Sa Sopie Rojal 1817

VADERLANDSCHE
HISTORIE
VERKORT;
EN BY
VRAAGEN EN ANTWOORDEN
VOORGESTELD.

Te AMSTERDAM,
By *ISAAK TIRION*,
MDCCLIX.
Met Privilegie.

VOORREDE.

DE kennis der *Hiſtorien is gemeenlyk de eerſte, die ons, in onze vroege jeugd, meer of min eigen gemaakt wordt; ten deele om dat zy voor ons, in onze tedere jaaren, bevattelykſt is; doch vooral, om dat zy, in dien leeftyd, bekoorlykheden voor ons heeft, die weinige of geene andere weetenſchappen hebben konnen. De Hiſtorie vertoont ons dingen, die voor de zinnen komen; die de verbeelding aandoen, en waarvan wy, zo dra wy beginnen te redeneeren, gemeenlyk, al veel gezien of gehoord hebben; daar de meeſte andere weetenſchappen ons, in onze jeugd, zo vreemd zyn, dat wy al wat in jaaren gevorderd moeten wezen, eer wy 'er zo gemeenzaam mede worden, dat wy 'er de zoetigheid en nuttigheid van ſmaaken konnen. En hier van komt het, dat de jeugd meer vermaak vindt in de Hiſtorie, dan in andere weetenſchappen.*

De Heilige Hiſtorie, in de Bybelſchriften vervat, is buiten tegenſpraak de nuttigſte voor de jeugd; doch naaſt aan deeze ken ik geen nuttiger noch aangenaamer dan de Hiſtorie onzes Vaderlands. Wy worden alle Leden van 't Gemeenebeſt gebooren, en deelen, van onze vroegſte jeugd, in den voorſpoed en tegenſpoed van den Staat. Wy konnen hierom, hoe jong wy ook zyn mogen, niet nalaaten, belang te reke-

nen by het belang van het Vaderland. Onze aanzienlyke Jeugd, die tot het bekleeden van Ampten van Regeeringe wordt opgeleid, is het alleen niet, die byna noodzakelyk aangezet wordt, om zig met vermaak te oefenen in 's Lands geſchiedeniſſen, welker kennis de eigenlyke geleerdheid der Regenten behoort te zyn; de kinderen van alle eerlyke burgers, hoe gering ook van ſtaat, moeten zig laaten gelegen leggen aan de lotgevallen van een Gemeenebeſt, aan welker opkomſt en bloei hunne voorouders zo veel deel gehad hebben, en van het welk zy zelven t' eenigen tyde, de voornaamſte ſterkte en ſteun zullen uitmaaken; voor zo ver de eigenlyke kragt van den Staat in de menigte van eerlyke onderzaaten gelegen is. Vreemd zou het dan zyn, zo het beoefenen van 's Lands geſchiedeniſſen de luſt, de liefhebbery niet ware beide van onze aanzienlyke en min aanzienlyke Jeugd, en nog vreemder, zo zy 'er geene nuttigheden uit trok, waarvan zy, in ryper ouderdom, gewenſchte vrugten ſmaaken moet.

Om onze jeugd die nuttigheden te verſchaffen, en de luſt tot het leezen van 's Lands geſchiedeniſſen in haar op te wekken of leevende te houden, ben ik, terwyl myne uitgebreider Vaderlandsche Historie *vaſt ten einde loopt, te raade geworden, dit* Kort begrip *derzelve in 't licht te geeven. Ik heb het Opſtel zo eenvoudig en klaar gemaakt, als my mogelyk geweeſt is,*

en

en niet alleen de voornaamſte gebeurteniſſen aangetekend; maar ook beknoptelyk gewaagd van de oorzaaken dier gebeurteniſſen, in welk laatſte opzigt, de meeſten van onze Korte Begrippen *of* Chronykjes *gebrekkelyk zyn: om niet te zeggen, dat het den meeſten ook aan de vereiſchte onpartydigheid ontbreekt, welke ik my zelven, voor alle dingen, in dit werkje, heb voorgeſteld; als die niets byna ſchadelyker agte voor den Burgerſtaat dan dat de gemoeden der jeugd vervuld worden met partydige begrippen van 's Lands geſchiedeniſſen: niets daarentegen zo bevorderlyk voor de ruſt en eendragt onder 's Lands ingezetenen, als dat men elk, van jongs op, gematigd en naar waarheid leere denken over de groote veranderingen, die eertyds in het Vaderland zyn voorgevallen.*

Ik heb dienſtig geoordeeld, dit Kort Begrip van 's Lands Hiſtorie, by vraagen en antwoorden, voor te ſtellen, om dat ik deeze wyze bekwaamſt hieldt, om de leergierigheid in jonge luiden op te wekken; die, zo zy regt gaande gemaakt is, zig zekerlyk hier niet voldaan zal vinden, maar aangezet worden, om vollediger Hiſtorien te doorleezen.

Indien dit kleine werkje, door onze Jeugd, in de Huisgezinnen en in de Schoolen, gebruikt wordende, eenige aanleiding geeven moge, om het getal van kundige, eerlyke en vreedzaame ingezetenen in onzen Staat te doen toeneemen;

dan zal het groot oogmerk, welk ik my in het samenstellen van het zelve heb voorgesteld, volkomenlyk beantwoord zyn. Komt hier by, dat zelfs luiden van jaaren, die tot nog toe te weinig waare kennis van 's Lands Historie gehad hebben, uit dit Kort Begrip, *aangespoord worden, om dezelve vlytiger te onderzoeken; dan zal de vrugt van mynen arbeid myne verwagting verre te boven gaan.*

* * *
* *
*

BERIGT VAN DEN DRUKKER.

Dit Werkje is eigenlyk ten dienste van de Jeugd samengesteld, om in de Huisgezinnen en Schoolen gebruikt te worden en daarom op klein papier gedrukt; zo wel in de Nederduitsche als Fransche Taal: Doch, merkende dat veele Leezers der VADERLANDSCHE HISTORIE het by dit Werk, als een Kort Begrip van 't zelve, wilden voegen; heb ik het hierom ook op groot papier gedrukt.

AAN

AAN DE

VADERLANDSCHE

JEUGD.

Bevindt ge, ô Vaderlandſche Jeugd!
U reeds in de oefenſchool der deugd,
En zaagt gy 't merg der Bybelblaêren,
In werkjes, naar uw brein geplooid,
En net, eenvoudig, opgetooid,
Voor u, beknopt, by een vergaêren;
Of vormt gy, door het redeslicht,
U reeds een denkbeeld van uw' pligt,
Dien ge aan den Oorſprong van uw weezen,
U, en uw' naasten, ſchuldig zyt;
Hebt ge al, met onvermoeide vlyt,
In 't wetboek der Natuur geleezen;

Of wast dus reeds uw kennis aan,
Dat ge op haar rechten 't oog durft ſlaan;
Dan is u ook 't begrip gegeeven,
Dat God, die ons, zo gunstryk, ſchiep,
Ons hier niet ſlechts op aarde riep,
Om voor ons zelv' alleen te leeven:
Dan weet ge 'er, ongetwyfeld, by,
Dat heel der menſchen maatſchappy
In onze gunst, en zorg, moet deelen;
Dat ſteeds het welzyn van 't gemeen
Ons meerder dan 't belang van één',
Ja, dat van ons, behoort te ſtreelen.
Dan kont gy reeds een liefdevlam,
Die uit Natuur te voorſchyn kwam,
Voor 't Vaderland, in u, ontdekken;
Dan juicht, dan treurt uw braaf gemoed
Reeds om 's Lands voor- of tegenſpoed;
Dan poogt gy 't zelfs ten nutt' te ſtrekken.
Maar, ach, bedrieg u niet, zie toe,
Dat uwe min geen nadeel doe
Aan 't voorwerp, dat gy waant te minnen!
Zo vaak gy zyn belang niet kent,
Noch diep in 't hart hebt ingeprent,
Beheerscht ſlechts drift, geen liefde, uw zinnen.

Die waarheid ziet men, t'aller uur,
Door hen geſtaafd, die, hoog en duur,
Op hunne trouw, en liefde, zweeren;
Terwyl zy, door een dolle drift,
Die 't valſche nooit van 't echte ſchift,
En onrust, haat en twist vermeêren.
Van hier ('t geen 't eerlyk hart beſchreit)
Die ſchandlyke oneerbiedigheid,
Voor wet, en wettige Overheden:
Van hier, zo niet uit erger poel!
Dat ſlinksch, dat loos, dat ſnood gewoel:
Van hier 't verval der beste zeden.
Dit ſtukje dan, zo kort als klaar,
Tracht u te hoeden voor 't gevaar,
Van in uw min het doel te misſen;
En geeft u des, in zuivre taal,
Een bondig, een oprecht verhaal
Van Nederlands geſchiedenisſen.
't Heeft, in veel uitgeſtrekter blaên,
De ſcherpſte toetſe al doorgeſtaan,
En wordt u thans, op nieuw, geſchonken,
Door de eige pen, dezelfde hand;
Doch meêr geſchikt naar uw verſtand;
Om ook uw leerzucht meêr te ontvonken.

Maar ſtel zyn nut niet ſlechts gelyk
Met dat van eene Landskronyk:
Neen, neen: in 't antwoord op de vraagen,
(Zo gy met lust, en aandacht leest)
Steekt zulk een voedſel voor uw' geest,
Dat zelfs den kieschten kan behaagen.
Hoe wild en woest, hoe onbeſchaafd,
Hoe zeer aan afgodsdienst verſlaafd,
Zich de oude Bataviers vertoonden;
Hun trouw, hun moed, hun vryheidsmin,
Blaast ons deeze eedle zielzucht in:
Ach, dat die deugden by ons woonden!
Ik toone u niet, van ſtuk tot ſtuk,
De bronnen van 's Lands heil of druk;
Dit werkje brengt haar tot uw kennis;
En wyst u aan, wat de uitkomst zy
Van ſtreng gezag, van tieranny,
Geweetensdwang, en handvestſchennis.
Als zich een ſtaatsorkaan verheft,
(Die zelden laage hutten treft)
Zal 't u gemaklyk doen bevroeden,
Uit welk een' hoek de wind toen blies;
Wie zich, het zekerſt', voor verlies;
Wie, 't minſt', zich voor verderf kon hoeden.

Als

Als helſche muitzucht 't hoofd opſteekt,
En aller dingen orde breekt;
Als zich partyſchap zoekt te ſtyven;
Dan leert het u omzigtig zyn;
Ja, dan ontdekt het u 't venyn
Van lastrend, en oproerig ſchryven.
Of houdt ge uw aandacht, liefst, gevest
Op 't oorbaar' van 't gemeenebest;
Dan zal u voorts dit ſtukje leeren,
Op welk een zuil de Vryheid ſteunt,
Door welk een ſchok haar' grondſlag dreunt,
En wat haar redden kan, of deeren:
Dan wordt ge, als by de hand, geleid,
Om 't recht, de magt der Overheid,
Haar' luister, van naby, te aanſchouwen:
Dan zult ge ook, onbeneveld, zien,
Wien ge al, wien niet, moet hulde biên:
Dan leert ge uw eigen oog betrouwen.
In 't kort': naar maate uw oordeel ryp',
Zich niet in zyn beſluit vergryp',
Kan ook dit echt verhaal van zaaken,
In hoogen rang, of Burgerſtand,
U dierbaar voor uw Vaderland,
En zelfs uw min beſtendig maaken.

De ſchrandre Schryver wenscht niets meêr:
Bevordert hy uw rust, uwe eer,
Uw welzyn, 's Lands geluk, en glorie;
Dan wordt zyn arbeid ruim betaald:
Lof heeft hy reeds genoeg behaald,
Door 't eeuwig' werk van zyn Historie.

K.

VADERLANDSCHE HISTORIE VERKORT.

EERSTE DEEL.

OUDE HISTORIE der BATAVIEREN en GRAAVEN.

I.

Gelegenheid der Vereenigde Nederlanden.

1 *Vraag.* IN wat *Land* woont gy?
Antw. In de *Vereenigde Nederlandsche Provincien.*

2 *Vraag.* Wat betekent het woord *Provincien?*

Antw.

Antw. 't Is een Latynſch woord. Men verſtondt 'er eertyds *overwonnen Landen* door. Doch het betekent hier, en in 't gemeen, blootelyk *Landſchappen:* waarom de *Nederlandſche Provincien* ook veeltyds *Nederlanden* genoemd worden.

3 *Vraag.* Waarom heetenze *Nederlanden?*

Antw. Om dat de meeſten laag, en digt aan de zee gelegen zyn.

4 *Vraag.* Waarom wordenze *Vereenigden* genoemd?

Antw. Naar een Verbond van Vereeniging, welk zy, in 't jaar 1579, met elkanderen geſlooten hebben.

II.

Naamen en rang der Vereenigde Nederlanden.

1 *Vraag.* Hoe *veele* vereenigde Nederlandſche Provincien zyn 'er?

Antw. Zeven.

2 *Vraag.* Kont gyze in orde opnoemen?

Antw. Ja. GELDERLAND, HOLLAND, ZEELAND, UTRECHT, FRIESLAND, OVERYSSEL, en GRONINGEN EN OMMELANDEN.

3 *Vraag.* Waarom noemt gy *Gelderland* eerſt?

Antw. Om dat Gelderland, eertyds, een *Hertogdom* geweeſt is; Holland en Zeeland *Graafſchappen*, en de vier overige Provincien *Heerlykheden* plagten te zyn; en de titel van *Hertog* hooger is dan die van *Graaf*; gelyk die van *Graaf* hooger is dan die van *Heer*.

III.

Oude Inwooners deezer Landen.

1 *Vraag.* Zyn deeze Landen, *al lang*, in de

de Historien bekend geweest?

Antw. Al voor meer dan *agttienhonderd jaaren*; schoon, voor een groot gedeelte, onder andere naamen.

2 *Vraag.* Onder welke *naamen*, zyn de inwooners deezer Landen, van ouds, meest vermaard geweest?

Antw. Onder de naamen van *Batavieren* en *Friezen.*

3 *Vraag.* Waar *woonden* de *Batavieren?*

Antw. In de Provincien *Gelderland*, *Holland* en *Utrecht.*

4 *Vraag.* Waar *woonden* de *Friezen?*

Antw. In een gedeelte van *Holland* en *Utrecht*, en in de Provincien *Friesland*, *Overyssel*, en *Groningen en Ommelanden.*

IV.

Herkomst der Batavieren en Friezen.

1 *Vraag.* Hebben de Batavieren *altoos* in deeze Landen gewoond?

Antw. Neen. Zy woonden te vooren in 't *Land van Hessen.* Doch oneenig geworden zynde met hunne nabuuren, verlietenze hun Vaderland, en sloegen zig hier te Lande neder.

2 *Vraag.* *Wanneer* is dit gebeurd?

Antw. Volgens de waarschynlykste gissingen, omtrent *honderd jaaren voor Christus geboorte.*

3 *Vraag.* Zyn de Friezen ook van elders herwaards gekomen?

Antw. Men vindt hiervan geen blyk in de Historien. Zo 't geschied is, is 'er de geheugenis geheel van verlooren geraakt.

V.

V.

Aart deezer Volken.

1 *Vraag*. Wat leeft men byzonders van den *aart* deezer Volken?

Antw. Zy waren zeer ſterk van lighaam, leefden van de jagt op wilde dieren, gingen, in hunne jonge jaaren, geheel naakt, en kleedden zig, ouder geworden, met een rok of mantel van beeſtenvellen, die met een geſp of doorn om den hals vaſtgemaakt was. Zy woonden in houten hutten, die op hoogten gebouwd waren, om voor watervloed veilig te zyn. Zy aten, behalven het wild, dat zy in de boſſchen vingen, boomvrugten, melk, boter en kaas: en dronken een drank van kooren, met water gekookt, en naar ons bier gelykende. Daar is een tyd geweeſt, dat zy leezen nog ſchryven konden. Doch zy waren, daar en tegen, wederom zeer bedreeven in 't zwemmen. Zelſs durfdenze, gewapend en te paarde, een wyd loopend water overzwemmen. In 't ſtryden, toonden ze zig boven maate dapper. Dikwils, ſtonden vrouwen en kinderen 't gevegt aan te zien, de mannen en vaders aanzettende met woorden, om voor de Vryheid en voor hun Huisgezin te ſtryden.

VI.

Hun Godsdienſt en Regeering.

1 *Vraag*. Wat *Godsdienſt* hadden deeze Volken?

Antw. Zy waren Afgodendienaars. Zy eerden de Zon, de Maan, en, zo 't ſchynt, ook het Vuur. Zy offerden hunnen Goden beesten,

ten, en zelfs ſomtyds Menſchen op. Doch zy hadden, in de oudſte tyden, noch beelden noch tempels, maar pleegden hunnen Godsdienſt in de open lugt, in geheiligde boſſchen: en gaven 'er deeze verſtandige reden van „ dat „ het onbetaamlyk ware de Godheid in eene „ menſchelyke gedaante af te beelden, of „ binnen de muuren van tempelen te beſlui- „ ten."

2 *Vraag.* Op wat wyze werden deeze Volken *geregeerd?*

Antw. De opperſte Regeering ſtondt aan eene vergadering van de voornaamſten uit het Volk; die, vooral in tyden van oorlog, eenen uit den Adel verkooren, om, onder den titel van *Koning* of *Hertog*, het Leger te gebieden, en regt te oefenen. De Koning of Hertog behieldt, ſomtyds, zyne waardigheid maar een jaar, of zo lang als de Krygstogt duurde; ſomtyds langer en voor zyn gantſche leeven. Zyne magt was niet onbepaald. Als hy de vergadering der voornaamſten bywoonde, mogt hy wel raaden, maar niet gebieden. De naam van Koning zelf was gehaat, als de Koning ooit zyne magt misbruikte.

VII.

Zy geraaken onder 't gebied der Romeinen.

1 *Vraag. Wanneer* zyn de Batavieren eerſt *bekend* geworden, by vreemde Volken?

Antw. Ten tyde van *Julius Cezar*, die voor eerſten Roomſchen Keizer gerekend wordt.

2 *Vraag.* By wat *gelegenheid*, werden zy toen bekend?

Antw. Cezar voerde oorlog omtrent hun Land. Zy, te zwak om hem tegen te ſtaan, on-

onderwierpen zig aan den Roomſchen Staat, onder voorwaarden, dat zy vry van ſchatting zouden blyven, en den Romeinen alleenlyk Soldaaten zouden behoeven te leveren.

3 *Vraag. Wanneer* is dit gebeurd?

Antw. Omtrent *vyftig jaaren voor Chriſtus geboorte.*

4 *Vraag.* Zyn de Friezen toen ook by de Romeinen bekend geworden?

Antw. Toen niet; maar omtrent veertig jaaren laater, wanneer zy, door *Druzus*, overwonnen, en aan het Roomſche Ryk ſynsbaar gemaakt werden.

5 *Vraag,* Zyn deeze Volken *altoos onder 't gebied der Romeinen* gebleeven?

Antw. De Friezen zyn een en andermaal opgeſtaan tegen de Romeinen, die hun zwaarder ſchattingen opleiden dan zy draagen konden: eens in 't jaar 28, toen zy de Romeinen, onder *Apronius*, verſloegen; en eens, na dat zy een verdrag met *Corbulo* geſlooten hadden, in 't jaar 50. Zy hadden zig van eenige Landeryen meeſter gemaakt, die tot het Roomſche Ryk behoorden; doch *Avitus*, die toen, hier omtrent, van wege de Romeinen, het gebied voerde, deedtze hen wederom ruimen.

VIII.

Hun Oorlog tegen de Romeinen.

1 *Vraag.* Hoe maakten 't de Batavieren, ondertuſſchen?

Antw. Zy hielpen de Romeinen tegen de Friezen. Ook tegen de Britten, die, omtrent dien tyd, geheellyk overheerd werden door de Romeinen: doch, in 't jaar 69, ſtonden zy zelven tegen de Romeinen op, getergd

door een bevel van Keizer *Vitellius*, om oud en jong tot den Krygsdienst te persen.

2 *Vraag*. Wie had het *beleid* van deezen opstand?

Antw. Claudius Civilis, die de Batavieren, in een heilig bosch, byeengeroepen, en, na 't houden van eene maaltyd, tegen de Romeinen, die hen nu niet langer als Bondgenooten, maar als Slaaven zogten te handelen, opgestookt hadt.

3 *Vraag*. Hoe ging het Civilis en den Batavieren?

Antw. Zy overmeesterden twee Winterlegeringen der Romeinen, die omtrent de plaats, daar tegenwoordig de Stad Leiden staat, schynen gelegen te hebben. Voorts, sloegen zy de Romeinen een en andermaal. Zy belegerden eene sterke Vesting der Romeinen, *Castra Vetera* of *Oud Leger* genaamd, en dwongenze door hongersnood tot de overgave. Alle welke bedryven hun den naam van *herstellers der Vryheid* deeden verkrygen.

4. *Vraag*. Hoe liep het af met deezen oorlog?

Antw. Cerialis, in 't jaar 70, met een talryk Leger, herwaards gezonden, behaalde verscheide voordeelen op de Batavieren en derzelver bondgenooten, en noodzaakte Civilis eindelyk, tot een verdrag, waar by hy zig verbondt tot het afleggen der wapenen, mids hy en de Batavieren, wederom, gelyk van ouds, voor Bondgenooten der Romeinen erkend werden, zonder tot het opbrengen van eenige schatting verpligt te zyn. De Friezen, die de Batavieren hadden bygestaan, zyn waarschynlyk ook in dit verdrag begreepen geweest.

IX.

IX.

De Franken overmeesteren Batavia.

1 *Vraag.* Bleeven de Batavieren federt in het Bondgenoodschap der Romeinen?

Antw. Men vindt dat zy, meer dan *tweehonderd jaaren* na deezen tyd, in de Romeinsche Legers gediend, en de Roomsche Keizers tot Lyfwagten gestrekt hebben; maar omtrent het jaar 277, maakten de *Franken* zig meester van *Batavia*, en hielden dit Land meer dan *honderd jaaren* in bezit; schoon zy, in het zelve, dikwils, door de Romeinen, ook met hulp der Batavische Krygsknegten, beoorloogd, en nu en dan overwonnen geworden zyn.

2 *Vraag.* Wie waren de *Franken*?

Antw. Een Duitsch Volk, dat zig, in laater tyd, in Frankryk gevestigd heeft, en onder den naam van *Franschen* vermaard geworden is.

3 *Vraag.* Wat viel 'er voor onder de Franken, terwyl zy Batavia inhadden?

Antw. In 't jaar 359, deden de *Saxers* eenen inval in Batavia, zig van het zelve, voor een gedeelte, meester maakende. Tien jaaren laater, werden de Franken en Saxers beide door de Romeinen overwonnen. Doch omtrent den aanvang des jaars 407, vielen eenige afgelegen woeste Volken in deeze Landen; die zig van een groot gedeelte derzelven meester maakten, en sedert dieper doorgedrongen in 't Roomsche Ryk. Een gedeelte der Saxers en Friezen stak, omtrent veertig jaaren laater, naar Britanje over. En toen viel het den Franken gemakkelyker, de o-

veri-

verigen van deezen Landaart, door de wapenen, tot onderwerping te brengen; gelyk zy, in 't jaar 463, deeden.

4 *Vraag*. Waar bleeven ondertusschen de Batavieren?

Antw. Zy raakten vermengd onder de vreemde volken, die hun Land hadden ingenomen; versmolten in de Romeinsche Legers, of trokken buitens Lands; zo dat, eindelyk, hier te Lande, geene gedagtenis van hun overgebleeven is dan de naam; die, tot heden toe, in den naam van de Geldersche Landstreek de *Betuwe* bewaard wordt.

X.

De Friezen staan op tegen de Franken.

1 *Vraag*. Bleeven de Saxers en Friezen onderworpen aan de Franken?

Antw. Geenszins. In 't jaar 496, maakten zy een verbond met eenige andere Duitsche Volken, en deeden *Klovis*, den eersten Christen Koning van Frankryk, den oorlog aan. Doch zy hadden het ongeluk van geslaagen te worden.

2 *Vraag*. Hielden zy zig, sedert, stil?

Antw. Neen. Zy namen, van tyd tot tyd, de wapenen op tegen de Koningen van Frankryk, die hen als onderdaanen aanmerkten; doch van welken zy niet begeerden af te hangen. Tot dat Koning *Dagobert* de I., tusschen de jaaren 622 en 630, de Friezen uit de oude Stad *Utrecht* verdreef, en zig van verre het grootste deel deezes Lands meester maakte.

XI.

Eerste invoering van 't Christendom, hier te Lande.

1 *Vraag*. Wat deedt Koning Dagobert te Utrecht?

Antw. Hy stigtte 'er eene *Christelyke Kerk* of *Kapel*.

2 *Vraag*. Waren 'er voorheen geene Christelyke Kerken hier te Lande geweest?

Antw. Misschien eenigen, in 't zuidelykste gedeelte van Gelderland. Doch de Friezen waren, ten deezen tyde, nog ongeloovig.

3 *Vraag*. Deedt men zyn best niet om hen tot het geloof te bekeeren?

Antw. Ja. De Koningen van Frankryk zonden Predikers herwaards, en onder anderen *Eligius* en *Wigbert*, die beide het Evangelie onder de Friezen verkondigd hebben. In 't jaar 690, kwam *Willibrord*, een Engelsche Monnik, te Utrecht, welke Stad nu wederom in de magt van *Radboud*, Koning der Friezen, gekomen was. Doch Radboud bleef ongeloovig. De Groothofmeester van Frankryk, *Pipyn*, deedt hem, in 't jaar 692, den oorlog aan, versloeg zyn Leger, en benam hem het Land weder, welk hy te vooren herwonnen hadt. Vyf jaaren laater, werdt hy, by *Duurstede*, nog eens geslaagen, en toen eerst schynt hem Utrecht, dat hy tot dien tyd toe ingehouden hadt, ontweldigd te zyn.

XII.

Opkomst van 't Bisdom van Utrecht.

1 *Vraag*. Wat deedt Willibrord hier te Lande,

de, na dat Utrecht in de magt van Pipyn geraakt was?

Antw. Hy ſtigtte verſcheide Kerken: ook eene of twee, nevens een Klooſter, te Utrecht: in welke Stad, na dat Paus *Sergius* hem tot Biſſchop hadt ingewyd, hy ſedert zyn gewoon verblyf hieldt? Hy werdt dus de eerſte *Biſſchop* van Utrecht.

2 *Vraag.* Hadt hy ook weereldlyk gebied?

Antw. Ja; de Franſche Vorſten ſchonken hem verſcheide Landen, goederen en inkomſten, hier te Lande; waardoor hy en zyne opvolgers groot gezag bekwamen, en Heeren van een aanzienlyk deel Lands werden.

3 *Vraag.* Namen de Friezen het Evangelie aan?

Antw. Niet in 't algemeen, zo lang hunne Vorſten ongeloovig bleeven; en dit duurde tot op 't einde der agtſte eeuwe. Tot dien tyd toe, waren de Saxers en Friezen byna in geduurigen oorlog geweeſt met Frankryk. Doch *Karel de Groote* overwon hen, in 't jaar 794, t'eenemaal, en bedong „ dat zy de Chriſtelyke Leer zouden aanneemen, wanneer hy „ hun den eernaam van VRYE LUIDEN „ laaten zou, en de Regters of Graaven, die „ hy over hen zou ſtellen, belaſten, hen naar „ hunne byzondere wetten te regeeren. Ook „ zouden ze hem geene Schatting behoeven „ op te brengen." Van deezen tyd af, werdt het Evangelie hier te Lande alomme aangenomen.

XIII.

Invallen der Deenen en Noormannen.

1 *Vraag.* Beveſtigde dit Verdrag de ruſt in deeze Landen t'eenemaal?

Antw. Niet zo volkomenlyk, of zy werden, na verloop van eenige jaaren, wederom ontruſt, door de *invallen der Noormannen* en *Deenen*, die den Ryn opvoeren, en Duurſtede plonderden: ook ſomtyds landingen deeden in 't Zeeuwſch Eiland *Walcheren*, niet zonder alomme zwaare brandſchattingen te heffen, en 's Lands ingezetenen, veele jaaren agtereen, byna jaar op jaar, groote ſchade toe te brengen.

2 *Vraag.* Wat gaf gelegenheid tot deeze invallen?

Antw. De Verdeeling van het Ryk van Karel den Grooten, waartoe deeze Landen behoorden, onder deszelfs nakomelingen. Deeze verdeeling verzwakte dit Ryk, en gaf vreemden Volken aanleiding, om het gedeeltelyk ten minſten te overmeeſteren.

3 *Vraag.* Wat middelen gebruikte men, om zig te beſchermen tegen de Deenen en Noormannen?

Antw. De Duitſche en Franſche Koningen, nakomelingen van Karel den Grooten, ſtonden een deel deezer Landen af aan ſommige Deenſche Grooten, die 'er, veele jaaren, gebied over gevoerd hebben. Doch alzo dit middel niet hielp, om andere hoofden deezes woeſten Landaarts uit deeze Gewesten te houden; ſtelden de genoemde Koningen verſcheide GRAAVEN aan, in de Land-

ſtreeken langs de grenzen, die zy, door gunſten en giften, bewoogen en in ſtaat ſtelden, om de Landzaaten aan te voeren tegen de Deenen en Noormannen, wanneer deezen eenigen inval ondernamen.

XIV.

Graaven van Holland, uit het eerſte of Hollandſche Huis.

1 *Vraag*. Welken van deeze Graaven hebben zig meeſt beroemd gemaakt?

Antw. De Graaven van Holland en Zeeland.

2 *Vraag*. Hebben Holland en Zeeland doorgaans dezelfde Graaven gehad?

Antw. Ja: doch het Graafſchap is meermaalen van het eene Stamhuis tot het andere overgegaan.

3. *Vraag*. Hoe veele *Graaflyke Stamhuizen* zyn 'er bekend?

Antw. *Vyf*: het oudſte Graaflyke Stamhuis het *Hollandſche Huis* genoemd; het *Huis van Henegouwen*, het *Huis van Beieren*, het *Huis van Bourgondie* en het *Huis van Ooſtenryk*.

4 *Vraag*. Hoe *veele* Graaven rekent men, in 't gemeen, uit het oude Hollandsche Huis?

Antw. *Zeventien*: te weeten Dirk de I., Dirk de II., Arnoud, Dirk de III., Dirk de IV., Floris de I., Dirk de V., Floris de II., Dirk de VI., Floris de III., Dirk de VII., Ada, Willem de I., Floris de IV., Willem de II., Floris de V. en Jan de I.

XV.

Historie van DIRK DEN I. *en* DIRK DEN II.

1 *Vraag.* Wat vindt men merkwaardigs aangetekend ten tyde van DIRK DEN I?

Antw. Koning *Karel* van Frankryk heeft hem beschonken met de Kerk te *Egmond*, en de Landeryen en goederen daar toe behoorende.

2 *Vraag.* Wanneer geschiedde deeze gifte?

Antw. Volgens de jaartekening in de uitgaaven van den Giftbrief, in 't jaar 863; doch waarschynlykst in 't jaar 923.

3 *Vraag.* Wat is 'er onder DIRK DEN II. gebeurd?

Antw. Onder hem, begon de oorlog tegen de *Westfriezen*, welken Noordwaards van Holland woonden; die by de driehonderd jaaren geduurd heeft.

4 *Vraag.* Waaruit ontstondt deeze oorlog?

Antw. 't Schynt, dat de Graaf, uit hoofde der gifte aan zynen Vader gedaan, gevorderd hebbe, dat de Westfriezen hem voor *Heer* aannamen: 't welk zy geweigerd, en daarna de wapenen opgevat hebben.

5 *Vraag.* Hoe liep deeze oorlog af, ten tyde van Dirk de II?

Antw. De Westfriezen, *Alkmaar* verbrand, en *Leiden* met gelyke verwoesting gedreigd hebbende, werden by *Rynsburg* geslaagen, en voor eenen tyd tot onderwerping genoodzaakt.

6 *Vraag.* Wanneer is Dirk de II. overleeden?

Antw. In 't jaar 989.

XVI.

Historie van Arnoud *en* Dirk den III.

1 *Vraag.* Wat heeft Graaf Arnoud merkwaardigs bedreeven?

Antw. Hy is den Westfriezen, die in 't jaar 993 tegen hem opgestaan waren, met een talryk Leger tegengetrokken, en op de vlakten van *Winkelmade*, op of omtrent de plaats, daar nu het Dorp *Winkel* legt, met hen slaags geraakt. Doch de stryd viel ongelukkig uit. 's Graaven Leger werdt geslaagen, en hy zelf gedood.

2 *Vraag.* Wat gebeurde 'er onder Dirk den III?

Antw. Deeze Graaf sloot, in 't jaar 1005, een verdrag met de Westfriezen, waarby zy hem voor Heere aannamen. Doch eenige jaaren laater, de Stad *Dordrecht* gestigt, en daarby eenen tol opgeregt hebbende, raakte hy, hierover, en over het uitbreiden van zyne jagt en visschery, in geschil met den Bisschop van Utrecht: welk geschil oorzaak geweest is van verscheide oorlogen tusschen de Utrechtschen en de Hollanders.

3 *Vraag.* Wat viel 'er, ten tyde van Dirk den III., voor, tusschen de twee Volken?

Antw. De Graaf overwon het Leger van Bisschop *Adelbold* en deszelfs bondgenooten, niet verre van Dordrecht, op den 29 July des jaars 1018.

4 *Vraag.* Wat was de oorzaak deezer overwinning?

Antw. Graaf Dirk tastte den vyand van vooren en van ter zyde te gelyk aan, en bragt hem daardoor spoedig in wanorde: waarby

nog kwam, dat zig een onverwagte schrik, en een verbaasd geroep van *Vliedt! Vliedt!* verspreidde onder 't vyandelyke Leger, welk daarop, hals over hoofd, aan 't vlugten sloeg.

5 *Vraag*. Wat volgde op deezen Veldslag?

Antw. Een verdrag van Vrede met Bisschop Adelbold.

6 *Vraag*. Wat verrigte Dirk de III. verder?

Antw. Hy deedt eene reis naar Jeruzalem, om 't graf van den Zaligmaaker en andere gewyde Plaatsen te bezoeken; een bedryf, waarin, ten zynen tyde, groote Godsdienstigheid gesteld werdt: en hy overleedt, na dat hy van daar te rug gekeerd was, in 't jaar 1039.

XVII.

Historie van DIRK DEN IV.

1. *Vraag* Wat is 'er merkwaardigs, onder zyn Zoon en Opvolger, DIRK DEN IV, voorgevallen?

Antw. De oorlog met den Graave van Vlaanderen; en een nieuwe oorlog met Keizer *Henrik den III.*, die de zyde des Bisschops van Utrecht gekooren hadt.

2. *Vraag*. Waaruit ontstondt de oorlog met de Vlaamingen?

Antw. De Vlaamsche en Hollandsche Graaven beweerden beide regt te hebben op *Zeeland Bewesten de Schelde*, en hielden hun regt staande met de wapenen.

3. *Vraag*. Hoe liep de oorlog met de Vlaamingen af, ten tyde van Dirk den IV?

Antw. Men weet 'er anders niet van, dan dat *Boudewyn de V.*, Graaf van Vlaanderen, de Hollanders, in 't jaar 1045, geslaagen heeft?

4. *Vraag*

4. *Vraag.* Weet men iet meer van den uitslag des oorlogs met den Keizerschen?

Antw. Ja. De Keizer bemagtigde Dordrecht en *Vlaardingen*, in 't jaar 1046. Doch in 't volgende jaar, viel 'er, voor de laatstgemelde plaats, een scheepsstryd voor, waarin de Hollanders de overwinning behaalden. Dordrecht werdt toen ook herwonnen.

5 *Vraag.* Leefde Dirk de IV. nog lang na deeze overwinning?

Antw. In 't jaar 1048, te Luik op een Steekspel zynde, stak hy, by ongeluk, den broeder des Bisschops van Keulen dood. Hieruit ontstondt een oorlog, waarin de Bisschop van Utrecht zig ook mengde. Dordrecht werdt ingenomen door verraad. Doch Graaf Dirk, heimelyk in de Stad geraakt, dreef 'er den Vyand wederom uit. Maar 's daags daarna langs de wallen wandelende, werdt hy met een vergiftigde pyl verraaderlyk in de dye geschooten, en overleedt aan de wonde, op den veertienden January des jaars 1049.

XVIII.

Historie van FLORIS DEN I.

1 *Vraag.* Wie volgde Dirk den IV. op?

Antw. Zyn Broeder FLORIS DE I.

2 *Vraag.* Wat leest men byzonders van deezen Graave?

Antw. *Willem*, Bisschop van Utrecht, bragt, in 't jaar 1058, een Leger tegen hem te velde, uit Keulsche, Luiksche, Geldersche en andere manschap bestaande. Men hadt het wederom op Dordrecht gemunt. Doch Graaf Floris hadt, in 't veld, diepe kuilen doen graaven, die hy met teenen hor-

den, met dunne aarden zooden belegd, hadt toegedekt. 's Vyands paardenvolk, onverhoeds genaderd, ſtortte in de kuilen, en werdt zonder moeite verſlaagen.

3 *Vraag.* Was de oorlog hiermede geëindigd?

Antw. Neen. In 't jaar 1061, viel 'er een tweede ſlag voor, tuſſchen de Rivieren de Maas en de Waal, niet verre van *Hemert* of *Neder hemert.* Graaf Floris behaalde hier andermaal de overwinning. Doch zig, na 't gevegt, onder 't geboomte te ruſten gelegd hebbende, werdt hy in den ſlaap omgebragt, op den agttienden Juny.

XIX.

Hiſtorie van DIRK DEN V. *Robert de Fries. Godevaart.*

1 *Vraag.* Op wien kwam het Graafſchap, na de dood van Floris den I?

Antw. Op zynen Zoon DIRK DEN V., die, minderjaarig zynde, onder de Voogdyſchap van zyne Moeder, Vrouwe *Geertruid*, ſtondt.

2 *Vraag.* Wat gebeurde 'er, geduurende deeze minderjaarigheid?

Antw. Robert de Fries, Zoon van Boudewyn den V., Graave van Vlaanderen, zin hebbende in 't gebied over Holland, begaf zig derwaards aan 't hoofd van eenig krygsvolk; en wiſt daarna de Graaflyke Weduwe te beweegen om hem te trouwen: 't welk, in 't jaar 1063, geſchiedde.

3 *Vraag.* Hoe lang behieldt Robert de Fries het bewind over Holland?

Antw. Omtrent agt jaaren. In 't jaar 1067, met

met zynen Broeder *Boudewyn den VI.* in oorlog geraakt zynde, over het regt op het Graafschap van Vlaanderen; werdt hy, in 't jaar 1071, op last van Keizer Henrik den IV., met de wapenen aangetast door *Godevaart*, *Hertog van Lotharingen*, in 't gemeen *den Bultenaar* genaamd; die hem eerlang noodzaakte, Holland te ruimen en naar Vlaanderen te wyken. Het gebied over Holland kwam toen in handen van Hertog Godevaart.

4 *Vraag*. Hoe lang behieldt hy 't?

Antw. Ruim vier jaaren.

5 *Vraag*. Wat leest men merkwaardigs van hem?

Antw. Dat hy de Stad Delft gestigt heeft.

6 *Vraag*. Hoe kwam hy aan zyn einde?

Antw. Hy werdt, des 25 February des jaars 1076, terwyl hy, in zyn Slot te Delft, op 't heimelyk gemak zat, door een bediende van Graave Robert of van den jongen Graave Dirk, met een spiets of dolk, van onderen in 't lyf gestoken, dat hy 't bestierf.

7 *Vraag*. Wat gebeurde 'er, na zyn overlyden?

Antw. De Bisschoppen van Utrecht, Willem en *Koenraad*, zogten Holland te dwingen door het Slot, welk zy, te *Yſſelmonde*, hadden opgeworpen. Doch Robert de Fries, *Willem den Veroveraar*, Koning van Engeland, die met zyne Zuster getrouwd was, bewoogen hebbende om hem eenige Schepen by te zetten, zondt Graaf Dirk met eene Vloot naar de Maaze; in den mond van welke rivier, een Scheepsstryd voorviel met de Utrechtschen, die geheellyk overwonnen werden. 't Slot te Yſſelmonde werdt ook bemag-

magtigd: waarna Graaf Dirk in 't vreedzaam bezit van zyn Graafschap raakte.

8 *Vraag.* Bleef hy 'er in tot aan zynen dood?

Antw. Ja: en deeze viel voor, op den zeventienden Juny des Jaars 1091.

XX.

Historie van FLORIS DEN II.

1 *Vraag.* Wie werdt Graaf na Dirk den V?

Antw. Zyn Zoon FLORIS DE II. de *Vette* bygenaamd.

2 *Vraag.* Wat vindt men van hem gemeld?

Antw. Hy schynt, in den tyd van dertig jaaren, die zyne Regeering duurde, byna in geenen oorlog ingewikkeld geweest te zyn; zo dat 'er, buiten zeker byzonder voorval met den Frieschen Edelman *Galama*, weinig van hem gemeld wordt.

3 *Vraag.* Welk voorval was dit?

Antw. De Graaf hadt, op de Jagt zynde, Galama drie honden doen ontneemen. Galama, naderhand den Graaf ontmoetende, sprak hem stoutelyk aan om vergoeding van schade. Men kwam van woorden tot daaden. Galama kwetste den Graaf in den arm; doch werdt daarop van 's Graaven knegten aangevallen en van kant geholpen.

4 *Vraag.* Wanneer is Floris de II. overleeden?

Antw. Den tweeden Maart des jaars 1122.

XXI.

Historie van DIRK DEN VI. *Floris de Zwarte.*

1 *Vraag.* Op wien kwam toen het Graafschap?

Antw. Op zynen minderjaarigen Zoon Dirk den VI. die eenige jaaren onder de Voogdyſchap van zyne moeder, Vrouwe *Petronella van Saxen*, ſtondt.

2 *Vraag.* Wat viel 'er merkwaardigs voor ten zynen tyde?

Antw. Hy deedt, in 't jaar 1132, den Weſtfriezen den oorlog aan, en noodzaakte dezelven eerlang tot een Verdrag.

3 *Vraag.* Waaruit ontſtondt deeze oorlog?

Antw. *Floris de Zwarte*, 's Graaven Broeder, ſchynt de Weſtfriezen, onder de hand, te hebben opgeſtookt om zig vry te vegten. Doch toen zy de vyandlykheden begonnen hadden, bewoog hy hen om hem voor *Heer* te erkennen. Ook ſtelde hy zig aan 't hoofd hunner manſchap, en trok tegen zynen Broeder te velde. Doch de Keizer bewerkte eerlang eene verzoening tuſſchen de twee broeders.

4 *Vraag.* Voerde Dirk de VI. geenen anderen kryg?

Antw. Hy is ook met den Biſſchop van Utrecht in oorlog geweeſt. Utrecht werdt, in 't jaar 1138, door hem belegerd. Doch de Biſſchop, aan 't hoofd zyner Geeſtelykheid ter Stad uit getrokken, dreigde Graaf Dirk in den ban te doen, dat is, van de gemeenſchap der Kerke af te zonderen: 't welk hem zo vervaard maakte, dat hy 't beleg opbrak, en vrede ſloot.

5 *Vraag.* Hielden de Weſtfriezen zig ſedert ſtil?

Antw. Zy deeden, in 't jaar 1155, nog eenen inval in Kennemerland; doch werden, door die van *Haarlem* en *Osdorp*, met verlies te rug gedreeven.

6 *Vraag*. Wanneer is Dirk de VI. overleeden?

Antw. Op den vyfden Augustus des jaars 1157.

XXII.

Historie van FLORIS DEN III.

1 *Vraag*. Wie werdt na hem Graaf?

Antw. Zyn oudste Zoon, FLORIS DE III.

2 *Vraag*. Heeft deeze ook met de Westfriezen geoorloogd?

Antw. Ja. Hy hadt eerst, in 't jaar 1161, Vrede met hen gemaakt. Doch die van Haarlem, eenig ongenoegen hebbende opgevat tegen die van *Schagen*, vielen, in 't jaar 1166, in Westfriesland, en tergden de Westfriezen tot het herneemen der wapenen. Alkmaar werdt, meer dan eens, overvallen en geplonderd, Graaf Floris zelf geslaagen, tot zo verre, dat hy de Westfriezen nooit volkomen heeft konnen te onderbrengen.

3 *Vraag*. Heeft hy ook andere oorlogen gevoerd?

Antw. Het leggen van eenen tol te Geervliet bragt hem in oorlog met den Graave van Vlaanderen, die hem in 't jaar 1165, in eenen Veldslag gevangen kreeg, en niet losliet, voor hy, in 't jaar 1168, een nadeelig Verdrag getekend hadt.

4 *Vraag*. Wat vindt men meer van hem gemeld?

Antw. Hy ondernam, in 't jaar 1188, eenen togt naar 't Oosten, om Jeruzalem, dat door de ongeloovigen op de Christenen veroverd was, te helpen herwinnen. Doch hy over-

overleedt op de reize, te Antiochie in Syrie, in 't jaar 1190.

XXIII.

Historie van Dirk den VII.

1 *Vraag*. Wie volgde hem op in 't Graafschap?

Antw. Zyn oudste Zoon Dirk de VII.

2 *Vraag*. Wat is deezen merkwaardigs overgekomen?

Antw. Hy raakte, in 't begin zyner Regeeringe, in oorlog met de Vlaamingen en Westfriezen.

3 *Vraag*. Waaruit ontstonden deeze oorlogen?

Antw. De eerste uit misnoegen over den Geervlietschen tol, in 't bezit waarvan de Graaf, onlangs, door Keizer *Henrik den VI.*, bevestigd geworden was: en de andere door aandryvinge van 's Graaven Broeder *Willem*.

4 *Vraag*. Hoe liep het af met deeze oorlogen?

Antw. Graaf Dirk verdreef de Vlaamingen uit Walcheren, in welk Zeeuwsch Eiland zy gevallen waren: en Vrouw *Aleid*, Gemaalin van Graave Dirk, versloeg 's Graaven Broeder Willem, op het einde des jaars 1195; waarna 'er, te Haarlem, een Verdrag tusschen de twee Broeders getroffen werdt.

5 *Vraag*. Heeft Dirk de VII. geene andere oorlogen gevoerd?

Antw. Zyne Regeering is eene aaneenschakeling van oorlogen geweest. De onlusten, tusschen Willem, zynen broeder, en *Dirk den II.* Bisschop van Utrecht, ontstaan, over 't bewind van Friesland, welk onder hen beide ver-

verdeeld was, wikkelde hem in, in eenen oorlog met den Bisschop. Hy belegerde Utrecht; doch verstaande dat *Otto van Gelder*, Schoonvader en bondgenoot van zynen Broeder Willem, looslyk betrapt, en gevangkelyk naar Brabant gevoerd was, verliet hy Utrecht, en trok naar Brabant, om Graaf Otto te verlossen.

6 *Vraag*. Hoe liep deeze togt af?

Antw. In 't eerst gelukkig. Graaf Dirk bemagtigde *'s Hertogenbosch*. Doch daarna ongelukkig. In 't aftrekken, werdt zyn Leger geslaagen, hy gevangen genomen, en niet op vrye voeten gesteld, dan na dat hy in een nadeelig Verdrag met den Hertoge van Brabant bewilligd hadt. Het werdt, in 't jaar 1203, te Leuven geslooten. En kort hierna overleedt de Graaf te Dordrecht.

XXIV.

Historie van ADA.

1 *Vraag*. Wie volgde hem op?

Antw. Zyne Dogter ADA, alzo hy geene Zoonen nagelaaten hadt.

2. *Vraag*. Liet men deeze Vrouw in 't gerust bezit van 't Graafschap?

Antw. Haare Moeder hadt haar terstond in de egt doen treeden met *Lodewyk*, *Graave van Loon*; doch haar Oom, Graaf Willem, van de meeste Edelen des Lands geholpen, deedt Graave Lodewyk en Vrouwe Ada den oorlog aan, nam de laatste gevangen, vervoerde haar naar Texel, en van daar naar Engeland; waarna hy zig meester maakte van 't Graaflyk bewind, den Graaf van Loon ook, in 't jaar 1206, uit Holland verdryvende.

3 *Vraag*.

3 *Vraag*. Hoe liep het af met Ada?

Antw. Zy kwam, kort hierna, uit Engeland; doch hieldt zig buiten Holland op, en is, in of na 't jaar 1218, overleeden.

XXV.

Historie van Willem den I.

1 *Vraag*. Wat heeft Willem de I. verder merkwaardigs uitgevoerd?

Antw. Hy ondernam, in 't jaar 1217, eenen togt naar Egipte tegen de ongeloovigen, en won, in November des jaars 1219, de Egiptische Stad *Damiate*, na een langduurig beleg. Men meent, dat die van Haarlem mede op deezen togt geweest zyn, en veel tot het winnen der Stad hebben toegebragt. Graaf Willem overleedt, niet lang na dat hy uit Egipte te rug gekeerd was, op den vierden February des jaars 1222.

XXVI.

Historie van Floris den IV.

1 *Vraag*. Wie bekwam het Graafschap na hem?

Antw. Zyn Zoon Floris de IV.

2 *Vraag*. Wat viel 'er merkwaardigs voor, onder zyne Regeering?

Antw. Hy stak zig in den oorlog tusschen de Gelderschen en Utrechtschen, en hielp de eersten. Doch in 't jaar 1225, werdt de Vrede getroffen.

3 *Vraag*. Wat verrigtte Floris de IV. verder?

Antw. In 't jaar 1234, overwon hy de Stadingers of Stedingers, die van snoode wangevoelens beschuldigd werden, en tegen wel-

ken, als tegen ongeloovigen, hier te Lande eene Kruisvaart gepredikt was.

4 *Vraag.* Leefde Floris de IV. lang na deeze overwinning?

Antw. Nog geene maand. Genodigd op een Steekſpel, te Korbie door den Graave van Clermont aangelegd, werdt hy door de jonge Graavinne zo hoog gepreezen, dat zulks haaren ouden man tot argwaan verwekte, die hier op den Graaf van Holland verraaderlyk deedt ombrengen, op den 18 of 19 July des jaars 1234.

XXVII.

Hiſtorie van WILLEM DEN II.

1 *Vraag.* Wie volgde hem op?

Antw. Een minderjaarige Zoon, WILLEM DE II. genaamd.

2 *Vraag.* Wat heeft deezen meeſt vermaard gemaakt?

Antw. Zyne verkiezing tot Roomſch Koning of Keizer, in 't jaar 1247, ſchoon hy niet wel in ſtaat was om zyn gezag in 't Duitſche Ryk te handhaaven; maar in 't jaar 1251 wederom naar Holland keeren moeſt, daar hy zig ſedert ophieldt.

3 *Vraag.* Wat gebeurde hem hier?

Antw. Hy geraakte, in 't jaar 1253, in oorlog met *Margareet*, *Graavin van Vlaanderen*, die de oude Chronyken *zwarte Margriet* noemen; en hy zondt zynen broeder *Floris* naar Walcheren, dat door de Vlaamingen overvallen was. Ook gelukte het deezen, de Vlaamingen by *Weſtkapelle* te verſlaan, op den 4 July des gemelden jaars.

4 *Vraag.*

4 *Vraag.* Wat was de oorzaak geweest van deezen kryg?

Antw. Koning Willem hadt een gedeelte van Vlaanderen, dat van het Keizerryk afhing, geschonken aan zynen Zwaager, *Jan van Avennes*, Graave van Henegouwen, om dat Margareet deeze afhangkelykheid niet hadt willen erkennen; en hierop hadt de Graavin de vyandelykheden begonnen, die in 't jaar 1254 met een Verdrag eindigden.

5 *Vraag.* Hadt Koning Willem toen rust, hier te Lande?

Antw. Neen. De Westfriezen waren wederom opgestaan. Koning Willem hadt twee Sloten gestigt, om hen te bedwingen: doch vergeefs. Hy besloot hen dan, over 't ys, te beoorloogen, en hadt hen reeds op de vlugt gedreeven, toen hy, hen vervolgende, met zyn paard in 't ys zakte, en door de Westfriezen met werpspietsen gedood werdt, op den 21 January 1256.

XXVIII.

Historie van FLORIS DEN V. *Amsterdam.*

1 *Vraag.* Wie volgde Willem den II. op?

Antw. Zyn Zoon, FLORIS DE V., een kind van twee jaaren: waarom 's Lands Regeering, onder zyne minderjaarigheid, aan verscheide Voogden na elkanderen werdt toevertrouwd.

2 *Vraag.* Wat gebeurde 'er byzonders, geduurende zyne minderjaarigheid?

Antw. 't Gemeen, misnoegd over 't gezag, dat de Edelen zig, inzonderheid sedert de Regeering van Willem den I., verkreegen hadden, viel, omtrent het jaar 1268, aan

op de adelyke Sloten in Kennemerland, die overweldigd en geslegt werden. De Kennemers vielen vervolgens in de Heerlykheid van *Amstel*, en verkooren *Gysbrecht van Amstel* tot hun opperhoofd, die daarna 't Land van Utrecht met hen afliep, en in de Stad eene geheele verandering in de Regeering maakte.

3 *Vraag*. Waar toe behoorde de Heerlykheid van Amstelt en deezen tyde?

Antw. Tot het Stigt van Utrecht.

4 *Vraag*. Was *Amsterdam* toen reeds in wezen?

Antw. Ja. Graaf Floris schonk, in 't jaar 1275, tolvryheid aan de Plaats, tot vergoeding der schade, haar door de Hollanders, waarschynlyk in den jongsten opstand, aangedaan.

5 *Vraag*, Hoe liep het met dien opstand af?

Antw. De Kennemers werden voornaamlyk door *Jan Persyn* bedwongen; de Westfriezen, hunne bondgenooten, na verloop van eenige jaaren, door Graave Floris, overwonnen, en door nieuwe Sloten of Kasteelen beteugeld. Gysbrecht van Amstel verzoende zig met den Bisschop van Utrecht, en bekwam het Slot te *Vrêeland* van hem in pandschap.

6 *Vraag*. Behieldt hy dit Slot lang?

Antw. Neen. Het werdt hem, na verloop van weinige jaaren, door Graave Floris ontweldigd.

7 *Vraag*. Wat gaf hiertoe gelegenheid?

Antw. Floris stondt in een byzonder Verbond met de Stad Utrecht, die, na dat Gysbrecht zig met den Bisschop verdraagen hadt, zeer door hem gekweld werdt; waarom zy den Graaf van Holland om hulp aanzogt: en dee-

deeze, Gysbrecht by Loenen geslaagen en gevangen gekreegen hèbbende, bemagtigde Vrêeland niet alleen, maar *Montfoort* insgelyks, dat aan *Herman van Woerden*, Gysbrechts bondgenoot, verpand geweest was.

8 *Vraag*. Wat gevolg hadt deeze overwinning?

Antw. De Heerlykneden van Amstel en van Woerden kwamen in de magt van Graave Floris, die de Heerlykheid van Amsterdam in 't byzonder liet aan Jan Persyn. Persyn bleef dezelve bezitten, na dat de Graaf zig, in 't jaar 1285, met den Heer van Amstel verzoend hadt.

XXIX.

Moord van Graave Floris den V.

1 *Vraag*. Waarmede kreeg Graaf Floris, na deeze verzoening, de handen vol?

Antw. Met het stillen der misnoegde Edelen.

2 *Vraag*. Waaruit was hun misnoegen ontstaan?

Antw. Uit de genegenheid die de Graaf toonde aan de Steden, welken hy, door het verleenen van verscheiden Privilegien, in aanzien en vermogen deedt toeneemen; waardoor de aanzienlykheid der Edelen allengskens minder uitsteeken moest.

3 *Vraag*. Wat gevolgen hadt dit misnoegen?

Antw. De Zeeuwsche Edelen lokten de Vlaamingen in Walcheren: 't welk deezen egter, op de tyding dat Graaf Floris met eene Vloot derwaards kwam, wederom verlieten. In 't jaar 1295, deeden zy nog eenen in-

inval in 't Zeeuwsch Eiland *Zuid-beveland*, waaruit zy met geweld verjaagd werden.

4 *Vraag*. Hoe gedroeg de Graaf zig omtrent de misnoegde Edelen?

Antw. Hy verzoende zig met de meesten.

5 *Vraag*. Was deeze verzoening bestendig?

Antw. Neen. Het ongenoegen borst wederom uit, in 't jaar 1296.

6 *Vraag*. Waaraan bleek het allereerst?

Antw. *Eduard de I.*, Koning van Engeland, hadt den Vlaamschen Koophandel begunstigd ten nadeele van Holland, en zogt daarenboven den Graaf van Vlaanderen over te haalen tot een Verbond tegen Frankryk. Dit laatste bewoog *Filips*, Koning van Frankryk, om Graaf Floris aan te zoeken tot een Verbond, welk voornaamlyk tegen Vlaanderen gerigt was, en den 9 January 1296 getekend werdt. Van dit Verbond schynen de Edelen zeer schamperlyk gesproken te hebben, verspreidende, dat de Graaf het Land aan Frankryk verkogt hadt.

7 *Vraag*. Waarmede toonden de Edelen hun misnoegen verder.

Antw. Zy besloten den Graaf te ligten en naar Engeland te voeren. Ook werdt hy op de jagt gegreepen, en gebonden naar 't Muiderslot gebragt; welk slot eerlang omringd werdt, door 't gemeen; waarom de Edelen besloten, den Graaf naar elders te brengen. Doch op den weg naar Naarden viel *Gerard van Velzen* den Graaf, die gebonden te paard zat, aan, en beroofde hem, met hulp van eenige anderen, door ruim twintig wonden, van 't leeven, den 28 Juny 1296.

XXX.

XXX.

Historie van JAN DEN I. *Wolferd van Borselens val.*

1 *Vraag.* Hoe ging 't met de Regeering na de dood van Floris den V?

Antw. Zyn Zoon JAN DE I., die hem opvolgen moest, was in Engeland, alwaar hy, kort hierna, 's Konings Dogter trouwde: Doch alzo hy naauwlyks vyftien jaaren bereikte; moest de Regeering aan eenen Voogd toevertrouwd worden. Eenige Edelen, die geen deel aan den moord van Graave Floris gehad hadden, en de voornaamste Steden verkooren hiertoe *Jan*, *Graaf van Henegouwen*, Zoon eener Zuster van Koning Willem.

2 *Vraag.* Bleef de jonge Graaf in Engeland?

Antw. Neen: hy kwam, in 't jaar 1297, in Zeeland, daar *Wolferd van Borselen*, Heer van Veere, hem in zyne bescherming nam, en zig tot Voogd opwierp.

3 *Vraag.* Wat volgde uit deeze nieuwigheid?

Antw. Terwyl de Westfriezen tegen de Regeering opstonden, en 's Graaven Sloten omverre haalden, lokte Wolferd de Vlamingen in Walcheren. De Graaf van Henegouwen, het beleg van Middelburg hebbende doen opbreeken, ontzettede daar na het Slot te Medenblik; doch geene kans ziende om zig te handhaaven in de Voogdyschap, keerde hy eerlang naar Henegouwen.

4 *Vraag.* Waarmede hieldt de jonge Graaf, of Wolferd van Borselen, op zynen naam, zig bezig?

Antw. Hy bragt de Westfriezen tot onderwerping, en noodzaakte den Bisschop van Utrecht, die de Westfriezen te vooren hadt opgestookt, tot een Verdrag.

5 *Vraag.* Bleef Wolferd van Borselen lang in 't bewind?

Antw. Niet langer dan tot in 't jaar 1299. Zyne heerschzugt, en kleinagting voor de Privilegien der Steden hadden hem zo gehaat gemaakt by 't gemeen, dat hy, met den Graave willende vlugten, agterhaald, naar Delft gevoerd, en aldaar in een oproer van kant geholpen werdt.

6 *Vraag.* Hoe ging het toen met de Voogdyschap?

Antw. Graaf Jan van Henegouwen nam de zelve wederom aan, en sloot een Verdrag met Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg, tegen de moorders van Graave Floris.

7 *Vraag.* Wat gebeurde Graave Jan den I?

Antw. Hy werdt, kort hierna, krank aan de roode loop, en stierf den 10 November 1299, zonder kinderen na te laaten. Het Graafschap ging, met zynen dood, aan den Graave van Henegouwen over.

XXXI.

Graaven uit het Huis van Henegouwen.
Historie van JAN DEN II.

1 *Vraag.* Hoe veele Graaven zyn 'er uit het HUIS VAN HENEGOUWEN geweest?

Antw. Vier: JAN de II., Willem de III., Willem de IV. en Margareet.

2 *Vraag.* Wat gebeurde 'er, toen JAN DE II. het Graaflyk bewind aanvaardde?

Antw.

Antw, Hy werdt, in de voornaamste Steden, ingehuldigd, of voor Graave aangenomen: 't welk men niet zo byzonderlyk van de voorige Graaven vindt aangetekend.

3 *Vraag*. Waarom geschiedde dit nu juist?

Antw. Tot meerder verzekerdheid van de Graaflyke Regeering, die nu tot een nieuw Stamhuis overging, en welke men, ook door de Steden, welker aanzien onder en na Graave Floris Regeering sterk toegenomen was, wilde doen bevestigen.

4 *Vraag*. Waarvan maakte Jan de II. zyn eerste werk?

Antw. Van het bedwingen of bevredigen der misnoegde Edelen.

5 *Vraag*. Gelukte hem dit?

Antw. Slegts gedeeltelyk. *Jan van Renesse* dreef, ten Keizerlyken Hove, dat het Graafschap van Holland aan het Ryk vervallen was, en verwekte daarenboven eenen opstand in Zeeland, die met moeite gedempt werdt.

6 *Vraag*. Bedienden de Vlaamingen zig niet van de ongelegenheid, waarin Jan de II. zig bevondt?

Antw. Zy vielen, in 't jaar 1302, wederom in Walcheren, versloegen Jonkheer *Willem*, 's Graaven zoon, veroverden Middelburg, belegerden Zierikzee, staken, in 't jaar 1303, over naar Holland, en bemagtigden al 't Land van de Maaze af tot aan den Haarlemmer Hout toe.

7 *Vraag*. Hoe lang hielden de Vlaamingen het Land in?

Antw. Tot in 't volgende jaar 1304. Toen dreeven de Hollandsche Steden de Vlaamsche bezetting uit: en Jonkheer Willem deedt de

Vlaamingen, met hulp des Konings van Frankryk, ook uit Zeeland verhuizen.

8 *Vraag*. Woonde Graaf Jan de II. deezen krygstogt niet by?

Antw. Neen: hy lag krank in Henegouwen aan eene uitteerende ziekte, en overleedt den 22 Augustus des gemelden jaars.

XXXII.

Historie van WILLEM DEN III.

1 *Vraag*. Wie volgde hem op?

Antw. Zyn zoon WILLEM DE III., de *goede* bygenaamd.

2 *Vraag*. Wat is 'er, ten zynen tyde, merkwaardigs voorgevallen?

Antw. Hy sloot, in 't jaar 1306, een bestand met Vlaanderen, en in 't jaar 1310, eene nadeelige Vrede; waartoe hy genoodzaakt geweest was, om dat de Hollanders en Zeeuwen, zig houdende aan hunne aloude gewoonte, geweigerd hadden den Graave in Henegouwen te komen helpen. Graaf Willem vatte de wapenen wederom op, in 't jaar 1315; doch 't liep aan tot in 't jaar 1323, eer 'er een vast Verdrag getroffen werdt, waarmede de oude twist met Vlaanderen een einde nam.

3 *Vraag*. Stak Willem de III. zig, sedert, ook in nieuwe oorlogen?

Antw. Neen. Hy besteedde het grootste deel zyns leevens om zyn gezag onder zyne eigene onderzaaten te versterken, en tot de nabuuren uit te breiden. Hy hegtte de Heerlykheden van Amstel en Woerden, die Jan de II aan *Guy* zynen Broeder opgedraagen hadt, na deszelfs dood, in 't jaar 1313 aan

Hol-

Holland; hy bragt te wege, dat hem 't Slot te Vrêeland verpand werdt; hy noodzaakte de Friezen van Oostergo en Westergo tot onderwerping; doch niets bewees meer, hoe hoog zyn aanzien gesteegen ware, dan de Huwelyken zyner Dogteren, eene van welken aan Keizer *Lodewyk*, Hertog van Beieren, en eene andere aan *Eduard den III.*, Koning van Engeland, werdt uitgetrouwd.

4 *Vraag.* Wat gebeurde hem, kort voor zynen dood?

Antw. Hy sloot een Verbond met zynen Schoonzoon, den Koning van Engeland, tegen zynen Schoonbroeder, den Koning van Frankryk; doch stierf, veertien dagen na dat hy 't geslooten hadt, op den 6 of 7 Juny des jaars 1337.

XXXIII.

Historie van WILLEM DEN IV.

1 *Vraag.* Op wien kwam het Graafschap, na Willem den III.?

Antw. Op WILLEM DEN IV., zynen zoon, die Eduard den III. terstond eenige hulp toeschikte tegen Frankryk; doch de Graavinne Weduwe van Willem den III. bemiddelde, in 't jaar 1340, een Verdrag tusschen de twee Ryken.

2 *Vraag.* Wat is 'er meer van Graave Willem den IV. aangetekend?

Antw. Hy heeft, in 't jaar 1345, Utrecht vergeefs belegerd, misnoegd om dat de Voogdyschap over 't Stigt, die hy oordeelde dat hem toekwam, aan *Robert van Arkel* opgedraagen was. Terstond hierna, ondernam hy eenen togt over de Zuiderzee, om de Friezen,

zen, die tegen hem opgeſtaan waren, tot onderwerping te brengen. Doch hy ſneuvelde op deezen togt, in een gevegt by St. Odulfs Klooſter, op den 26 of 27 September des gemelden jaars, zonder wettige kinderen na te laaten.

XXXIV.

Hiſtorie van MARGAREET. *Hoekſche en Kabeljaauwſche Tweeſpalt.*

1 *Vraag.* Op wien kwam toen het Graafſchap?

Antw. Zyne oudſte zuſter, de Keizerin MARGAREET, werdt, door Keizer Lodewyk, haaren Egtgenoot, met de Landen verlyd, en in 't jaar 1346 alomme ingehuldigd: by welke gelegenheid zy den Landen en Steden verſcheiden Privilegien gaf.

2 *Vraag.* Wat behelsden deeze Privilegien, onder anderen?

Antw. De Graavin beloofde, geenen oorlog te zullen aanvangen dan by goeddunken der Edelen en Steden.

3 *Vraag.* Hieldt Vrouw Margareet zelve 't bewind der Regeeringe in handen?

Antw. Neen: zy droeg het haaren zoon *Willem* op, in 't jaar 1349; alleenlyk een gedeelte der inkomſten voor zig behoudende.

4 *Vraag.* Wat gebeurde 'er, na deeze overeenkomſt?

Antw. Willem betaalde zyne Moeder het beloofde gedeelte der inkomſten niet: waarop Vrouw Margareet de Regeering wederom aannam, en hulp in Engeland zogt, om haaren Zoon, die zig op nieuws hadt doen inhuldigen, te ontzetten van de Regeering.

5 *Vraag.*

5 *Vraag*. Wat ontstondt uit deeze verdeeldheid tusschen Moeder en Zoon?

Antw. De hevige en langduurige tweespalt der *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, houdende de eersten de zyde der Moeder, en de anderen de zyde van den Zoon.

6 *Vraag*. Wie van de twee behieldt de overhand?

Antw. In 't eerst, diende het geluk Vrouwe Margareet, die haaren Zoon, in eenen Scheepsstryd by Veere, in 't begin des jaars 1351, overwon: doch, in 't zelfde jaar, verloor zy eenen scheepsstryd op de Maaze, en werdt genoodzaakt, naar Engeland te wyken. Willem begaf zig ook derwaards. Koning Eduard bemiddelde hier een Verdrag, welk den 7 December 1354 getekend, en waarby Holland, Zeeland en Friesland aan Hertoge Willem afgestaan werden. Henegouwen alleen bleef aan Vrouwe Margareet, die den 30 September 1355 overleedt. De Graafschappen kwamen dus aan het STAMHUIS VAN BEIEREN.

XXXV.

Graaven uit het Huis van Beieren. Historie van WILLEM DEN V.

1 *Vraag*. Hoe veele Graaven zyn 'er uit dit Stamhuis geweest?

Antw. *Vier*: Willem de V., Albrecht, Willem de VI. en Jakoba.

2 *Vraag*. Wat verrigtte WILLEM DE V. merkwaardigs?

Antw. Hy zette den oorlog voort, dien hy, op den naam zyner Moeder, reeds in 't jaar 1347, tegen den Bisschop van Utrecht be-

begonnen hadt, en noodzaakte hem, in 't jaar 1356, tot de Vrede. In 't jaar 1357, hegtte hy de Heerlykheid van Heusden aan Holland; doch kort hierna werdt hy krankzinnig, en bleef, tot aan zynen dood toe, die in April des jaars 1389 voorviel, te Quesnoi in Henegouwen opgeslooten.

XXXVI.

Historie van Hertog ALBRECHT, *als Ruwaard en Graaf.*

1 *Vraag.* Hoe ging het met de Regeering des Lands, geduurende des Graaven krankzinnigheid?

Antw. Zy werdt, door bewerking der Hoekschen, aan Hertoge ALBRECHT, Broeder van Willem den V. opgedraagen, die den titel van *Ruwaard* voerde, zo lang zyn Broeder leefde, en na deszelfs dood tot *Graaf* ingehuldigd werdt.

2 *Vraag.* Wat voet hadden de Kabbeljaauwschen op de Regeering beraamd?

Antw. Zy wilden dezelve *Magteld van Lankaster*, Gemaalin van Hertoge Willem, doen opdraagen, schoon zy, ten tyde van Margareet, niet onder de Regeering eener Vrouwe hadden willen staan.

3 *Vraag.* Waarmede erkende Hertog Albrecht de gunst, die de Hoekschen hem beweezen?

Antw. Door het verleenen van een groot getal van Privilegien aan de Steden, hebbende de meesten, ten zynen tyde, vaste Kollegien van Vroedschappen of Raaden, en jaarlyksche Burgermeesteren bekomen.

4 *Vraag.*

4 *Vraag.* Wat belofte deedt Hertog Albrecht, by 't aanvaarden der Regeeringe?

Antw. Hy verbondt zig om regt te doen naar 's Lands Wetten en Gewoonten, en 't Land, met hulp der goede Steden, te zullen regeeren.

5 *Vraag.* Geraakte hy terstond in 't gerust bewind der Regeeringe?

Antw. Neen. De Stad Delft kantte zig, onder anderen, tegen hem, en werdt, in 't jaar 1359, met de wapenen tot onderwerping gebragt.

6 *Vraag.* Wat verrigtte Hertog Albrecht sedert?

Antw. Hy oorloogde met de Gelderschen, die ook, gelyk de Hollanders, in twee partyen verdeeld waren, en met de Utrechtschen; doch hy verdroeg zig, in 't jaar 1364, met Hertog *Eduard van Gelder*, en in 't jaar 1375, met *Arnold van Hoorne*, Bisschop van Utrecht. Eenige jaaren hier na, werdt *Katharina*, Dogter van Hertoge Albrecht, aan *Willem van Gulik*, Hertog van Gelder, uitgehuwd.

7 *Vraag.* Bleef Hertog Albrecht den Hoekschen altyd gunstig?

Antw. Neen. Zyn byzit, *Aleid van Poelgeest*, wist de Kabbeljaauwschen alomme in 't bewind te helpen: 't welk de Hoekschen derwyze verbitterde, dat zy haar, des nagts na den 21 September 1390, op 't Hof in den Haage, van kant hielpen: welke moord zwaarlyk gewrooken werdt op de Hoekschen.

8 *Vraag.* Werden de Hoekschen niet wederom in 's Hertogs gunst hersteld?

Antw. Ja: en dit gebeurde by gelegenheid

van

van de Frieſchen oorlog, die in 't jaar 1396 ondernomen werdt, en waar in Hertog Albrecht den byſtand der Hoekſchen noodig hadt.

9 *Vraag*. Hoe liep het met deezen oorlog af?

Antw. Hy duurde verſcheiden jaaren, doordien de Friezen, in 't eerſt overwonnen en bevredigd zynde, geduuriglyk wederom opſtonden. In 't jaar 1400, werdt 'er een Beſtand voor den tyd van eenige jaaren getroffen: 't welk ſedert, van tyd tot tyd, vernieuwd werdt.

10 *Vraag*. Wat gebeurde Hertoge Albrecht, na 't ſluiten van dit Beſtand?

Antw. Hy werdt genoodzaakt, de wapenen op te vatten tegen *Jan*, *Heere van Arkel*, Stadhouder en Rentmeeſter van Holland, die geene behoorlyke rekening deedt. Gorinchem, daar 't Slot te Arkel ſtondt, werdt belegerd door Graave Willem, oudſten zoon van Hertog Albrecht. Doch in 't jaar 1403, werdt 'er een Verdrag getroffen, en den twaalfden December des volgenden jaars, overleedt Hertog Albrecht in den Haage.

XXXVII.

Hiſtorie van WILLEM DEN VI.

1 *Vraag*. Wie werdt na hem Graaf?

Antw. WILLEM DE VI., zyn oudſte zoon.

2 *Vraag*. Wat gebeurde 'er binnens Lands, in den aanvang zyner Regeeringe?

Antw. De Hoekſchen, welken hy altoos begunſtigd hadt, wiſten zig, in verſcheide Steden, met geweld ter Regeeringe in te dringen. Ondertuſſchen, hadt Jan van Arkel het

ge-

gesllooten Verdrag geschonden, 't welk Hertog Willem noodzaakte tot het hervatten der wapenen. *Reinoud*, *Hertog van Gelder*, wien de Heerlykheid van Arkel opgedraagen was, stak zig in deezen kryg, die niet voor 't jaar 1412 eindigde met een Verdrag, waar by Gorinchem en 't Land van Arkel aan Hertoge Willem werden afgestaan.

3 *Vraag*. Hoe gedroegen zig de Friezen, ten deezen tyde?

Antw. Zy namen de gelegenheid waar van het eindigen des jongsten Bestands in 't jaar 1414, en maakten zig, by verrassing, meester van Staveren.

4 *Vraag*. Wat deedt Hertog Willem, om de Regeering des Lands voor zyne eenige Dogter *Jakoba* te verzekeren?

Antw. Na dat hy haar, in 't jaar 1415, uitgehuwelykt hadt aan *Jan*, *Hertog van Touraine*, die kort hierna Daufyn van Frankryk werdt, doch in 't jaar 1417 overleedt, deedt hy haar, in 't jaar 1416, door de Edelen en Steden, als toekomende Graavinne inhuldigen.

5 *Vraag*. Leefde Hertog Willem nog lang na deeze inhuldiging?

Antw. Hy stierf den 31 May des jaars 1417.

XXXVIII.

Historie van Vrouwe Jakoba.

1 *Vraag*. Kwam Vrouw Jakoba terstond in 't gerust bezit der Regeeringe?

Antw. De Hoekschen zogten 'er haar in te bevestigen; doch de Kabbeljaauwschen kantten 'er zig tegen. Haars vaders Broeder zelf, Hertog *Jan van Beieren*, die tot Bisschop van Luik verkooren geweest was, verliet den Gees-

Geeſtelyken Staat, ſpande aan met de Kabbeljaauwſchen, en drong zig ter Regeeringe van Holland in.

2 *Vraag.* Werdt hy door de Steden voor Graave erkend?

Antw. De meeſten bleeven Vrouwe Jakoba getrouw: doch hy bewoog Dordrecht, door het ſchenken van voordeelige Privilegien, om zyne zyde te kiezen, en nam Rotterdam in, by verraſſing. Dordrecht werdt vergeefs belegerd door Hertog *Jan van Brabant*, die kort te vooren met Vrouwe Jakoba in de egt getreden was; waarna, op den dertienden February des jaars 1419, een Verdrag geſlooten werdt met Hertog Jan van Beieren, wien 't bewind over een gedeelte van Zuidholland werdt afgeſtaan.

3 *Vraag.* Hieldt Hertog Jan van Beieren zig te vrede met het gene hem afgeſtaan was?

Antw. Neen. Hy ondernam, hier en daar, en onder anderen te Amſterdam, de Regeering buitenstyds te veranderen: hy belegerde en bemagtigde, in 't jaar 1420, de Stad Leiden, die zig tegen hem verklaard hadt, en hy ſtondt zelf, eerlang, naar 't gebied over Brabant.

4 *Vraag.* Hoe gedroeg Vrouw Jakoba zig, midlerwyl?

Antw. Beſpeurende dat haare Landen, door haaren Egtgenoot, Hertog Jan van Brabant, niet naar behooren beſchermd werden, wiſt zy te bewerken, dat haar Huwelyk, door eene Pauſelyke uitſpraak, ontbonden werdt, en begaf zig, in 't jaar 1422, voor de derde maal, in de Egt met *Humfrey, Hertog van Glocheſter.*

5 *Vraag*. Welke gevolgen hadt dit huwelyk?

Antw. Het verwekte eenen oorlog in Holland, die, zelfs na de dood van Jan van Beieren, in 't jaar 1425 voorgevallen, door Hertog Jan van Brabant, met hulp van *Filips*, *Hertog van Bourgondie*, werdt voortgezet. Vrouw Jakoba en de Engelſche hulptroepen werden geſlaagen, en zy eerlang binnen Gouda door Hertog Filips in zulk eene engte gebragt, dat zy genoodzaakt werdt, Filips voor Ruwaard te erkennen, en zig met den naam van *Graavinne* te vrede te houden; waarvan, den 3 July des jaars 1428, te Delft een verdrag getekend werdt.

6 *Vraag*. Hoe gedroeg zig, in deeze omſtandigheden, de Hertog van Glocheſter?

Antw. Hy was, 's jaars te vooren, reeds naar Engeland gekeerd, daar hy eene andere Vrouw trouwde: en Jan van Brabant was overleeden.

7 *Vraag*. Behieldt Vrouw Jakoba, tot haaren dood, den titel van Graavinne?

Antw. Neen. Zy hadt beloofd, dat zy niet trouwen zou dan met toeſtemming van Hertog Filips en de Staaten, en zy begaf zig, desonaangezien, in 't jaar 1433, in een heimelyk huwelyk met *Frank van Borſelen*, Stadhouder van Holland: 't welk Filips zo kwalyk nam, dat hy haar dwong, hem ook den naam van *Graave* af te ſtaan, en zig met de Heerlykheden van Voorne, Zuidbeveland en Tholen, en het Ampt van Houtveſterinne van Holland te vrede te houden: in welken ſtaat, zy den agtſten October 1436 overleedt. Met haaren afſtand, in 't jaar 1433, was het

Graaflyk bewind over Holland overgegaan aan het HUIS VAN BOURGONDIE, in den perſoon van Hertoge Filips, die reeds van de meeſte andere Nederlanden, Brabant, Vlaanderen enz. Heer was.

XXXIX.

Graaven uit het Huis van Bourgondie. Historie van FILIPS DEN I.

1 *Vraag*. Hoe veele Graaven zyn 'er uit het Huis van Bourgondie geweeſt?

Antw. Drie: Filips de I, Karel de I. en Maria.

2 *Vraag*. Hoe ging het Holland en Zeeland, onder de Regeeringe van Hertoge FILIPS?

Antw. Deeze Provincien werden betrokken in de uitheemſche Oorlogen van haaren Graave; doch daarentegen zeer begunſtigd in den Koophandel. Ook voerden zy eenen kryg tegen de Ooſterlingen, die, in 't jaar 1441, by verdrag, eindigde.

3 *Vraag*. Hadt Holland van binnen ruſt?

Antw. Neen. De Hoekſche en Kabbeljaauwſche tweeſpalt herleefde, by gelegenheid dat de Stadhouder *Willem van Lalaing* de Hoekſchen ſterk begunſtigde. Te Leiden, te Haarlem, te Amſterdam en elders, ontſtonden geweldige opſchuddingen. Hertog Filips kwam, in 't jaar 1445, in perſoon in Holland, en veranderde de Regeering in verſcheide Steden: waarna de hevigheid voor eenen tyd bedaarde.

4 *Vraag*. Lieten de Hollanders zig gemakkelyk gebruiken, in 's Hertogs uitlandſche oorlogen?

Antw. Hy bewoog 'er hen toe, door het ver-

verleenen van gunſtige Privilegien: gelyk, onder anderen, in 't jaar 1452, geſchiedde, toen zy hem tegen de Gentenaars byſtonden.

5 *Vraag*. Welke Privilegien ſchonk hy hun toen?

Antw. „ Hy beveſtigde de ingezetenen in „ het voorregt om niet buiten hunne landpaa- „ len te regt geſteld te worden, en hy be- „ loofde geene Bevelen te zullen geeven, „ ſtrydig met der Steden Privilegien, Reg- „ ten en Vryheden."

6 *Vraag*. Zogt Hertog Filips zyn gezag ook over andere Nederlandſche Provincien uitte- breiden?

Antw. Hy deedt zynen natuurlyken Zoon, *David van Bourgondie*, tot Biſſchop van U- trecht aanſtellen, in 't jaar 1456, en zogt zig ten zelfden tyde voor Heere van Frieſland te doen erkennen: doch dit laatſte mislukte hem; alzo Keizer *Fredrik de III.* zig kantte tegen zyn oogmerk.

7 *Vraag*. Wat viel 'er in Holland voor, tegen 't einde der Regeeringe van Hertoge Filips?

Antw. Daar ontſtondt een zwaar ongenoe- gen tuſſchen hem en zynen Zoon *Karel*, die naar 't Franſche Hof vlugtte, alwaar, zo men meende, een ontwerp geſmeed was om zig, met hulp van Engeland, van Holland en Zee- land meeſter te maaken. Hier uit ontſtondt een oorlog met Frankryk, die, in 't jaar 1465, met de Vrede van Conflans eindigde.

8 *Vraag*. Leefde Hertog Filips nog lang na deezen tyd?

Antw. Hy ſtierf den vyftienden Juny des jaars 1467, en werdt, door zynen Zoon, Her-

tog KAREL, in 't gemeen den *Stouten* bygenaamd, opgevolgd.

XL.

Historie van KAREL DEN I.

1 *Vraag* Hoe was 't hier te Lande gesteld, toen Hertog Karel aan de Regeering kwam?

Antw. De ingezetenen, verrykt door den Koophandel, hadden zig gewend aan eene kostbaare leevenswyze, waarom hun het opbrengen van zwaare geldsommen, ten behoeve der Graaflykheid, zeer lastig viel.

2 *Vraag.* Waar toe hadt Hertog Karel zo veel geld noodig?

Antw. Onder anderen, tot de herstelling van zynen Schoonbroeder, *Eduard den IV.*, Koning van Engeland, die, van den troon gestooten zynde, naar Holland week, en in 't jaar 1470, met eene vloot Hollandsche Schepen, naar zyn Ryk terug gevoerd werdt.

3 *Vraag.* Welke gevolgen hadt het vorderen van groote geldsommen in Holland?

Antw. Men moest nieuwe Excynzen invoeren, die, hier en daar, en, in 't jaar 1471, te Hoorn, merkelyke opschuddingen verwekten onder 't Volk.

4 *Vraag.* Waar mede hieldt Hertog Karel zig meest bezig?

Antw. Met geduurige oorlogen, tegen Frankryk in 't jaar 1472, tegen de Keulschen, in 't jaar 1474, en tegen de Zwitsers, in 't jaar 1476. Ook hadt hy zig, in 't jaar 1472, gestoken in eenen zwaaren twist tusschen *Arnoud*, *Hertog van Gelder*, en deszelfs Zoon *Adolf*: 't welk van dit gevolg was, dat hem, in

in 't jaar 1473, het Hertogdom Gelder en het Graafſchap Zutfen verpand werden.

5 *Vraag.* Hoe vielen de oorlogen uit, die Hertog Karel gevoerd hadt?

Antw. De laatſte zeer ongelukkig. Hy werdt, tot tweemaalen toe, geſlaagen door de Zwitſers, in 't jaar 1476; en verloor, op den vyfden January des jaars 1477, den ſlag by Nancy, in welken hy omkwam.

XLI.

Hiſtorie van Vrouwe Maria. *Haar Groot-Privilegie.*

1 *Vraag.* Wie volgde hem op?

Antw. Zyne eenige Dogter Maria, die eerlang trouwde met *Maximiliaan*, *Hertog van Ooſtenryk.*

2 *Vraag.* Kwam zy in 't vol bezit van haars Vaders nalaatenſchap?

Antw. Neen. Een gedeelte derzelve werdt haar door *Lodewyk den XI.*, Koning van Frankryk, afhandig gemaakt.

3 *Vraag.* Hoe ging 't in Holland en Zeeland?

Antw. De Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen vereenigden zig om Vrouw Maria in te huldigen als Graavinne, mids zy den Landen en Steden gunſtige Privilegien toeſtondt, en onder anderen het *Groot-Privilegie*, welk den 14 Maart 1477 getekend werdt.

4 *Vraag.* Wat behelsde dit Privilegie?

Antw. „ Dat Vrouw Maria niet trouwen „ zou, dan by goeddunken der Staaten. Dat „ de Ampten alleen aan inboorlingen gege- „ ven zouden worden. Dat de regtzaaken, „ die ter eerſter aanleg tot de Regtbanken der

 „ Ste-

„ Steden behoorden, niet dat by *appél* of
„ beroep voor 't Hof van Justitie in den Haa-
„ ge zouden mogen worden gebragt. Dat
„ de ingezetenen niet buitens Lands in reg-
„ ten zouden worden betrokken. Dat de
„ Magistraaten der Steden op den ouden voet
„ zouden worden vernieuwd Dat de Staa-
„ ten vryelyk vergaderen mogten, zo dik-
„ wils als zy 't goedvonden. Dat men gee-
„ nen oorlog aanvangen, geene nieuwe be-
„ lastingen heffen, geen geld munten zou,
„ dan by goeddunken der Staaten. Dat de
„ Steden niet zouden behoeven te draagen in
„ Graaflyke Beden, waarin zy niet bewilligd
„ hadden. En dat geene Graaflyke Ordon-
„ nantien gelden zouden, die met der Steden
„ Privilegien streeden."

5 *Vraag*. Hielden de Hoekschen en Kabbeljaauwschen vrede in Holland?

Antw. Neen. In verscheide Steden, als te Dordrecht, te Leiden, te Gouda, te Schoonhoven en te Hoorn, ontstonden vreesselyke opschuddingen, die met Verandering der Magistraaten eindigden. De Kabbeljaauwschen raakten genoegzaam overal op 't kussen.

6 *Vraag*. Hoe stondt het buitens Lands?

Antw. Maximiliaan en Maria voerden kryg tegen Frankryk, en tegen de Gelderschen, die *Karel*, Kleinzoon van Hertog Arnoud, voor Hertog hadden aangenomen. Doch Vrouw Maria beleefde het einde van deeze onlusten niet. Zy overleedt den zeven en twintigsten Maart des jaars 1482, haaren eenigen Zoon *Filips* tot haaren opvolger nalaatende: waarmede 't gebied over deeze Landen aan het HUIS VAN OOSTENRYK kwam.

XLII.

Graaven uit het Huis van Oostenryk. Historie van FILIPS DEN II.

1 *Vraag*. Hoe veele Graaven zyn 'er uit het Huis van Oostenryk geweest?

Antw. Drie: Filips de II., Karel de II. en Filips de III.

2 *Vraag*. Hoe oud was FILIPS DE II., toen zyne Moeder overleedt?

Antw. Omtrent vier jaaren: waarom de Regeering, vooreerst, door zynen Vader Maximiliaan, werdt waargenomen.

3 *Vraag*. Wat gebeurde 'er merkwaardigs geduurende de Voogdyschap van Maximiliaan?

Antw. Hy bemagtigde Utrecht, daar men 't met de Hoekschen hieldt, in 't jaar 1483. Doch de opstand in Vlaanderen gaf den Hoekschen, onder Jonker *Frans van Brederode*, gelegenheid om Rotterdam met Vlaamsche hulp in te neemen, in 't jaar 1488. De Stad werdt egter, in 't volgende jaar, herwonnen, en Jonker Frans, in 't jaar 1490, in eenen scheepsstryd by Brouwershaven, verslaagen.

4 *Vraag*. Hoe ging het den Hoekschen, na deeze nederlaag?

Antw. Het overschot derzelve zeilde, onder beleid van *Jan van Naaldwyk*, naar Texel, en begunstigde, in 't jaar 1491, den opstand van 't *Kaas- en Broods Volk* in 't Noorderkwartier.

5 *Vraag*. Waaruit rees deeze opstand?

Antw. Uit de zwaare lasten, die 's Vorsten uitheemsche en inlandsche oorlogen hadden veroorzaakt.

6 *Vraag*. Hoe liep die opstand af?

Antw. Het Kaas- en Broods Volk nam, in

't jaar 1492, Haarlem in, en bedreef 'er veel moedwils; doch Hertog *Albrecht van Saxen*, door Keizer Fredrik den III., Vader van Maximiliaan, met een Leger herwaards gezonden, bragt de menigte tot onderwerping. Kort hierna, werdt Sluis in Vlaanderen, daar de Hoekſchen nog meeſter waren, door Hertog Albrecht, ingenomen. En hier mede hieldt men den tweeſpalt der Hoekſchen en Kabbeljaauwſchen, die omtrent honderd en vyftig jaaren geduurd hadt, voor geëindigd.

7 *Vraag*. Wanneer ontſloeg Maximiliaan zig van de Voogdyſchap?

Antw. Kort na dat hy, in 't jaar 1493, Keizer geworden was.

8 *Vraag*. Hoe oud was Filips toen?

Antw. Ruim zeſtien jaaren.

9 *Vraag*. Wat deedt Filips merkwaardigs, na dat hy zelf de Regeering aanvaard hadt?

Antw. Hy ſloot het Groot Verbond van vryen Koophandel met Engeland, in 't jaar 1496, en trouwde, in September des zelfden jaars, met *Joanna*, eene Dogter des Konings van Arragon en der Koninginne van Kaſtilie: doch hy kreeg haaſt de handen vol werks aan het voortzetten des Gelderſchen oorlogs, die veele jaaren duurde. In 't jaar 1505, veroverde Filips verſcheide Gelderſche Steden, waarop hy een Beſtand ſloot met Karel van Gelder.

10 *Vraag*. Wat bewoog hem tot het ſluiten van dit Beſtand?

Antw. De dood der Koninginne van Kaſtilie, Moeder zyner Gemaalinne, welke hem verpligtte tot het onderneemen eener reize naar Spanje, om zig voor Koning van Kaſtilie te doen erkennen. Doch hy was niet lang in Spanje geweeſt, toen hy, te Burgos, op den

vyf en twintigsten September des jaars 1506, overleedt.

XLIII.

Historie van Karel den II.

1 *Vraag.* Wie volgde hem op?

Antw. Zyn oudste Zoon Karel de II., die nog geene zeven jaaren oud was; waarom Keizer Maximiliaan, zyn Grootvader, de Voogdyschap wederom aanvaardde.

2 *Vraag.* Wat viel 'er merkwaardigs voor, geduurende zyne minderjaarigheid?

Antw. Karel van Gelder, het Bestand verbroken hebbende, behaalde, met Fransche hulp, verscheide voordeelen op de Oostenrykschen. In 't jaar 1507, deedt hy eenen inval in Holland, veroverde Muiden en Weesp, en dreigde Amsterdam, welks Voorstad de Gelderschen, in 't jaar 1512, in den brand staken. Doch in 't volgende jaar, werdt 'er een bestand voor vier jaaren getroffen.

3 *Vraag.* Wanneer aanvaardde Karel van Oostenryk de Regeering der Nederlanden in persoon?

Antw. In 't jaar 1515.

4 *Vraag.* Wanneer werdt hy Koning van Spanje?

Antw Na de dood van Koning Ferdinand, zynen Moederlyken Grootvader, in 't jaar 1517.

5 *Vraag.* Wanneer werdt hy Keizer, onder den naam van Karel den V.?

Antw. Na 't afsterven van zynen Vaderlyken Grootvader, Maximiliaan, in 't jaar 1520.

6 *Vraag.* Breidde hy zyn gebied ook over eenigen der Nederlanden uit?

Antw. In 't jaar 1523, bemagtigde hy Friesland, welk grootendeels door Karel van Gelder

der overheerd geweest was; in 't jaar 1527, werdt hy als Heer van Overyssel, en in 't jaar 1528 als Heer van Utrecht ingehuldigd.

7 *Vraag*. Welke Nederlandsche Provincien erkenden nog eenen anderen Heer?

Antw. Gelderland, Zutfen en Groningen. Karel van Gelder hieldt den oorlog tegen de Oostenrykschen uit, te water en te Lande, tot in 't jaar 1528. *Groote Pier* schuimde langs de Zuiderzee. *Maarten van Rossem* plonderde 's Graavenhaage. Doch den vyfden October des gemelden jaars, werdt 'er eene Vrede met Gelder gesloten, die in 't volgende jaar te Kameryk bevestigd werdt. Karel van Gelder hieldt Gelder en Zutfen sedert ter leen van Keizer Karel, als Hertog van Brabant en Graaf van Holland.

8 *Vraag*. Hieldt Karel van Gelder zig na deezen stil?

Antw. Zyn toeleg op Groningen gaf gelegenheid, dat deeze Stad en de Ommelanden Keizer Karel voor Heer aannamen, in 't jaar 1536. Sedert ontstak de oorlog met de Gelderschen geduuriglyk: doch Karel van Gelder in 't jaar 1538 gestorven zynde, noodzaakte Keizer Karel zynen Opvolger, *Willem van Gulik*, om hem Gelder en Zutfen af te staan, by 't Verdrag van Venlo, dat in 't jaar 1543 gesloten werdt.

9 *Vraag*. Waren deeze Landen, midlerwyl, van anderen oorlog vry gebleeven?

Antw. Geenszins. Het belang des Keizers hadt hen in verscheide oorlogen met Deenemarke, met Schotland, en vooral met Frankryk ingewikkeld. De oorlog met Frankryk herleefde geduuriglyk, en kostte den Landen veel volks en gelds.

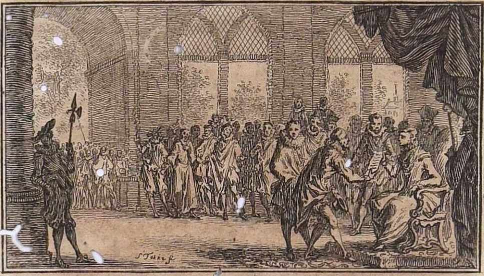

VADERLANDSCHE HISTORIE VERKORT.

TWEEDE DEEL.

SPAANSCHE OORLOG.

I.

Overdragt der Nederlanden door Keizer KAREL DEN V. *aan Koning* FILIPS DEN II.

1 *Vraag.* BEhieldt Karel de V. de Regeering der Nederlanden tot zynen dood toe?

Antw. Neen. Hy ſtondtze, in 't jaar 1555, af

af aan zynen Zoon *Filips*, den *derden* Graaf van Holland, en den *tweeden* Koning van Spanje van dien naam, waarom hy doorgaans FILIPS DE II. genoemd wordt.

2 *Vraag*. Werdt deeze Zoon, hier te Lande, voor Graaf aangenomen?

Antw. Men hadt hem, in 't jaar 1549, reeds alomme als toekomenden Landsheer ingehuldigd, by welke gelegenheid hy, in Holland en Zeeland, gezwooren hadt, alle de Privilegien, door de Graaven en Graavinnen voor hem verleend, te zullen onderhouden: en deezen eed bevestigde hy, in 't jaar 1555, waarop hy, in alle de Provincien, als Hertog, Graaf of Heer ontvangen werdt. Men zwoer hem trouwe en gehoorzaamheid, zo ver men dezelve, naar regt en reden en volgens de Privilegien, ſchuldig was.

3 *Vraag*. Wat verdient de meeſte opmerking in de Regeering van Koning Filips?

Antw. Dat de Vereenigde Provincien zig van zyn gebied hebben weeten te ontſlaan, en onafhangkelyke vrye Staaten geworden zyn, waarvoor zy, ſedert lang, alomme erkend worden.

4 *Vraag*. Op wat wyze is zulk eene merkwaardige verandering te wege gebragt?

Antw. Allengskens, en, zo als Godvrugtige Landzaaten altoos erkend hebben, niet zonder byzondere beſtiering der Hemelſche voorzienigheid.

II.

Oorzaaken der Beroerte. Plakaaten. Inquiſitie. Vreemd Krygsvolk.

1 *Vraag*. Wat gaf gelegenheid tot de verande-

dering, die deeze Landen van de Spaanſche beheerſching verloſte?

Antw. Filips, in Spanje gebooren en opgevoed, zogt de Nederlanden, op de ſtrenge Spaanſche wyze, te regeeren, zonder zig te houden aan de Privilegien des Lands, die hy bezwooren hadt.

2 *Vraag*. Waar uit bleek dit?

Antw. Uit het vernieuwen der Plakaaten van Karel den V. tegen 't gene men Kettery noemde.

3 *Vraag*. Wat noemde men *Kettery*?

Antw. De Leer der Hervormden, die, in en na 't jaar 1517, door Luther, Zwinglius, Calvinus en anderen, gepredikt, en onder anderen in Duitſchland, in Frankryk en hier te Lande verſpreid geworden was: den voortgang van welke Leer Keizer Karel de V. in de Nederlanden gezogt hadt te ſtuiten, door ſtraffe Plakaaten, in gevolge van welken, de belyders en vooral de Leeraars der Hervorminge te vuur en te zwaard vervolgd geworden waren.

4 *Vraag*. Werden dan deeze Plakaaten hier te Lande ten ſtrengſten uitgevoerd?

Antw. Men gebruikte ſomtyds, hier en daar, en onder anderen in Holland, eenige oogluiking; maar wanneer men dit ten Hove merkte, werden de beſchuldigden dikwils opgeëiſcht en buiten de Provincie te regt geſteld: 't welk vlak uit ſtreedt met de Privilegien.

5 *Vraag*. Wat middel hadt Keizer Karel gebruikt om de Hervormden en derzelver ſchriften te ontdekken?

Antw. Hy ſtelde, in 't jaar 1522, een *Op-*

per-

per-Inquisiteur of *Onderzoeker* aan, die verscheiden mindere *Inquisiteurs* onder zig hadt, en magt kreeg om beschuldigde of verdagte persoonen voor zig te doen komen. Hierdoor werden zy den gewoonen Regtbanken onttrokken: 't welk even zeer tegen de Privilegien aanliep. Filips de II. bevestigde nogtans de Inquisiteurs in de magt, die hun door Karel den V. gegeven was, en beval alle amptenaars de hand te houden aan het uitvoeren der Plakaaten.

6 *Vraag.* Liet hy 't hier by?

Antw. Hy bediende zig nog van *vier* andere middelen om de hervormde Leer uitteroeijen. Hy zogt, *voor eerst*, de besluiten der Kerkvergaderinge van Trente, in welke die Leer veroordeeld was, hier te Lande in te voeren: hy bewoog, *ten tweeden*, den Paus om eenige nieuwe Bisschoppen in de Nederlanden aan te stellen, die vlytiglyk tegen de nieuwe Leer waaken zouden: hy begaf, *ten derden*, verscheiden hooge ampten aan Spanjaards en andere Vreemdelingen, en hy zogt, *ten vierden*, drie- of vierduizend Spaansche Soldaaten in 't Land te laaten, door middel van welken, men de Plakaaten te ligter zou konnen uitvoeren.

III.

De Staaten bevorderen, op raad van Prinse WILLEM *van* ORANJE, *'t vertrek van 't vreemde Krygsvolk.*

1 *Vraag.* Kantte men zig niet tegen het gebruiken van eenigen deezer middelen?

Antw. De Staaten der Nederlanden verzogten, kort voor dat Filips, in 't jaar 1559, naar

Span-

Spanje vertrok, dat de Vreemdelingen uit de Regeering geweerd mogten blyven, en dat de Spaansche Soldaaten het Land mogten ruimen.

2 *Vraag*. Wie waren de Staaten der Nederlanden?

Antw. De Edelen en Vroedschappen der Steden van elke Provincie, die, door derzelver Gedeputeerden of afgezondenen, op de byzondere en algemeene Staatsvergaderingen, gerepresenteerd of verbeeld werden. In sommige Provincien maakten de Geestelyken ook een Lid der Staaten uit.

3 *Vraag*. Hoe kwamen de Staaten tot het doen van het gemelde verzoek?

Antw. Zy waren 'er toe bewoogen door eenige Grooten, en onder anderen door WILLEM, PRINS *van* ORANJE, 's Konings Stadhouder over Holland, Zeeland en Utrecht.

4 *Vraag*. Wat was het werk van eenen *Stadhouder*, ten deezen tyde?

Antw. 's Vorsten *Stad*, *Stede* of plaats te *houden*, of 's Vorsten persoon te verbeelden, in alles wat hem, door den Vorst, aanbevolen en toevertrouwd was.

5 *Vraag*. Voldeedt Filips aan der Staaten begeerte?

Antw. De Spaansche Soldaaten vertrokken uit het Land, in 't jaar 1561; doch de Regeering bleef nog vervuld met vreemdelingen.

IV.

Misnoegen op Granvelle. Zyn vertrek.

1 *Vraag*. Wie hadt, onder deeze vreemdelingen, het meeste vermogen op Filips?

Antw. De *Kardinaal van Granvelle*, naar wiens

wiens raad, *Margareet van Parma*, Gouvernante of Landvoogdes der Nederlanden, zig allenthalve gedroeg; en aan wien het invoeren der nieuwe Bisschoppen toegeschreeven werdt.

2 *Vraag*. Welke Heeren stieten zig meest aan het gezag, dat Granvelle zig aangemaatigd hadt?

Antw. De Prins van Oranje, en de *Graaven van Egmond* en *Hoorne*, Stadhouders des Konings over Vlaanderen en Doornik, die eindelyk te wege bragten, dat de Koning den Kardinaal, in 't jaar 15[illegible], de Nederlanden deedt ruimen.

3 *Vraag*. Wat beoogden Oranje, Egmond en Hoorne, na Granvelles vertrek?

Antw. Het intrekken of niet uitvoeren der straffe Plakaaten tegen de Hervormden?

4 *Vraag*. Waren zy dan der Hervormde Leere toegedaan?

Antw. Oranje was van Luthersche Ouders gebooren; doch vroeg aan 't Hof van Karel den V. gekomen, en aldaar in den Roomschen Godsdienst opgevoed, dien hy en de twee anderen nog openlyk beleeden, en in welken Egmond gestorven is. Hoorne schynt, voor zynen dood, veranderd te zyn, en Oranje heeft zig, in 't jaar 1567, verklaard voor de Hervormde Leere.

5 *Vraag*. Liet de Koning zig beweegen tot het intrekken der Plakaaten?

Antw. Geenszins. Hy deedt, in 't laatst van 't jaar 1565, afkondigen, dat de Inquisitie stand houden moest, en de Plakaaten uitgevoerd worden.

6 *Vraag*. Geschiedde dit?

Antw.

Antw. Niet overal. De Prins van Oranje en verſcheide andere Stadhouders verklaarden hiertoe noch wil noch magt te hebben.

V.

Verbond der Edelen. Hun Verzoekſchrift. Openbaare Preeke. Beeldenſtorm.

1 *Vraag.* Wat volgde op zulk eene verklaaring?

Antw. Een groot getal van Edelen leverden, in gevolge van een Verbond, reeds te vooren gemaakt, op den vyfden April des jaars 1566, een verzoekſchrift in aan de Landvoogdeſſe, waar by zy verzogten, dat de Inquiſitie en Plakaaten, tot op 's Konings naderen laſt, zonder uitvoering blyven mogten.

2 *Vraag.* Waren deeze Edelen alle belyders der Hervormde Leere?

Antw. Neen. Daar waren veele Roomſchen onder, die egter van alle vervolging om den Godsdienſt afkeerig waren.

3 *Vraag.* Wat beſcheid kreegen zy op hun verzoekſchrift?

Antw. „ Dat de Landvoogdes den Koning, door eene bezending, zou zoeken „ te beweegen tot verzagting der Plakaaten; „ doch dat zy geene magt hadt om de Inquiſitie en Plakaaten, ondertuſſchen, te doen „ ſtilſtaan.

4 *Vraag.* Wat naam kreegen de verbonden Edelen, en zulken, die hunne zyde hielden?

Antw. Den naam van *Geuzen*, zo veel als *ſchooijers* of *bedelaars* betekenende, welke naam, ſedert, door de Roomſchgezinden, aan de Hervormden in 't gemeen gegeven werdt.

E 5 *Vraag.*

5 *Vraag*. Hoe gedroegen zig de Hervormden midlerwyl?

Antw. Bedugt voor het uitgeeven eener voorgewerde *Moderatie* of verzagting der Plakaaten, waarby hun de Vryheid van Godsdienstoefening geheel ſtondt benomen te worden, vingen zy aan openlyk te prediken buiten de Steden.

6 *Vraag*. Wat gevolg hadt dit prediken?

Antw. De Landvoogdes kreeg laſt uit Spanje om het, des noods, door van nieuws geworven manſchap, te weeren.

7 *Vraag*. Hoe beviel deeze laſt den verbonden Edelen, en het gemeen der Hervormden?

Antw. De Edelen begonden zig ook te wapenen tot hunne verzekerdheid: terwyl 't gemeen der Hervormden alomme de Roomſche Kerken overweldigde, met verbreeking van beelden en andere koſtelykheden.

VI.

Verval van 't Verbond der Edelen. Bergen en Montigni.

1 *Vraag*. Wat gevolg hadt deeze beeldſtorming?

Antw. Veele Edelen inzonderheid Roomſchgezinden werden afkeerig van 't Verbond, en ſlooten een Verdrag met de Landvoogdeſſe. Oranje en Egmond zelven deeden de beeldſtormers, hier en daar, opzoeken en ſtraffen.

2 *Vraag*. Voldeedt Oranje hiermede aan de oogmerken der Landvoogdeſſe?

Antw. Neen. Men nam hem kwalyk, dat hy de preeke, op ſommige plaatſen, in Holland en elders, toegelaaten hadt: 't welk hem

zo verdrietig maakte, dat hy, in April des jaars 1567, het Land verliet en naar zyne Staaten in Duitſchland verreisde.

3 *Vraag*. Hoe ging het met de verbonden Edelen?

Antw. Henrik, Heer van Brederode, hun hoofd, die zig vergeefs van Utrecht, van Amſterdam en andere Plaatſen hadt gezogt te verzekeren, werdt ook ten Lande uit gedreeven. Verſcheiden andere Edelen werden gevangen genomen: het Krygsvolk, dat zy op de been gebragt hadden, raakte geheellyk verſtrooid; waar mede de kragt van 't Bondgenootſchap t'eenemaal verbroken was.

4 *Vraag*. Kreeg de Landvoogdes toen de misnoegde ingezetenen niet geheellyk onder haar bedwang?

Antw. Dit zou waarſchynlyk gevolgd zyn, zo niet Filips, tot grooter ſtrengheid genegen, beſlooten hadt, den *Markgraaf van Bergen* en den *Heer van Montigni*, die de Landvoogdes naar Spanje gezonden hadt, om afſchaffing der Inquiſitie en verzagting der Plakaaten te verwerven, van kant te helpen; en vooral, zo hy den *Hertog van Alva* niet tot Landvoogd aangeſteld, en met een Leger Spanjaards herwaards gezonden hadt.

VII.

Alva's komſt. Bloedraad. Egmond en Hoorne onthalsd.

1 *Vraag*. Wat deedt Alva, terſtond na zyne aankomſt?

Antw. Hy regtte eenen *Raad der Beroerten* op, die haaſt den naam van *Bloedraad* kreeg; voor welken edel en onedel gedaagd werden.

2 *Vraag*. Streedt het opregten van zulk eene Regtbank niet met 's Lands Privilegien?

Antw. Gewiſſelyk. Volgens dezelven, moesten de beſchuldigden voor de gewoonlyke Regtbanken der Steden en Provincien te regt gesteld, en niet buiten hunne Provincien getrokken worden.

3 *Vraag*. Welke waren de merkwaardigſte Vonniſſen des Raads der Beroerten?

Antw. De Graaven van Egmond en Hoorne, die, terſtond na Alvas aankomſt, gevat waren, werden, in gevolge van dezelven, den derden Juny 1568, te Bruſſel onthalsd: 't welk ook het lot van andere Edelen en Grooten was. Oranje, de Graaven *Lodewyk van Naſſau*, *van den Berge*, *Hoogſtraaten* en anderen werden met verbeurdverklaaring hunner goederen ten Lande uitgebannen. Ook deedt Alva Oranjes oudſten Zoon, *Filips Willem*, Graaf van Buuren, van de Hooge School te Leuven ligten, en naar Spanje voeren.

VIII.

Oranje verzamelt een Leger. Vervolging. Watergeuzen.

1 *Vraag*. Wat deedt de Prins van Oranje, in deezen toeſtand der zaaken?

Antw. Hy verzamelde, grootendeels op eigen koſten, een Leger in Duitſchland, een gedeelte van welk by Daalhem geſlaagen werdt: een ander gedeelte, onder zynen broeder Graaf Lodewyk, naar Friesland gezonden, ſloeg eerſt de Spaanſchen, by 't Klooſter Heiligerlee; doch werdt naderhand geſlaagen by Jemmingen. Met het overig gedeelte trok hy zelf over de Maaze; doch Alva hieldt

hem,

hem, met heen en weder trekken, zo lang op, dat hy zyn volk, eindelyk, by gebrek van geld, afdanken moest; waar na hy eerst naar Frankryk, en van daar, in 't jaar 1569, naar Duitschland keerde.

2 *Vraag.* Hoe hadden 't onder tusschen de Hervormden?

Antw. Zy werden te vuur en te zwaard vervolgd; waarom veelen het Land verlieten.

3 *Vraag.* Ondernam de Prins van Oranje niets verders tot redding der verdrukten?

Antw. Hy gaf aan de gevlugten en anderen last om de Spanjaards ter Zee afbreuk te doen.

4 *Vraag.* Hoe noemde men 's Prins Zeevolk?

Antw. Zy kreegen den naam van *Watergeuzen.*

5 *Vraag.* Wat deedt Oranje meer om 't Land te redden?

Antw. Hy zogt hulp in Frankryk, in Duitschland, en in 't Noorden; doch vrugteloos. Hy handelde ook heimelyk om verscheide Hollandsche en andere Steden tot zyne zyde te doen overslaan; doch alles was vergeefs.

IX.

Tiende penning. Briel ingenomen. Andere Steden vallen Oranje toe.

1 *Vraag.* Ging 't, midlerwyl, met Alva, in alles voor den wind?

Antw. Geenszins. Hy hadt geld noodig om zyn Krygsvolk te betaalen en eenige nieuwe Kasteelen te stigten: en hy vorderde, ten dien einde, den tienden penning van de Staaten, veelen van welken zwaarigheid maakten

om aan zynen eisch te voldoen; waarom hy besloot, de gevorderde schatting met geweld te heffen, en met Brussel te beginnen.

2 *Vraag*. Liep dit ook niet aan tegen de Privilegien?

Antw. Gantschelyk. De Vorst mogt, volgens dezelven, geene schattingen heffen dan waarin de Staaten bewilligd hadden.

3 *Vraag*. Wat gevolg hadt Alvas geweldig voorneemen?

Antw. De Watergeuzen, door tegenwind in de Maaze ingeloopen, en op den eersten April 1572 voor den Briel gekomen zynde, eischten de Stad op uit naam van den Prinse van Oranje, 's Konings Stadhouder, onder verklaaring dat zy haar van den tienden penning en Alvas dwingelandy kwamen verlossen. De Stad werdt terstond bemagtigd. En kort hierna, koozen Vlissingen en Veere in Zeeland en alle de Noordhollandsche Steden 's Prinsen zyde.

4 *Vraag*. Werdt toen het heffen van den tienden penning gestaakt?

Antw Ja: en terwyl Alva bezig was met het beleg van Bergen in Henegouwen, dat door Graaf Lodewyk verrast was, verklaarden de Steden Zierikzee in Zeeland, en Oudewater, Gouda, Leiden, Dordrecht, Gorinchem en Haarlem in Holland, zig, de eene na de andere, voor den Prinse van Oranje, wien zelfs een gedeelte van Gelderland, van Overyssel en van Friesland toevielen.

X.

Eerste vergadering der Staaten, die Oranjes zyde hielden. Haarlem verlooren.

1 *Vraag.* Wat deeden de Edelen en Steden van Holland, die 's Prinsen zyde gekooren hadden?

Antw. Zy kwamen, den vyftienden July 1572, te Dordrecht byeen, en besllooten, op den voorslag van den *Heere van Aldegonde*, die door den Prinse derwaards gezonden was, zyne Doorlugtigheid te erkennen voor 's Konings Stadhouder; en hem eene somme gelds toe te staan, tot onderhoud van een Leger, welk hy op nieuws geworven hadt.

2 *Vraag.* Hoe ging het met de overige Hollandsche Steden, die 's Prinsen zyde nog niet gekooren hadden?

Antw. Rotterdam en Schiedam, van Spaansche bezetting ontledigd zynde, werden, door 's Prinsen volk, onder den *Graave van der Mark*, bezet. Delft koos van zelf 's Prinsen zyde. Naarden, Woerden, Schoonhoven werden aan de zelfde zyde overgebragt. Amsterdam was, eindelyk, de eenigste Stad in Holland, die 't nog met de Spaansche zyde hieldt.

3 *Vraag.* Wat gebruik maakte Oranje van het Leger, welk hy verzameld hadt?

Antw. Hy trok andermaal over de Maaze, nam Mechelen en Leuven in, en zogt Bergen te ontzetten; 't welk hem egter mislukte: waarna hy, wederom by gebrek van geld genoodzaakt werdt, zyn Leger te doen scheiden, en zig naar Holland te begeeven.

4 *Vraag.* Kon Bergen het beleg toen nog langer doorſtaan?

Antw. Neen. Graaf Lodewyk gaf de Stad op by verdrag, op den negentienden September 1572.

5 *Vraag.* Wat gevolgen hadt het verlies van Bergen?

Antw. De Brabantſche Steden vielen terſtond den Prinſe wederom af. Alva zondt zynen Zoon *Don Fredrik* met het Leger naar Gelderland, daar hy Zutfen innam, en deerlyk plonderde; waarna gantſch Gelderland den Spaanſchen wederom toeviel. In Friesland, ging 't eveneens. Don Fredrik trok daarna de Veluwe langs naar Naarden, dat bemagtigd en met roof en moord vervuld werdt. Hierop volgde het beleg van Haarlem, dat tot den twaalfden July des jaars 1573 duurde; wanneer de Stad, die door hongersnood op het uiterſte gebragt was, zig op genade en ongenade overgeeven moeſt.

6 *Vraag.* Wat ondernam Don Fredrik, na 't overgaan van Haarlem?

Antw. Het beleg van Alkmaar: doch dit moeſt hy, eerlang, genoodzaakt door het water, welk door het doorſteeken van den Ooſterdyk over 't Land gebragt was, wederom opbreeken.

7 *Vraag.* Wat viel 'er, ten deezen tyde, meer merkwaardigs voor?

Antw. De ſlag op de Zuiderzee, waarin de *Graaf van Boſſu*, die van de Spaanſche zyde tot Stadhouder van Holland was aangeſteld, gevangen genomen werdt. Kort hier na, werdt Alva van de Landvoogdye ontſlaagen, en door *Don Louis de Requeſens* opgevolgd.

XI.

XI.

Slag op de Mookerheide. Beleg en ontzet van Leiden.

1 *Vraag.* Wat ondernam Requesens in 't begin zyner Regeeringe?

Antw. Het ontzet van Middelburg, welk door 's Prinsen volk belegerd werdt. Doch deeze onderneeming mislukte. De Stad werdt bemagtigd, op den agttienden February des jaars 1574.

2 *Vraag.* Wat ondernam hy verders?

Antw. Hy zondt *Sanchio d'Avila* met een Leger tegen dat van Graave Lodewyk, die op de Mookerheide geslaagen werdt en omkwam, den veertienden April 1574.

3 *Vraag.* Wat volgde op deezen slag?

Antw. Het beleg van Leiden; welke Stad, in October des voorleeden jaars, nog eens belegerd geweest; doch op de tyding van den optogt van Graave Lodewyk verlaaten was. Nu werdt het beleg hervat onder beleid van *Francisco Baldes*; die alle de toegangen bezette, en wel twee en zestig schansen om de Stad opwierp.

4 *Vraag.* Hoe liep dit beleg af?

Antw. De Staaten beslooten, op den voorslag des Prinsen van Oranje, den vyand, door middel van 't water, te verjaagen, en ten dien einde de sluizen te openen en de dyken door te steeken. Doch dit middel hadt, in 't eerst, de gewenschte uitwerking niet. Oostelyke winden waren oorzaak dat 'er geen water genoeg op 't hooge Land om Leiden komen kon. Maar toen de Stad, door hongersnood, pest en muitery van binnen, in de uiterste e-

lende vervallen was, ſtak 'er een felle ſtorm op uit den noordweſten; de wind, naderhand zuidwaards keerende, bragt zo veel waters om de Stad, dat de vyand zyne ſchanſen verliet, en de vloot, tot ontzet geſchikt, op den derden October 1574, behouden binnen raakte.

5 *Vraag.* Waarmede werdt de ſtandvastigheid en moed der Leidenaaren beloond?

Antw. De Prins van Oranje verleende, op 's Konings naam, Octroi tot de opregting eener Hooge Schoole van Holland, die binnen Leiden geplaatſt, en wel haaſt zeer beroemd werdt.

XII.

Vredehandeling te Breda. Verbond tuſſchen Holland en Zeeland.

1 *Vraag.* Wat gevolgen hadt het ontzet van Leiden?

Antw. De Landvoogd Requeſens hervatte te Breda de onlangs aangevangen Vredehandeling met Holland en Zeeland, in 't jaar 1575; doch zy liep vrugteloos af.

2 *Vraag.* Wat was hier van de reden?

Antw. Die van Holland en Zeeland begeerden, dat de geſchillen over den Godsdienſt en alle anderen verbleeven werden aan eene vergadering der Staaten van alle de Provincien; en dat de Koning goede verzekering gave voor de naarkoming van 't gene, in zulk eene Vergadering, zou geregeld worden; waarin de Spaanſchen niet bewilligen wilden.

3 *Vraag.* Wat deeden die van Holland en Zeeland, om zig te handhaaven tegen de Spaanſchen?

Antw.

Antw. Zy flooten een naauw Verbond famen, en droegen het hoog bewind over de Regeering, zo lang de oorlog duuren zou, den Prinfe van Oranje op.

4 *Vraag.* Wat werdt 'er van de Spaanfche zyde uitgevoerd?

Antw. De Spaanfchen bemagtigden Oudewater, Schoonhoven en verfcheide Sterkten in Holland, waar door zy meefter werden van de Stroomen, en den toevoer langs dezelven beletten konden. Zy deeden eenen gevaarlyken togt door 't water, van Duiveland naar Schouwen in Zeeland, en bragten de twee Provincien daar door in zulk eene verlegenheid, dat de Prins van Oranje, in Engeland, vergeefs om byftand verzogt, en kleine verwagting hebbende van eene begonnen handeling met Frankryk, in 't begin des jaars 1576, voorfloeg ,, dat men de molens ,, verbranden, de dyken doorfteeken, en ,, met vrouwen en kinderen en al wat men ,, mede voeren kon 't Land verlaaten moeft.

XIII.

Gendfche Bevrediging.

1 *Vraag.* Op wat wyze werdt het Land gered uit deezen uiterften nood?

Antw De Landvoogd Requefens ftierf op den vyfden Maart; waarna de Raad van Staate te Bruffel de algemeene Regeering aanvaardde. De Spaanfche Soldaaten floegen alomme aan 't muiten, by gebrek van betaalinge: 't welk de meefte Nederlanden in zulk eene verwarring bragt, dat zy geene kans zagen om zig uit dezelve te redden, dan door het aangaan van een Verdrag met Holland en Zeeland, welk den agtften November 1576

te

te Gend geslooten werdt, en sedert de Gendsche *Pacificatie* of *Bevrediging* genoemd is.

2 *Vraag*. Welken waren de voornaamste punten van dit Verdrag?

Antw. Men verbondt zig om de Spanjaards ten Lande uit te dryven, den Godsdienst te doen regelen door de algemeene Staaten, en de Plaatsen, die voorheen onder het Stadhouderschap des Prinsen van Oranje behoord hadden, na 't ontvangen van behoorlyke *Satisfactie* of voldoening, onder het zelve te doen wederkeeren.

3 *Vraag*. Welken waren de eerste gevolgen der Gendsche Bevrediging?

Antw. De Spaansche Soldaaten verlieten Holland en Zeeland, om zig by hunne muitende makkers te voegen in Brabant en Vlaanderen: waarna Haarlem, Schoonhoven, Thoolen, Goes en andere Steden zig, by verdrag, begaven onder 't Stadhouderschap des Prinsen van Oranje, in 't begin des jaars 1577.

XIV.

Gedrag van Don Jan van Oostenryk. Oorlog tegen hem. Matthias.

1 *Vraag*. Wat was de reden, dat de rust in de Nederlanden niet volkomenlyk hersteld werdt?

Antw. Het gedrag van *Don Jan van Oostenryk*, dien de Koning, in Requesens plaats, tot Landvoogd aangesteld hadt.

2 *Vraag*. Hoe gedroeg deeze zig?

Antw. Hy bewoog de Provincien, op Holland en Zeeland na, tot een nieuw Verbond, waarby zy beloofden den Roomschen Godsdienst, de Gendsche Bevrediging en de gehoor-

hoorzaamheid aan den Koning te zullen voorstaan, mids het Spaansche Krygsvolks het Land ruimde. Hy gaf een Plakaat uit, het *eeuwig Edict* of Gebod genoemd, en overeenkomende met dit Verbond. Zelfs deedt hy de Spaansche Soldaaten vertrekken. Doch kort hierna maakte hy zig, by verrassing, meester van 't Kasteel van Namen en van de Stad Charlemont.

3 *Vraag*. Hoe werdt dit opgevat by de algemeene Staaten?

Antw. Zy merkten 't aan als eene schending van het Verdrag, welk zy met hem gemaakt hadden. Zy besloten hem, en de Spanjaards, die wel haast weêr te rug keerden, te beoorloogen, en verklaarden hem, eerlang, openlyk voor 's Lands vyand.

4 *Vraag*. Zogten zy toen den Prins van Oranje en de Staaten van Holland en Zeeland niet wederom aan om hulpe?

Antw. Ja. De Prins werdt naar Brabant genodigd, en tot *Ruwaard* van deeze Provincie verkooren. De meesten dagten dat hy in 't kort tot algemeenen Landvoogd zou zyn verheeven geworden. Doch eenige Nederlandsche Heeren, die hem afgunstig waren, bragten te wege, dat deeze eer *Matthias, Aartshertoge van Oostenryk*, opgedraagen werdt; tot wiens Stedehouder de Prins van Oranje zig liet aan stellen.

XV.

Amsterdam wordt Staatsch. Verandering te Haarlem en te Goes. Geloofsvrede

1 *Vraag*. Hoe ging 't ondertusschen in Holland?

Antw.

Antw. De Stad Amſterdam werdt, door eene ſoort van belegering, gedrongen om zig onder 's Prinſen Stadhouderſchap te begeeven, zy beſloot 'er egter niet toe, dan na dat de Provincie van Utrecht haar, in October des jaars 1577, voorgegaan was. 't Verdrag van *Satisfactie* of voldoening was den agtſten February des jaars 1578 getekend. By het zelve werdt behoudenis van Regeering en Privilegien bedongen, en dat binnen de Stad geen andere dan de Roomſche Godsdienſt geoefend zou worden.

2 *Vraag.* Hieldt dit Verdrag ſtand?

Antw. Op den zes en twintigſten May, ontſtondt 'er eene geweldige beroerte onder de Onroomſche ingezetenen, in welke, de Regeering van 't Stadhuis gehaald en ter Stad uit gevoerd werdt: waarna de Schuttery nieuwe Magiſtraaten verkoor, die de Kerken aan de Gereformeerden deeden inruimen. Wat laater ondergingen Haarlem en Goes gelyke verandering.

3 *Vraag.* Wat gevolg hadden deeze beweegingen?

Antw. De Aartshertog Matthias en de Raad van Staate ontwierpen een *Religions*-of Geloofsvrede, volgens welke den Roomſchen in Holland en Zeeland gelyke vryheid zou moeten toegeſtaan worden, als men den Onroomſchen in de andere Provincien beloofde toe te ſtaan. Doch dit Ontwerp werdt, in verſcheide Provincien, van de hand geweezen.

4 *Vraag.* Waren de algemeene Staaten magtig genoeg om zig tegen Don Jan te verdedigen?

Antw. Zy verkooren den *Hertog van Anjou*,

jou, Broeder des Konings van Frankryk, tot Beschermer der Nederlanden. Hy kwam met een Leger herwaards; doch verrigtte weinig, en keerde eerlang naar Frankryk te rug. Hertog *Joan Kasimir*, die ook in de Nederlanden gekomen was, kon zig met Anjou niet verstaan, en ruimde eerlang met zyne ruiters deeze Landen insgelyks.

XVI.

Verbond van Utrecht. Afval van Rennenberg.

1 *Vraag.* Wat deedt men, in de Provincien, die de zyde des Prinsen van Oranje hielden, om den oorlog tegen Don Jan en de Spanjaards te beter voort te zetten?

Antw. Den drie en twintigsten January des jaars 1579, werdt 'er eene *Unie* of Verbond van Vereeniging geslooten te Utrecht, 't welk de grondslag geweest is van den vryen Staat der Vereenigde Nederlanden.

2 *Vraag.* Wat was het voornaam oogmerk van dit Verbond?

Antw. „ Elke Provincie werdt daarin by „ zyne byzondere Regeering, Privilegien en „ Godsdienst gelaaten; doch het gemeen be„ leid des oorlogs gesteld aan de algemeene „ Staaten deezer nader Vereenigde Provin„ cien."

3 *Vraag.* Hoe gedroeg men zig, aan de Spaansche zyde?

Antw. *Alexander Farnese, Prins van Parma*, Don Jan, die overleeden was, opgevolgd zynde, behaalde verscheide voordeelen op de Staatschen, en bragt daar door te wege, dat eenige Provincien en Steden zyne

zy-

zyde koozen, en zig met den Koning verzoenden. Ondertusschen, handelde men te Keulen vrugteloos over eene algemeene Bevrediging.

4 *Vraag.* Waren 'er onder de Vereenigde Provincien, geenen, die zig met den Koning verzoenden?

Antw. De *Graaf van Rennenberg*, Stadhouder van Friesland, Overyssel en Groningen, heimelyk met Parma overeen gekomen zynde, koos openlyk de Spaansche zyde, en deedt de Stad Groningen omslaan, in 't jaar 1580. Maar Utrecht, daar de Onroomschen, in 't jaar 1579, ook de beelden gebroken en de Kerken ingenomen hadden, werdt te vaster verbonden aan de Vereenigde Staaten.

5 *Vraag.* Wat volgde op Rennenbergs afval?

Antw. Een inlandsche oorlog in Friesland, Overyssel, Groningerland en Drente, die eenige jaaren duurde. Ook handelde men, na deezen afval, in Holland en elders, de Roomschgezinden strenger dan te vooren.

XVII.

Afzweering van Koning Filips Gedrag des Hertogs van Anjou.

1 *Vraag.* Kon men nu nog langer den schyn bewaaren, dat men niet tegen Filips maar alleen tegen de Spanjaards oorloogde?

Antw. Neen. De Staaten der Vereenigde Provincien verklaarden Koning Filips, den zeven en twintigsten July des jaars 1581, vervallen van de Regeeringe, en ontsloegen elk van den eed, hem te vooren gedaan.

2 Vraag.

2 *Vraag.* Aan wien kwam toen de hoogste Regeering der byzondere Provincien?

Antw. Aan de Staaten van elke Provincie: doch Holland en Zeeland hadden, reeds in 't jaar 1576, het hoogst bewind, in Oorlogs- en Regeerings-Zaaken, zo lang de kryg duuren zou, opgedraagen aan den Prinse van Oranje. En sedert verkooren de meeste andere Vereenigde Provincien den Hertog van Anjou tot Vorst der Nederlanden; die in 't begin des jaars 1582 plegtiglyk ingehuldigd werdt.

3 *Vraag.* Geschiedde deeze inhuldiging ook in Holland, Zeeland en Utrecht?

Antw. In Holland, hadt men Oranje op nieuws de hooge Overheid geduurende den Oorlog opgedraagen, in 't jaar 1581. In Zeeland was 't reeds te vooren geschied. En in de Provincie van Utrecht, zogt men 't hier toe ook te brengen. Die van Holland en Zeeland deeden, eindelyk, den eed aan Anjou, onder beding, dat zy daar door niet verder verbonden zouden zyn, dan om te gelyk met de andere Provincien den oorlog te voeren. Doch die van Utrecht weigerden den eed volstandiglyk.

4 *Vraag.* Hoe gedroeg zig Anjou in zyne Regeering?

Antw. Hy liet zig diets maaken, dat zyn gezag te zeer bepaald geworden was door de Staaten, en besloot, hierom, zig, in 't begin des jaars 1583, van Antwerpen en van andere voornaame Steden in Brabant en Vlaanderen meester te maaken. De toeleg gelukte in sommige Steden; doch mislukte in anderen, en met naame te Antwerpen, daar de

Franſchen gedeeltelyk gedood, gedeeltelyk gevangen, en gedeeltelyk verjaagd werden door de burgerye.

XVIII.

Handeling over de opdragt der Graaflykheid aan Prinſe Willem van Oranje. Hy wordt doorſchooten.

1 *Vraag.* Wat gevolg hadt het mislukken deezer onderneeminge?

Antw. Anjou keerde naar Frankryk, daar hy, terwyl de Staaten met hem in nadere onderhandeling getreden waren, overleedt. Ondertuſſchen hadt zyn gedrag den Spaanſchen gelegenheid gegeven om verſcheide Steden van Brabant, en het grootſte gedeelte van Vlaanderen te veroveren op de Staatſchen. Graaf *Willem van den Berg*, Stadhouder van Gelderland, viel zelfs den Spaanſchen toe.

2 *Vraag.* Wat werdt 'er, midlerwyl, in Holland gehandeld?

Antw. Men arbeidde aldaar om den Prinſe van Oranje den titel van *Graave* op te draagen, die zyne Doorlugtigheid, by eenen brief van den veertienden Auguſtus des jaars 1582, reeds aanvaard hadt: en in 't begin van July des jaars 1584, haperde aan dit groote werk niets dan de daadelyke inhuldiging, waar in Amſterdam en Gouda niet hadden konnen bewilligen; toen de Prins, den tienden der gemelde maand, te Delft met een Piſtoolſchoot van 't leeven beroofd werdt.

3 *Vraag.* Wat hadt gelegenheid gegeven tot deezen moord?

Antw. De ban, die Koning Filips, in 't jaar 1580, tegen den Prins uitgegeven hadt, en

en waarin groote eere en voordeelen beloofd waren van elk, wie hy ook ware, die hem van kant zou helpen. Sedert waren 'er verscheide aanslagen tegen zyn leeven gesmeed, die allen mislukt waren. Zelfs was hy, den agttienden Maart des jaars 1582, te Antwerpen, door 't hoofd geschooten; doch gelukkiglyk genezen. *Balthazar Gerards*, een Bourgondier van geboorte, trof hem eindelyk met een pistool, daar hy drie kogels op hadt laaten loopen, zo gewis, dat hy terstond dood nederzeeg.

XIX.

Orde op de Regeering. Handeling met Frankryk.

1 *Vraag*. Welke orde stelde men op de Regeering, na 's Prinsen dood?

Antw. De Vereenigde Staaten stelden, by provisie, eenen Raad van Regeeringe aan, aan 't hoofd van welken zy Prins MAURITS, Zoon van den overleeden Prinse, plaatsten, die nog geene zeventien jaaren bereikte. 't Gemeen beleid des Oorlogs werdt deezen Raade aanbetrouwd; doch dezelve bleef maar weinige maanden in 't bewind.

2 *Vraag*. Welke orde beraamden de Staaten der drie Provincien, over welken Prins Willem bewind gehad hadt?

Antw. De Staaten van Utrecht, alwaar Prins Willem Stadhouder geweest was, verkooren terstond den *Heer van Villers* tot Stadhouder; doch de Staaten van Holland en Zeeland, die Prinse Willem de hooge Overheid opgedraagen hadden, welke nu wederom aan hun gekomen was, draalden nog meer dan

een jaar, eer zy Prins Maurits tot Stadhouder aanſtelden.

3 *Vraag*. Droegen zy hem de hooge Overheid niet op, die zyn Vader bekleed hadt?

Antw. Neen. Men handelde, ten deezen tyde, van wege de Vereenigde Staaten, en derhalve ook van wege die van Holland en Zeeland, over de opdragt der hooge Overheid aan de Kroon van Frankryk.

4 *Vraag*. Hoe liep deeze handeling af?

Antw. De Koning van Frankryk weigerde de Opperheerſchappy der Nederlanden te aanvaarden.

XX.

Handeling met Engeland. Leiceſter wordt Landvoogd: Prins MAURITS *Stadhouder.*

1 *Vraag*. Wat beſluit namen de Staaten, na deeze weigering?

Antw. Het bemagtigen van Bruſſel en Antwerpen in Brabant door de Spaanſchen, die zig te gelyk van Zutfen, Nieuwmegen, Doesburg en andere Gelderſche Plaatſen verzekerden, drong de Staaten, om *Elizabet*, *Koninginne van Engeland*, dezelfde aanbieding te doen, die te vooren aan Frankryk gedaan was. Doch de Koningin wees de Opperheerſchappy der Landen insgelyks van de hand; alleenlyk eenen bepaalden onderſtand in Krygsvolk toezeggende, voor het voldoen van welk Krygsvolk men haar, tot haare verzekering, Briel en Vliſſingen tot een onderpand inruimen moeſt.

2 *Vraag*. Aan wien gaf de Koningin het bevel over haar Krygsvolk?

Antw. Aan den *Graave van Leiceſter*, die, in

in 't laatst van 't jaar 1585, in Zeeland aankwam, en kort daarna tot algemeenen Gouverneur der Vereenigde Nederlanden werdt aangesteld. Prins Maurits was, kort te vooren, tot Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal van Holland en Zeeland verkooren, en stondt, in deeze hoedanigheid, onder Leicester.

3 *Vraag.* Wat verrigtte Leicester, in den Veldtogt des jaars 1586?

Antw. Hy bemagtigde Doesburg; doch belegerde Zutfen vergeefs.

4 *Vraag.* Hoe gedroeg hy zig in 't stuk der Regeeringe?

Antw. Hy stondt, op zulk eene geweldige wyze, naar meerder gezag, dat hy zig wel haast gehaat maakte by de Staaten van Holland, by de Regenten der Steden, by de deftigste ingezetenen, en vooral by de Koopluiden; terwyl de meeste Predikanten en het gros van 't gemeen hem naar de oogen zagen.

5 *Vraag.* Waaruit werden zyne kwaade oogmerken allermeest openbaar?

Antw. Uit zynen voorslag om met Spanje te verdraagen, en uit zynen toeleg om Prins Maurits, *Joan van Oldenbarneveld*, Advokaat van Holland, en anderen gevangen te neemen.

6 *Vraag.* Welke was zyne laatste onderneeming tegen de Vryheid des Lands?

Antw. Hy zogt zig, even als Don Jan en de Hertog van Anjou, van de voornaamste Steden, door list en geweld, meester te maaken; terwyl hy zyne Engelschen verschoonde, die Deventer en de schans over Zutfen aan de Spaanschen verraaden hadden.

7 *Vraag.* Bleef hy, na 't ontdekken van

zynen ſlinkſchen handel, nog lang in 't bewind der Vereenigde Nederlanden?

Antw. Hy ſtondt 'er, in 't laatſt van 't jaar 1587 naar Engeland vertrokken zynde, volkomenlyk van af.

XXI.

Muitery. Beleg van Medenblik. Onverwinnelyke Vloot.

1 *Vraag.* Hoe ging 't, hier te Lande, na Leiceſters vertrek?

Antw. De Staaten der byzondere Provinçien aanvaardden de hooge Regeering van elke Provincie, die de Staaten van Holland, ten tyde van Leiceſter, beweerd hadden, hun toe te komen. En Prins Maurits, die nu eerſt het gezag, welk hem, in 't jaar 1585, opgedraagen was, in volkomenheid begon te oefenen, kreeg de handen vol werks aan het ſtillen der muiterye onder de bezettingen van verſcheide Steden.

2 *Vraag.* Welke gevolgen hadt deeze muitery in ſommige Steden?

Antw. Medenblik werdt, in 't jaar 1588, door Prins Maurits belegerd, en tot onderwerping genoodzaakt. Doch Geertruidenberg, welk men voorgaf voor de Koninginne van Engeland te bewaaren, niet te bedwingen geweeſt zynde, werdt, door de Engelſchgezinde bezetting, aan Parma verkogt.

3 *Vraag.* Welke was de reden, waarom Spanje, in deeze verwarringen, den kryg te lande niet ſterk doorzette?

Antw. De Koning hadt zynen meeſten ſchat geſpild aan het uitruſten der *onverwinnelyke Vloote*, gelykze genoemd werdt; die tegen En-

Engeland en de Vereenigde Provincien gerigt was; doch zy werdt, door de Engelsche en Staatsche Vloot, genoodzaakt naar huis te keeren, en leedt, op den hertogt, zo veel van eenen zwaaren storm, dat 'er weinig van te regt kwam.

4 *Vraag.* Wat verrigtte Parma te Lande?

Antw. Hy veroverde Rynberk op de Staatschen, in 't jaar 1589; doch werdt sedert ziek, en verrigtte weinig meer tot zynen dood toe, die in 't jaar 1592 voorviel.

XXII.

Breda, Zutfen, Nieuwmegen, Groningen en andere Steden gewonnen.

1 *Vraag.* Van wat kragt waren, ondertusschen, de wapenen van den Staat, onder 't beleid van Prinse Maurits?

Antw. Breda werdt, by verrassing, ingenomen, door middel van een Turfschip, in 't jaar 1590: Zutfen en Nieuwmegen, in 't jaar 1591, veroverd; Steenwyk en Koeverden, in 't jaar 1592; Geertruidenberg, in 't jaar 1593; en Groningen, dat dikwils te vooren vergeefs belegerd geweest was, in 't jaar 1594.

2 *Vraag.* Wat bragt veel toe, tot zulke merkwaardige veroveringen?

Antw. De zwakheid der Regeeringe in de Spaansche Nederlanden, onder de Landvoogdye van *Ernst van Oostenryk*; en de geduurige muiteryen van 't Spaansche Krygsvolk, by gebrek van betaaling, die agter bleef, om dat Spanje beide met Frankryk en Engeland in oorlog was, waardoor 's Konings Schatkist geheel ledig raakte.

3 *Vraag.* Wat deedt men, van de Spaansche

ſche zyde, om dit verval te herſtellen?

Antw. Men zogt de Staaten der Vereenigde Provincien te beweegen tot vrede; doch alle handeling hierover liep vrugteloos af, om dat men onderwerping aan den Koning bleef vorderen, en geene genoegzaame vryheid van Godsdienſt wilde toeſtaan.

4 *Vraag.* Bleef de Aartshertog Ernſt lang in 't bewind der Spaanſche Nederlanden?

Antw. Hy ſtierf, in 't jaar 1595, en werdt, in 't jaar 1596, opgevolgd door zynen Broeder *Albertus*, die ſedert in 't huwelyk tradt met de Infante *Izabella Klara Eugenia*, aan welke de Opperheerſchappy over de Spaanſche Nederlanden afgeſtaan werdt.

XXIII.

Kadix geplonderd. Verbonden met Frankryk en Engeland.

1 *Vraag.* Hoe ging het den Spaanſchen, na deeze verandering?

Antw. Albertus oorloogde in 't eerſt voorſpoedig in Frankryk, in Vlaanderen, daar hy Hulſt won, en elders; doch de kans keerde eerlang in zyn nadeel.

2 *Vraag.* Wat ondernamen de Staatſchen?

Antw. Zy zonden, in 't jaar 1596, eene Vloot, onder den *Heer van Warmond*, nevens die der Engelſche, naar Spanje. De Spaanſche Vloot werdt geſlaagen, en de Stad Kadix ingenomen, geplonderd en verbrand.

3 *Vraag.* Waarmede verſterkten de Staaten der Vereenigde Provincien zig verder tegen Spanje?

Antw. Zy ſlooten een Verbond met Frankryk en Engeland: 't welk als de eerſte open-lyke

lyke erkentenis hunner onafhangkelykheid werdt aangemerkt.

4 *Vraag*. Deedt het den Landen veel dienst, dat Frankryk en Engeland zig staken in den oorlog?

Antw. Ongetwyfeld. Terwyl de Aartshertog Albertus zyne wapenen voerde in Frankryk, herwon Prins Maurits Rynberk, Meurs, Grol, Breêvoort, Lingen en eenige Overysselsche Plaatsen, in 't jaar 1597.

5 *Vraag*. Wat deedt Filips de II. om zig van den kryg met de twee Ryken te ontslaan?

Antw. Hy bewoog *Henrik den IV*, Koning van Frankryk, tot Vrede, in 't jaar 1598.

6 *Vraag*. Was dit niet nadeelig voor de Staaten?

Antw. Het zou nadeeliger voor hen geweest zyn, zo Henrik de IV. hen niet, jaar op jaar, met geld ondersteund hadt; gelyk hy deedt, genoegzaam zo lang als zy in oorlog bleeven.

XXIV.

Bommel belegerd. Togt van van der Does. Slag by Nieuwpoort

1 *Vraag*. Hoe ging het, ondertusschen, met den kryg hier te Lande?

Antw. De ziekte van den Hertoge van Kleeve, over wiens aanstaande nalaatenschap geschil viel, gaf den Spaanschen en Staatschen beide gelegenheid, om zig, in de jaaren 1598 en 1599, meester te maaken van eenige Kleefsche Plaatsen, waardoor de Kryg op den Duitschen bodem werdt overgebragt.

2 *Vraag*. Werdt 'er, ten deezen tyde, niets ondernomen tegen de Vereenigde Provincien?

Antw. Bommel werdt, in 't laatstgemelde jaar, vergeefs belegerd door de Spaanschen.

3 *Vraag.* Wat deeden de Staaten middlerwyl?

Antw. Zy rustten eene Vloot uit, onder den Admiraal *Pieter van der Does*, die eenen inval deedt in Groot Kanarie en S. Thomas; hoewel deeze togt over 't geheel ongelukkig uitviel, ter oorzaake der zwaare sterfte onder 't Scheepsvolk:

4 *Vraag.* Viel 'er, omtrent deezen tyd, niet een Veldslag voor van gewigt?

Antw. Ja: de vermaarde Slag by Nieuwpoort van den tweeden July des jaars 1600, waarin het Leger der Aartshertogen Albertus en Izabella, door het Leger der Staaten onder bevel van Prinse Maurits, geslaagen werdt.

5 *Vraag.* Wat gebeurde 'er, in 't volgende jaar?

Antw. Prins Maurits won Rynberk en Meurs, en de Aartshertog belegerde Oostende, welke Stad, na een beleg van ruim drie jaaren, veroverd werdt.

6 *Vraag.* Welke waren de voornaamste Krygsbedryven des jaars 1602?

Antw. Maurits veroverde de Stad Graave, en de Staatsche Oorlogsschepen overzeilden zes Spaansche galeien.

XXV.

Oost- en Westindische Maatschappyen. Sluis gewonnen.

1 *Vraag.* Is het jaar 1602 ook niet door iets anders merkwaardig?

Antw. De algemeene Oostindische Compagnie of Maatschappy der Vereenigde Nederlanden werdt toen opgeregt.

2 *Vraag.*

2 *Vraag*. Wat hadt gelegenheid gegeven tot het voortzetten der Vaart naar Oostindie?

Antw. Het verbod, welk Koning *Filips de III*. van de Vaart op Spanje en Portugal, in 't jaar 1599, gedaan hadt.

3 *Vraag*. Voer men, ten deezen tyde, ook niet op Westindie?

Antw. Ja: doch 't liep aan tot in 't jaar 1621, eer de Westindische Maatschappy werdt opgeregt.

4 *Vraag*. Wat gevolg hadt het sterker vaaren op Oostindie?

Antw. Dat Filips de III. de Vaart op Spanje, in 't jaar 1603, wederom open stelde.

5 *Vraag*. Welke waren de voornaamste Krygsbedryven van het jaar 1604?

Antw. Prins Maurits veroverde Sluis, en sloeg *Spinola*, die 't onzet der Stad ondernomen hadt.

6 *Vraag*. Wat gebeurde 'er meer merkwaardigs in dat jaar?

Antw. *Jakob de I*, Koning van Groot-Britanje, die Koningin Elizabet opgevolgd was, sloot eene Vrede met Spanje, die, in meer dan één opzigt, nadeelig was voor den Staat der vereenigde Provincien.

7 *Vraag*. Hoe liep de Veldtogt des jaars 1605 af voor de Staatschen?

Antw. Gantsch niet voorspoedig. Maurits belegerde Antwerpen vergeefs. Zyn Leger moest naderhand wyken voor dat van Spinola, die te vooren Lingen en Oldenzeel veroverd hadt: waarop de Staaten besllooten, alleen verweerenderwyze te oorloogen.

XXVI.

XXVI.

Twaalfjaarig Beſtand.

1 *Vraag.* Hoe ging 't hun, in 't jaar 1606?

Antw. Even nadeelig. Spinola won Lochem, Grol en Rynberk. Doch Lochem werdt, door Graaf *Ernſt van Naſſau*, heroverd. De Admiraal *Hautain* deedt ook twee ongelukkige togten ter zee. Maar terwyl het krygsgeluk den Spaanſchen dus medeliep, deeden zy wederom voorſlagen tot Vrede.

2 *Vraag.* Wat bewoog hen hier toe?

Antw. De zwaare koſten van den Oorlog, die de geldmiddelen in Spanje en in de Spaanſche Nederlanden zodanig hadden uitgeput, dat het Krygsvolk, by gebrek van betaaling, geduuriglyk aan 't muiten ſloeg, waarom men 'er geenen behoorlyken dienſt van hebben kon.

3 *Vraag.* Werden de Spaanſche voorſlagen tot Vrede gehoord?

Antw. De Staaten beſlooten niet in onderhandeling te treeden, ten ware hunne Vryheid voor-af door de Spaanſchen erkend werdt.

4 *Vraag.* Erkenden de Spaanſchen deeze Vryheid?

Antw. De Aartshertogen verklaarden met de Staaten als met vrye Volken te willen handelen. En op deezen voet, werden de onderhandelingen in den Haage aangevangen, in 't begin des jaars 1607.

5 *Vraag.* Werden de vyandelykheden ondertuſſchen voortgezet?

Antw. Men ſloot eenen ſtilſtand van Wapenen te Lande. Doch ter Zee behaalde de Staatſche Vloot onder den Admiraal *Jakob van Heemskerk* eene merkwaardige overwinning op de

de Spaanſchen voor Gibraltar, ſchoon Heemskerk in 't gevegt geſneuveld was.

6 *Vraag*. Hoe ging 't met de Vredehandeling?

Antw. Over 't ſluiten eener vaſte Vrede kon men elkanderen niet verſtaan.

7 *Vraag*. Waaraan haperde dit?

Antw. De Spaanſchen wilden de Staatſchen van de vaart op de Indien uitſluiten, en de vrye oefening van den Roomſchen Godsdienſt in de Vereenigde Provincien bedingen: in welke twee punten, de Staatſchen niet geraaden vonden, te bewilligen.

8 *Vraag*. Wat gebeurde 'er toen?

Antw. De gezanten van Frankryk en Groot-Britanje, met welken twee Ryken de Staaten de voorige Verbonden vernieuwd hadden, ſloegen, in Auguſtus des jaars 1608, aan beide de partyen het ſluiten van een veeljaarig Beſtand voor.

9 *Vraag*. Neigde men hier te Lande tot het ſluiten van zulk een Beſtand?

Antw. De meeſte Provincien waren 'er voor: doch Zeeland ſtemde 'er tegen. Prins Maurits keurde het ook af, en vatte groot ongenoegen op tegen den Advokaat Oldenbarneveld, die zeer voor 't Beſtand yverde.

10 *Vraag*. Wat deedt de Staaten en Prins Maurits zelven eindelyk eenpaariglyk tot het Beſtand beſluiten?

Antw. De verklaaring der Franſchen en Engelſchen beide, dat de Staaten geenen den minſten onderſtand van hun te wagten hadden, zo zy een redelyk beſtand verwierpen; daar men hen in tegendeel kragtdaadiglyk byſtaan zou, zo zulk een beſtand van hun

aan-

aangenomen, en door de Spaanschen van de hand geweezen werdt.

11 *Vraag*. Waar, wanneer en voor hoe lang werdt het Bestand geslooten?

Antw. Te Antwerpen, op den negenden April des jaars 1609, voor den tyd van twaalf jaaren.

XXVII.

Kerkgeschillen tusschen de Remonstranten en Contraremonstranten.

1 *Vraag*. Hadden de Vereenigde Provinciën toen van binnen zo wel rust als van buiten?

Antw. Geenszins. De geschillen over de Leer der Remonstranten en Contraremonstranten, die in de Gereformeerde Kerke ontstaan waren, veroorzaakten eerlang veel onrust en verwarring.

2 *Vraag*. Wat deedt men, in Holland, om de rust in de Kerke te herstellen?

Antw. De Staaten, beslooten in 't jaar 1613, te belasten, dat de verschillenden elkanderen in liefde verdroegen. Doch Amsterdam, Enkhuizen en Edam hadden niet bewilligd in dit besluit; waarom het, in sommige Kerken, niet naargekomen werdt.

3 *Vraag*. Wat gevolgen hadt de Kerkelyke verdeeldheid?

Antw. De verschillende partyen begonden, in 't jaar 1615, zig te schikken tot het houden van afgezonderde Vergaderingen. En eerlang zonderden de Contraremonstranten zig van de Remonstranten af, in Steden daar de Regeering den laatsten of der onderlinge verdraagzaamheid toegedaan was; terwyl de Remonstranten, in Steden daar de Regeering de Con-

Contraremonstranten begunstigde, gelyk te Amsterdam, afgezonderde Vergaderingen begonden te houden.

4 *Vraag.* Wat weg sloegen de Staaten in, om deeze afzondering te voorkomen?

Antw. Zy verboodenze ernstelyk; en deeden, in 't jaar 1616, eene bezending naar Amsterdam om deeze Stad tot het gevoelen der meerderheid over te haalen. Doch deeze bezending deedt geene vrugt.

XXVIII.

Verschillende inzigten van Prinse Maurits en Oldenbarneveld. Waardgelders.

1 *Vraag.* Hoe gedroeg zig Prins Maurits, in deezen twist?

Antw. In 't eerst, scheen hy 'er zig niet mede te willen moeijen; doch, na dat de Contraremonstranten, in 't jaar 1617, de Klooster-Kerk in den Haage hadden ingenomen, voegde hy zig openlyk by hen. Ook verklaarde hy zig voor het houden eener *Nationale Synode*, of Kerkelyke Byeenkomst van alle de Provincien, waarin de betwistte punten onderzogt en beslist zouden worden.

2 *Vraag.* Welke inzigten hadt Oldenbarneveld op de zweevende geschillen?

Antw. Hy neigde tot gemaatigdheid, en keurde het houden der Synode ondienstig.

3 *Vraag.* Wat middel gebruikte men om de Staaten van Holland te doen bewilligen in de Synode?

Antw. Men bediende zig van de Kerkelyke geschillen, om oproer te verwekken in de Steden, en daaruit verandering in de Regeering te doen ontstaan.

4 *Vraag.*

4 *Vraag.* Wat deeden de Staaten van Holland, om deeze oproeren en de verandering der Regeering, die 'er mede beoogd werdt, te voorkomen?

Antw. Zy besłooten, den vierden Augustus 1617, *Waardgelders* te doen aanneemen, in de Steden die 't meeste gevaar van opschudding liepen, om door middel derzelven alle daadelykheden te weeren. Doch Dordrecht, Amsterdam, Enkhuizen, Edam en Purmerende verklaarden zig tegen dit besluit.

5 *Vraag.* Volgde hierop het aanneemen van Waardgelders?

Antw. Ja, in eenige Steden; doch hun getal beliep in 't geheel geen agttienhonderd.

6 *Vraag.* Aan wien werdt dit aanneemen der Waardgelders meest toegeschreeven?

Antw. Aan Oldenbarneveld, die ook eerlang te wege bragt, dat 'er in Utrecht zeshonderd geworven werden.

7 *Vraag.* Hoe beviel dit Prinse Maurits?

Antw. 't Was hem zo onaangenaam, dat hy de Stad Briele, daar men ook van Waardgelders gesproken hadt, onverhoeds, van twee Vendelen gewoone Soldaaten voorzag.

8 *Vraag.* Wat deedt men meer, van de zyde der Staaten, om de tegenwoordige Regeering te handhaaven?

Antw. Agt Steden gaven, in 't begin des jaars 1618, te kennen, dat zy niet in de gemeene lasten wilden bewilligen, zo men niet eenpaariglyk vaststelde, de Magistraaten, die wettiglyk verkooren werden, te beschermen: waar toe, by alle de Leden, besłooten werdt.

XXIX.

Verandering der Regeeringe in Utrecht.

1 *Vraag.* Wat deedt Prins Maurits, midlerwyl, om de Synode te doen houden?

Antw. Hy bragt, in Gelderland, door eene buitengewoone verandering der Regeeringe van Nieuwmegen, en in Overyssel, door beloften, een eenpaarig besluit tot het houden derzelve te wege.

2 *Vraag.* Wat uitwerking hadt 's Prinsen gedrag te Nieuwmegen, in Holland en in Utrecht?

Antw. Men begon ook aldaar zeer te vreezen voor verandering der Regeeringe.

3 *Vraag.* Was deeze vrees gegrond, zo lang de Waardgelders in dienst waren?

Antw. Prins Maurits hadt reeds ter algemeene Staatsvergaderinge voorgeslaagen, dat men dezelven behoorde af te danken, en in Utrecht was 'er toe beslooten, schoon de agt Steden van Holland te wege bragten, dat de uitvoering van dit besluit nog werdt opgeschort.

4 *Vraag.* Wat volgde hierop?

Antw. De algemeene Staaten deeden eene bezending naar Utrecht, aan 't hoofd van welke Prins Maurits was, om de Staaten dier Provincie tot het afdanken der Waardgelders te doen besluiten. Doch de Staaten van Holland deeden 'er eene bezending tegen, strekkende om die van Utrecht een eenpaarig besluit met hen op 't stuk der Waardgelders te doen neemen.

5 *Vraag.* Hoe liep deeze tweederlei bezending af?

Antw. De Hollandſche viel te zwak, doordien vyf Steden, waaronder Amſterdam was, Gemagtigden naar Utrecht zonden, die eene lyn trokken met Prinſe Maurits en de afgezondenen der algemeene Staaten.

6 *Vraag.* Wat gebeurde 'er toen?

Antw. Prins Maurits dankte zelf de Waardgelders af, en maakte daarna eene groote verandering in de Regeering te Utrecht.

7 *Vraag.* Hoe ging 't, in Holland, met de Waardgelders?

Antw. De algemeene Staaten bevalen, ook hier, de afdanking, die men, in verwagting dat alles hiermede in ruſt blyven zou, in alle de Steden deedt: waarna de Leden van Holland ook genoegzaam bewilligden in het houden der Synode.

XXX.

Oldenbarneveld, Hogerbeets en de Groot gevangen en veroordeeld. Nationaale Synode.

1 *Vraag.* Wat viel 'er verder voor in Holland?

Antw. Prins Maurits bragt te wege, dat Oldenbarneveld, Advokaat van Holland, *Rombout Hogerbeets*, Penſionaris van Leiden, en *Hugo de Groot*, Penſionaris van Rotterdam, op laſt der algemeene Staaten, in hegtenis genomen werden.

2 *Vraag.* Wat hadt men ten hunnen laſte?

Antw. Zy werden gehouden voor begunſtigers der Remonſtranten: de Advokaat in 't byzonder voor de voornaame oorzaak van 't aanneemen der Waardgelders, van welken men zig te Utrecht hadt willen bedienen tot beſcherming der Regeeringe, dat is, gelyk

men

ven 't verstondt, tegen Prins Maurits en de afgezondenen der algemeene Staaten. Hogerbeets en de Groot waren wegens Holland naar Utrecht gezonden geweest.

3 *Vraag*. Hoe liep het met deeze gevangenen af?

Antw. Zy werden, eerlang, voor vierentwintig Regters, twaalf uit Holland, en twee uit ieder der zes overige Provincien, te regt gesteld. Oldenbarneveld werdt veroordeeld tot de dood, en de twee anderen tot eene eeuwige gevangenis.

4 *Vraag*. Lieten de Staaten van Holland toe, dat luiden, die in hunnen dienst waren, voor eene ongewoone Regtbank te regt werden gesteld?

Antw. Zy zouden 't niet gedaan hebben; zo Prins Maurits niet vooraf, in genoegzaam alle de Steden, de Regeering op eenen ongewoonen tyd veranderd hadt: 't welk hem, na dat de Waardgelders afgedankt waren, niet moeilyk viel.

5 *Vraag*. Hoe liep het af met de Synode?

Antw. De Remonstranten werden in dezelve veroordeeld, waarna hunne Vergaderingen verbooden, en hunne Leeraars ten Lande uit gebannen werden. Doch na verloop van weinige jaaren, werdt hun wederom genoegzaame vryheid van Godsdienstoefeninge toegelaaten.

6 *Vraag*. Hadt de veroordeeling der Remonstranten nog eenige verdere gevolgen?

Antw. Verscheide Amptenaars, die hun toegedaan geweest waren, werden van hunne ampten afgezet, en onder deezen, de twee Zoonen des Advokaats, die, in 't jaar 1623, ee-

eenen aanſlag op Prins Maurits leeven ondernamen, waarover de oudſte en verſcheide andere Perſoonen met de dood geſtraft werden.

7 *Vraag.* Hoe ging het met Hogerbeets en de Groot?

Antw. De Groot ontkwam, in 't jaar 1621, uit de gevangenis op Loeveſtein; doch Hogerbeets werdt, eerſt in 't jaar 1626, van daar op zyn eigen huis by Waſſenaar overgebragt, en overleedt kort daarna.

XXXI.

Uitgang van 't Beſtand. Dood van Prinſe Maurits.

1 *Vraag.* Werdt de oorlog hervat, na 't eindigen van 't Beſtand, in 't jaar 1621?

Antw. Ja: zelfs waren de Staaten, geduurende het Beſtand, ingewikkeld geraakt in den oorlog om Gulik en Berg, en om de Kroon van Boheeme, die dertig jaaren duurde.

2 *Vraag.* Hadden de Nederlanden eenig voordeel by deezen uitlandſchen oorlog?

Antw. Geen ander dan dat het meeſte geweld der wapenen op den Duitſchen bodem werdt overgebragt.

3 *Vraag.* Wat deeden de Staaten, om zig tegen hunne vyanden te ſterken?

Antw. Zy vernieuwden, in 't jaar 1624, de Verbonden met Groot-Britanje en met Frankryk.

4 *Vraag.* Wat ondernam Prins Maurits, ten deezen tyde?

Antw. Hy zogt Antwerpen in te neemen, by verraſſing, doch zyn toeleg mislukte. Ook poogde hy vergeefs Breda te ontzetten, welke Stad door Spinola belegerd was, en op den

den tweeden Juny 1625 overging. Midlerwyl was Prins Maurits, op den drie en twintigsten April, overleeden.

XXXII.

FREDRIK HENRIK, *Prins van Oranje, wordt Stadhouder. Zilvervloot. Voorspoed te Lande.*

1 *Vraag.* Wie volgde hem op, in zyne waardigheden?

Antw. Zyn Broeder FREDRIK HENRIK, die, in 't jaar 1627, Grol op de Spaanschen veroverde, en in 't jaar 1629 's Hertogenbosch en Wezel won.

2 *Vraag.* Was 'er, midlerwyl, ter zee niet iets gewigtigs voorgevallen?

Antw. De Luitenant-Admiraal *Piet Hein* veroverde, in 't jaar 1628, de Spaansche Zilvervloot, de waarde van welke op omtrent twaalf millioenen guldens gerekend werdt. Ook werdt 'er sedert een togt naar Brazil gedaan, en een groot gedeelte van die Landstreeke, in 't jaar 1630, bemagtigd. In 't volgende jaar, behaalde de Staatsche Vloot de overwinning, op de Spaansche, in 't Slaak by 't Zeeuwsch Eiland Thoolen.

3 *Vraag.* Wat viel 'er gewigtigs voor, in den Veldtogt des jaars 1632?

Antw. Prins Fredrik Henrik veroverde Maastricht, Limburg en de Landen van Overmaaze.

4 *Vraag.* Wat verrigtte die Prins, in 't jaar 1633?

Antw. Hy won Rynberk en de Schans Filippyne.

5 *Vraag*. Door wat middel zogt men den Spaanſchen verdere afbreuk te doen?

Antw. Door middel van een beſchadigend Verbond met *Lodewyk den XIII*, Koning van Frankryk, welk, na veel handelens, in 't jaar 1635, geſlooten werdt; en zulke voordeelige gevolgen hadt voor den Staat, dat Spanje eindelyk genoodzaakt werdt tot Vrede.

6 *Vraag*. Welke voordeelen behaalde het Leger der Staaten onder Prins Fredrik Henrik, in 't jaar 1635?

Antw. Schenkenſchans, door de Spaanſchen verraſt zynde, werdt door den Prinſe belegerd, en in April des volgenden jaars herwonnen: hoewel de Veldtogt, in andere opzigten, niet zeer voorſpoedig geweeſt was.

7 *Vraag*. Hoe liep de volgende Veldtogt af?

Antw. In den zelven, werdt weinig uitgevoerd, doch in dien des jaars 1637 veroverde Fredrik Henrik Breda. De Franſchen wonnen den Spaanſchen ook verſcheide Steden af.

XXXIII.

Zeeſlag in Duins. Verdere Krygsbedryven.

1 *Vraag*. Wat viel 'er in 't jaar 1638 voor?

Antw. Fredrik Henrik ondernam, vergeefs, Antwerpen en Gelder te bemagtigen.

2 *Vraag*. Hoe ging 't, in den Veldtogt des jaars 1639?

Antw. De Franſchen veroverden Hesdin op de Spaanſchen. Maar ter zee viel iet gewigtigers voor. De Luitenant-Admiraal *Maarten Harpertszoon Tromp* ſloeg de Spaanſche Vloot in Duins, op den een en twintigſten October.

3 *Vraag*.

3 *Vraag.* Wat viel 'er voor, in den veldtogt des jaars 1640?

Antw. De Prins van Oranje zogt zig van Brugge meester te maaken: doch de toeleg mislukte. De Franschen veroverden Atrecht.

4 *Vraag.* Wat gebeurde 'er byzonders, in 't jaar 1641?

Antw. Fredrik Henrik won het Slot te Gennep, de Franschen de Stad Aire, die egter, door de Spaanschen, herwonnen werdt. In 't jaar 1642, behaalden de Spaanschen eenige voordeelen op de Franschen en Staatschen, in de Nederlanden. Doch in Katalonie deeden de Franschen den Spaanschen veel afbreuk, en in 't jaar 1643, sloegen zy hen by Rocroi.

XXXIV.

Vredehandeling. Fredrik Henrik sterft. WILLEM DE II. *volgt hem op.*

1 *Vraag.* Wat weg sloegen de Spaanschen in, om zig te redden uit den oorlog?

Antw. Zy hadden, na 't uitgaan van 't Bestand, de Staaten meer dan eens aangezogt tot vrede; doch de handelingen daarover waren geduuriglyk afgebroken geweest. Nu namen ze de gelegenheid der minderjaarigheid van *Lodewyk den XIV*, Koning van Frankryk, waar, om op nieuws aanzoek tot handeling te doen. De Staaten, bezeffende dat men niet altyd kon oorloogen, besllooten tot handeling; waartoe men te Munster byeen kwam.

2 *Vraag.* Werdt de oorlog, onaangezien de handeling, niet voortgezet?

Antw. Ja. Prins Fredrik Henrik veroverde

Sas van Gend, in 't jaar 1644, en Hulſt, in 't jaar 1645. Doch Brazil, alwaar de Portugeezen tegen de Nederlandſche Regeering waren opgeſtaan, werdt, midlerwyl, verlooren.

3 *Vraag.* Viel 'er nog iet te velde voor, in 't jaar 1646?

Antw. Niets van belang. Venlo werdt vergeefs belegerd. De Vredehandeling, die in dat jaar ſterk vorderde, deedt de beweegingen der wapenen verflaauwen. Prins Fredrik Henrik begon ook zwak van lighaam te worden, en overleedt den tienden Maart des jaars 1647.

4 *Vraag.* Wie volgde hem op in zyne waardigheden?

Antw. Zyn Zoon WILLEM DE II., die, geneigd ten oorloge, tegen den zin der Staaten van Holland, terſtond eenig krygsvolk naar de grenzen zondt, onaangezien de Spaanſchen en Staatſchen het over de voorwaarden der Vrede genoegzaam eens waren.

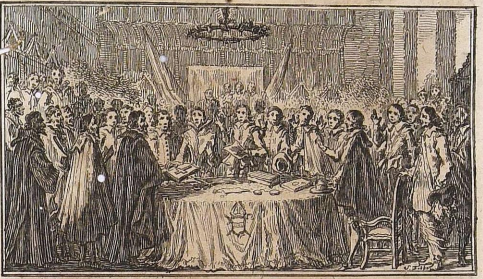

VADERLANDSCHE HISTORIE VERKORT.

DERDE DEEL.

NIEUWE HISTORIE, ſedert de MUNSTERSCHE VREDE.

I.

Munſterſche Vrede. Verſchil tuſſchen Prinſe Willem den II. en de Stad Amſterdam.

1 *Vraag*. WAnneer werdt de Munſterſche Vrede tuſſchen Spanje en deezen Staat getekend?

Antw.

Antw. Op den dertigſten January des jaars 1648.

2 *Vraag.* Wat was het merkwaardigſte in dit Verdrag?

Antw. Dat de Koning van Spanje, *Filips de IV.*, de Staaten der Vereenigde Nederlanden daarby erkende voor VRYE EN SOUVERAINE STAATEN EN LANDEN; welke Vryheid de vrugt was van eenen tagtigjaarigen oorlog.

3 *Vraag.* Bleeven de Franſchen, na 't ſluiten der Munſterſche Vrede, nog met Spanje in oorlog?

Antw. Ja, nog wel elf jaaren: zy namen den Staaten zeer kwalyk, dat deezen zonder hen vrede gemaakt hadden. Doch de Staaten verklaarden, dat zy, om Frankryks wille, niet altoos in oorlog konden blyven.

4 *Vraag.* Bleef het Land lang in ruſt, na het ſluiten der Munſterſche Vrede?

Antw. Neen. Het duurde niet lang, of de Staat werdt van binnen beroerd, door een geweldigen tweeſpalt, tuſſchen Prinſe Willem den II., en de Stad Amſterdam: waarop verſcheide uitheemſche oorlogen volgden.

5. *Vraag.* Waaruit ontſtondt de tweeſpalt tuſſchen zyne Hoogheid en de gemelde Stad?

Antw. De Staaten van Holland hadden een beſluit genomen om meer krygsvolk, na 't ſluiten der Munſterſche Vrede, af te danken dan de Prins van Oranje en de meeſte andere Provincien geraaden vonden. En men hieldt voor zeker, dat het aanzien en de magt van Amſterdam de voornaame oorzaak van dit beſluit geweeſt waren.

6 *Vraag.* Stondt het den Staaten van Holland niet vry, te ſtemmen tot het aanhouden

van

van niet meer Krygsvolk dan zy dienſtig oordeelden?

Antw. Zy beweerden van ja: ook werdt dit van de andere zyde niet duidelyk ontkend; maar de andere Provincien en Willem de II. in 't byzonder ſcheenen kwalyk te neemen, dat die van Holland aan eenig Krygsvolk, dat ter hunner betalinge ſtondt, ſchreeven, dat het geene verdere betaaling te wagten hadt.

7 *Vraag.* Wat beſluit werdt hierop by de Staaten Generaal genomen?

Antw. De meerderheid beſloot, den vyfden Juny 1650, eene bezending te doen aan de Hollandſche Steden, om dezelven tot andere gedagten te brengen, en Willem de II. ſtelde zig aan 't hoofd van dezelve.

8 *Vraag.* Wat vrugt deedt deeze bezending?

Antw. Weinig of geen. De Staaten van Holland bleeven by hun gevoelen, en verbooden zelfs het ontvangen van bezendingen der algemeene Staaten in de byzondere Steden; alzo men verſtondt, dat zulke bezendingen alleen aan de Vergaderingen der Staaten van de byzondere Provincien behoorden te geſchieden. Ook hadt Amſterdam den Prins wel als Stadhouder, doch niet als afgezonden der algemeene Staaten willen hooren in de Vroedſchap; waarom hy daar vergeefs geweeſt was. En in eenige andere Steden, hadt men de bezending, of niet gehoord, of niet geantwoord naar genoegen.

9 *Vraag.* Wat deedt de Prins, na dat de bezending dus afgeloopen was?

Antw. Hy deedt, op den dertigſten July, zes

zes Heeren van Holland vatten, en naar Loevestein voeren, en zondt Graaf *Willem Fredrik* met eenig Krygsvolk naar Amsterdam, om de Stad by verrassing in te neemen: waarna hy aldaar eene buitengewoone verandering in de Regeering dagt te maaken.

10 *Vraag*. Waarmede verdedigde de Prins deeze onderneemingen?

Antw. Met den last der algemeene Staaten, strekkende om de noodige orde te stellen, ten einde alles in rust en vrede bewaard werdt.

11 *Vraag*. Wat werdt hierop van de andere zyde aangemerkt?

Antw. Dat zulke algemeene woorden niet konden begreepen worden den Prins tot zulk een geweldig bedryf te magtigen, en dat, in allen geval, de Staaten der andere Provincien, in Holland, geen regt van gebieden hadden.

12 *Vraag*. Gelukte de aanslag op Amsterdam?

Antw. Men kreeg, in de Stad, by tyds kennis van 't aanrukken des Krygsvolks, waarop men zig in staat van tegenweer stelde. Doch op den vyfden dag na de belegering, sloot men een Verdrag met den Prinse, waarby bedongen werdt, dat de Stad zig, in 't aanhouden van troepen, naar zyne meening voegen zou, en dat twee Heeren *Bikker* zig van de Regeeringe zouden ontslaan.

13 *Vraag*. Hoe ging 't met de gevangenen op Loevestein?

Antw. Zy werden terstond losgelaaten, mids zig ook onthoudende van de Regeeringe.

XI.

Dood van Willem den II. Groote Vergadering.

1 *Vraag.* Waarom was zyne Hoogheid zo zeer op 't aanhouden van meer Krygsvolk gesteld?

Antw. Men meent dat hy den Staat op nieuws met Frankryk zogt te verbinden, om den oorlog tegen Spanje te hervatten, en dat hy hierover in heimelyke onderhandeling was, toen hy den Zesden November des jaars 1650 aan de kinderpokjes overleedt.

2 *Vraag.* Liet hy geene zoonen na?

Antw. Zyne Gemaalin *Maria*, Dogter van *Karel den I*, Koning van Groot-Britanje, beviel, agt dagen na zyn overlyden, van eenen Prins.

3 *Vraag.* Hoe ging 't met de waardigheden, die Willem de II. bekleed hadt?

Antw. De Provincie van Groningen en Ommelanden verkoor Willem Fredrik, Erfstadhouder van Friesland, tot haaren Stadhouder, in de plaatse van Willem den II. Doch de andere vyf Provincien, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel bleeven, voor eerst, zonder Stadhouder. De Staaten in 't gemeen stelden orde op de zaaken van 't Bondgenootschap, van den Godsdienst en van het Krygsvolk, op de groote Vergadering des jaars 1651.

4 *Vraag.* Werden de Heeren Bikker, en de zes Heeren, die op Loevestein gezeten hadden, niet in hunne voorige of diergelyke Ampten hersteld?

Antw. Ja. Zulks geschiedde terstond na de dood van Prinse Willem den II.

III.

Oorlog met Engeland, ten tyde van Kromwel.

1 *Vraag*. Waaruit ontſtondt de eerſte oorlog, in welken de Staat, na de Munſterſche Vrede, werdt ingewikkeld?

Antw. Uit de vrees, die men in Engeland hadt, dat de Staaten de party van Koning *Karel den II*, Broeder der Prinſeſſe van Oranje, ſterken zouden tegen het Parlement, of liever tegen *Olivier Kromwel*, door wiens toedoen, Karel de I. onthalsd was, en die tegenwoordig den klem der Regeeringe van Engeland in handen hadt.

2 *Vraag*. Wat deedt Kromwel om de Staaten in zyne belangen over te haalen?

Antw. Hy ſloeg hun een naauw Verbond voor, en belemmerde, om hen daar toe te dringen, den Koophandel op Engeland zeer, door eene nadeelige Wet; zelfs naderhand den Engelſchen vryheid geevende om de Staatſche Koopvaardyſchepen te berooven: en daar benevens de heerſchappy der Engelſchen over de Britſche zeeën veel ſterker dryvende, dan ooit voorheen geſchied was.

3 *Vraag*. Wanneer begonden de vyandelykheden openlyk?

Antw. In May des jaars 1652, wanneer *Blake* en *Tromp* met elkanderen ſlaags raakten voor Douvres.

4 *Vraag*. Vielen 'er, in dat jaar, nog meer Zeegevegten voor?

Antw. Nog wel drie: een in Auguſtus, tusſchen *Askue* en *de Ruiter*; een in October, tusſchen Blake en *de Witte*; en een in December, tusſchen Blake en Tromp.

5 *Vraag*. Hoe liep het met den oorlog af, in 't jaar 1653?

Antw. In February, viel 'er een Zeeflag van drie dagen voor, tusfchen Blake en Tromp. In Maart, veroverde en verbrandde *van Galen* eenige Engelfche Schepen voor Livorno. In May, raakten de Vlooten onder *Deane* en Tromp voor Nieuwpoort in een hevig gevegt, welk des anderendaags voor Duinkerken hervat werdt. In Augustus, vielen 'er nog twee felle zeeflagen voor, een voor Katwyk, en een voor de Maaze. In den laatften, verloor Tromp het leeven. Doch in 't felft van den oorlog, handelde men, te Londen, over de Vrede.

IV.

Vrede. Uitfluiting des Prinfen van Oranje van het Stadhouderfchap.

1 *Vraag*. Wat vorderde Kromwel van de Staaten?

Antw. Onder anderen dat zy beloofden den jongen Prins van Oranje nooit tot de waardigheden zyner Voorzaaten te zullen verheffen.

2 *Vraag*. Werdt deeze voorwaarde toegeftaan?

Antw. De algemeene Staaten weezenze van de hand; doch de Staaten van Holland, geene kans ziende om anders de Vrede te verkrygen, befloten, fchriftelyk aan Kromwel te belooven „ dat zy den Prins of iemant zyner „ nakomelingen nimmer tot Stadhouder hun- „ ner Provincie aanftellen, noch ooit hunne „ ftem geeven zouden, dat hy tot Kapitein- „ Generaal over de Krygsmagt der Genera-

„ li-

„ liteit bevorderd werdt". De Vrede werdt, op deezen voet, den vyftienden April des jaars 1654 getekend.

3 *Vraag.* Hoe werdt de uitsluiting van den Prinse van Oranje, hier te Lande, aangemerkt?

Antw. Zy gaf veel ongenoegen aan alle zyne Vrienden, en de Raadpensionaris *Johan de Witt* werdt 'er van veelen zeer over beschuldigd.

V.

Oorlog met Portugal. Noordsche Oorlog.

1 *Vraag.* Welke was de tweede oorlog, die den Staat ten deezen tyde drukte?

Antw. De oorlog met Portugal, die in 't eerst alleen gevoerd werdt in Brazil, welk, in Maart des jaars 1654, by verdrag, aan de Portugeezen opgegeven werdt.

2 *Vraag.* Werden de Staaten, ten deezen tyde, nog in eenen anderen oorlog ingewikkeld?

Antw. Het belang van den Koophandel drong hen om deel te neemen in den kryg, die in 't Noorden ontstoken was. De *Heer van Wassenaar* werdt, in 't jaar 1656, met eene Vloot gezonden om Dantzig te ontzetten, welk door de Zweeden belegerd was. In 't jaar 1658, deedt hy nog eenen togt naar de Zond, en sloeg de Zweedsche Vloote. De Ruiter, in 't volgende jaar naar Funen gezeild zynde, hielp Nyborg veroveren: maar in 't jaar 1660, werdt de rust in 't Noorden hersteld.

3 *Vraag.* Hoe liep het met den oorlog tegen Portugal af?

Antw. De Staaten zonden, in 't jaar 1657,

eene Vloot onder den Heer van Wassenaar naar Portugal, die Brazil te rug vorderde, en by weigeringe hiervan de vyandelykheden ook in Europa begon, en vyftien Suikerschepen van de Portugeezen wegnam. Doch deeze kryg werdt, ter oorzaake van den oorlog in 't Noorden, niet voortgezet, en eindigde, in 't jaar 1661, met een Verdrag, waarby Portugal agt millioenen guldens voor Brazil beloofde.

VI.

Oorlog met Engeland, onder Karel den II.

1 *Vraag*. Hadden de Staaten toen rust van buiten?

Antw. Geenszins. In 't jaar 1664, deed Koning Karel de II., die in 't jaar 1660 op den troon van Groot-Britanje hersteld geworden was, en in 't jaar 1665, de Bisschop van Munster hun den oorlog aan.

2 *Vraag*. Wat gaf gelegenheid tot den oorlog met Groot Britanje?

Antw. De Staaten hadden, den zeven en twintigsten April des jaars 1662, een Verbond van onderlinge bescherming geslooten met Lodewyk den XIV, Koning van Frankryk, waarover Karel de II., die zelf naar een Verbond met Frankryk stondt, misnoegd geworden was.

3 *Vraag*. Wat deeden de Staaten, om zyn misnoegen weg te neemen?

Antw. Zy slooten, den veertienden September des gemelden jaars, een diergelyk Verbond met hem. En die van Holland hadden, reeds te vooren, de Akte vernietigd, waarby zy den Prins van Oranje, Zoon zyner

ner Zuſter, van de waardigheden zyner Voorzaaten hadden uitgeſlooten.

4 *Vraag*. Wanneer begonden de Engelſchen de vyandelykheden?

Antw. Buiten Europa, in 't jaar 1663, en in 't begin van 't jaar 1664: waar op de Staaten de Ruiter heimelyk naar Guinea zonden, die verſcheide Sterkten op Kabo Verde herwon. Doch voor 't einde des laatſtgemelden jaars, namen de Engelſchen verſcheide Staatſche Koopvaardyſchepen in Europa, en taſtten, den negen en twintigſten December, de Smirnſche Vloot voor Kadix aan, alles zonder oorlog verklaard te hebben: 't welk niet voor 't volgende jaar geſchiedde.

5 *Vraag*. Werdt toen de oorlog voortgezet?

Antw. Ja. De Heer van Waſſenaar, met 's Lands Vloote, in zee geſtoken zynde, raakte, den dertienden Juny, ſlaags tegen de Engelſchen, en ſneuvelde in 't gevegt. Naderhand ſtak 's Lands Vloot onder de Ruiter op nieuws in zee; doch werdt van eenen zwaaren ſtorm beloopen, en verrigtte weinig tot afbreuk van den Vyand.

VII.

Munſterſche Oorlog.

1 *Vraag*. Op wat grond deedt de Biſſchop van Munſter den Staaten den oorlog aan?

Antw. Hy hadt eenen eiſch op Borkelo, welk, ſedert het jaar 1616, in der Staaten magt geweeſt was, en beweerde, daarenboven, dat de Staaten zig, ten onregte, met zekere geſchillen in Ooſtfriesland gemoeid hadden.

2 *Vraag*. Was hy in ſtaat om den oorlog tegen de Staaten uittehouden?

Antw. Men ſtelde vaſt, dat hy door de Engelſchen, met geld onderſteund werdt. Hy bemagtigde verſcheide Plaatſen in 't Graafſchap Zutfen en in Overyſſel; doch de Koning van Frankryk zondt den Staaten zes duizend man toe, in gevolge van het Verbond van den jaare 1662, met hulp van welke manſchap, Lochem herwonnen, en de Biſſchop genoodzaakt werdt tot Vrede, die den agttienden April des jaars 1666 te Kleeve werdt getekend.

VIII.

Togt naar Chattam. Bredaſche Vrede.

1 *Vraag.* Hielpen de Franſchen de Staaten ook niet tegen de Engelſchen?

Antw. Zy kwamen hiertoe traaglyk. Nogtans verklaarden ze, in January des jaars 1666, den Engelſchen den oorlog. In Juny, ſloeg de Ruiter, vier dagen agter een, tegen de Engelſche Vloot, die eindelyk in wanorde wyken moeſt; doch in Auguſtus nog eens ſlaags geraakt, werdt hy zelf genoodzaakt te wyken. In September, liep hy nog eens in zee; doch toen werdt hy, door ſtorm, belet iet te onderneemen.

2 *Vraag.* Hoe ging 't, in 't jaar 1667?

Antw. Men begon, in May, te Breda van Vrede te handelen. Doch geduurende de handeling zonden de Staaten de Ruiter, aan wiens boord *Kornelis de Witt*, Broeder van den Raadpenſionaris, als hun Afgevaardigde zig bevondt, naar Chattam, daar hy verſcheiden Engelſche Oorlogsſchepen in den brand ſtak; welk bedryf zo veel invloed hadt op de han-

deling te Breda, dat de Vrede aldaar den een en dertigſten July geſlooten werdt.

IX.

Drievoudig Verbond.

1 *Vraag.* Duurde de ruſt toen langer?

Antw. De Vrede was nog niet geſlooten, of men kreeg reden om voor eenen nieuwen oorlog te vreezen.

2 *Vraag.* Waar uit ontſtondt dit?

Antw. Lodewyk de XIV. beweerde, dat zyne Gemaalin, eene Dogter van Filips den IV, Koning van Spanje, die onlangs overleeden was, regt hadt op een gedeelte der Spaanſche Nederlanden, en was in Henegouwen gerukt, om zig van eenige Steden meester te maaken: 't welk hem, eer 't jaar ten einde liep, daar, en in Vlaanderen gelukt was.

3 *Vraag.* Wat deeden de Staaten om te wege te brengen, dat Frankryk niet te ſterk werdt in de Spaanſche Nederlanden?

Antw. Zy zogten, door beleid van den Raadpenſionaris de Witt, Frankryk en Spanje te beweegen tot een Verdrag, en ſlooten, in 't begin des jaars 1668, de *Triple Alliantie*, of het drievoudig Verbond met Groot Britanje en Zweeden, waar by men de voorwaarden beraamde, op welken men de Vrede zou zoeken te doen ſluiten.

4 *Vraag.* Wat gevolgen hadt dit Verbond?

Antw. De Koningen van Frankryk en Spanje werden 'er door gebragt tot het ſluiten eener Vrede, waarby Frankryk de meeſte gewonne Plaatſen behieldt, en eenigen derzelven wederom afſtondt.

5 *Vraag.* Hoe werdt het ſluiten van het

drievoudig Verbond aangemerkt, in Frankryk?

Antw. De Koning was 'er zeer misnoegd over op de Staaten; en op de Witt in 't byzonder, die, door dit Verbond, den overwinningen der Franſchen in de Spaanſche Nederlanden paalen geſteld hadt.

X.

Aanleiding tot den Oorlog met Frankryk en Engeland. Eeuwig Edict.

1 *Vraag.* Wat deedt Lodewyk de XIV. om dit voor hem nadeelig Verbond te verbreeken?

Antw. Hy zogt eerſt de Staaten van het zelve af te trekken, en handelde, toen dit niet gelukken wilde, ten zelfden einde, in Zweeden, en in Engeland. En Karel de II. liet zig in 't jaar 1670, overhaalen tot een heimelyk Verbond, om gezamenlyk met Frankryk de Staaten te beoorloogen. Twee jaaren laater, ſloot Frankryk ook met Zweeden. Uit deeze handelingen ontſtondt de gevaarlyke oorlog des jaars 1672, dien Frankryk, waarſchynlyk, niet zou ondernomen hebben, zo de Engelſchen zig aan het Verbond gehouden hadden, gelyk Karel de II, nog in 't jaar 1671, verklaarde te zullen doen.

2 *Vraag.* Voorzagen de Staaten het onweêr dat hun dreigde?

Antw. Al ſedert het jaar 1670.

3 *Vraag.* Wat deedenze, om het af te keeren?

Antw. Zy zogten Frankryk, door handeling, te vermurwen; Engeland, door gelyk middel, by 't Verbond te doen volharden,

en verſcheide andere Mogendheden tot hunne zyde over te haalen.

4 *Vraag.* Wapendenze zig niet te water en te lande?

Antw. De Vloot werdt eerlang in goeden ſtaat geſteld; doch de Krygsmagt te lande was niet groot, ter oorzaake van de oneenigheid onder de Provincien, ſommigen van welken tot geene werving wilden verſtaan, zo men den Prins van Oranje niet tot Kapitein-Generaal aanſtelde; waartoe Holland bezwaarlyk, en niet dan voor eenen enkelen Veldtogt beſluiten kon.

5 *Vraag.* Wat was 'er, omtrent deezen Prins, vaſtgeſteld?

Antw. Holland hadt, by een zogenaamd *eeuwig Edict*, in 't jaar 1667, beraamd, 1. dat geen Stadhouder van eenige Provincie Kapitein-Generaal zou worden. 2. dat men, in Holland, nooit Stadhouder zou aanſtellen. En de andere Provincien hadden, in 't jaar 1670, in het eerſte van deeze twee punten bewilligd. Hier uit volgde, dat de Prins van Oranje, zo lang deeze ſchikking ſtand hieldt, nooit Stadhouder en Kapitein-Generaal te gelyk, en nooit Stadhouder van Holland worden kon.

6 *Vraag.* Werden de Provincien niet eens op de bevordering des Prinſen van Oranje, voor het uitberſten des oorlogs?

Antw. Ja. Zy ſtelden hem, in February des jaars 1672, aan, tot Kapitein-Generaal voor den aanſtaanden Veldtogt, mids hy beloofde, geen Stadhouder te zullen worden.

XI.

Overwinningen der Franſchen in 't jaar 1672.

1 *Vraag.* Op wat wyze begon zig de oneenigheid te openbaaren?

Antw. Frankryk bezwaarde eerſt de Nederlandſche Koopmanſchappen; 't welk de Staaten bewoog ook eenige Franſche waaren hooger te belaſten, of geheel te verbieden. En Karel de II. vorderde eene volſtrekte heerſchappy over de Zee. 't Een en 't ander gaf gelegenheid tot handeling, die vrugteloos afliep: waarop beide de Ryken, op een en den zelfden dag, te weeten op den zevenden April des jaars 1672, den Staat den oorlog verklaarden.

2 *Vraag.* Hoe ging het, dit jaar, met den oorlog te water?

Antw. De Engelſchen hadden, wederom voor 't verklaaren des oorlogs, de Smirnſche Vloot aangetaſt; doch waren wakkerlyk afgeſlaagen; maar den zevenden Juny, viel 'er een hevig gevegt voor tegen de Vereenigde Franſche en Engelſche Vlooten, waar in de Luitenant-Admiraal *van Gend* ſneuvelde. Sedert gebeurde 'er niets van belang ter Zee, dan dat de Ruiter de Ooſtindiſche Vloot beſchermde en in behouden haven bragt.

3 *Vraag.* Hoe liep de veldtogt te Lande af?

Antw. Zeer ongelukkig voor de Staaten. Zo dra was het Franſche Leger niet in beweeging geraakt, of de Keurvorſt van Keulen en de Biſſchop van Munſter zeiden den Staaten ook den oorlog aan. En terwyl de Franſchen de Plaatſen aan den Ryn en in Kleefsland, die Staatſche bezetting inhadden, veroverden, bemagtigden de Keulſchen en Munſter-

ſchen een gedeelte van 't Land van Zutfen, en genoegzaam geheel Overyſſel.

4 *Vraag*. Waar lag toen het Leger der Staaten onder den Prins van Oranje?

Antw. By Arnhem. Doch alzo het te zwak was om tegenſtand te bieden, week het, zo dra de Franſchen by het Tolhuis den Ryn overgetrokken waren, door de Provincie van Utrecht, naar Holland; waarna de Gelderſche Steden, de Stad Utrecht, en de andere Steden dier Provincie zig den Franſchen onderwerpen moeſten. Drie Steden van Holland, Naarden, Woerden en Oudewater, raakten zelfs in der Franſchen magt.

XII.

Willem de III. *tot Stadhouder verheeven. De Witt gekwetſt.*

1 *Vraag*. Wat middelen gebruikte men om den Staat uit deezen nood te redden?

Antw. De toegangen van Holland werden, door Krygsvolk van den Staat, bezet, terwyl men met de twee Koningen handelde over eene Vrede; doch zy eiſchten zo veel, dat Amſterdam niet beſluiten kon zo veel af te ſtaan: 't welk de voornaame oorzaak was, waarom men draalde met de handeling. Nogtans zou men zig, mogelyk, zonder Amſterdam, ten minſten met Frankryk, verdraagen hebben, zo 'er, juiſt op deezen tyd, geene groote inwendige verandering in den Staat ware voorgevallen.

2 *Vraag*. Welk was deeze verandering?

Antw. Willem de III, Prins van Oranje, werdt, in 't begin van July, verheeven tot alle de waardigheden die zyne voorzaa-

zaa.. en bekleed hadden, na dat de Staaten van Holland het eeuwig Edict hadden te niet gedaan. En alle deeze waardigheden werden, in 't jaar 1674, in zyne mannelyke nakomelingen, erfelyk verklaard.

3 *Vraag.* Wat gaf gelegenheid tot 's Prinsen verheffing?

Antw. Het volk, in de verbeelding gebragt, dat het overgaan van zo veele Steden aan kwaad bestier en ontrouw van de tegenwoordige Stadhouderlooze Regeering te wyten ware, begeerde die verheffing van de Vroedschappen, die 'er, de eene na de andere, toe beslooten.

4 *Vraag.* Op wien viel, boven anderen, het vermoeden van ontrouw en kwaad bestier?

Antw. Op den Raadpensionaris de Witt, die, den eenentwintigsten Juny, by nagt aangevallen en verwond werdt, waarover een der handdaadigen, volgens eene Sententie van 't Hof, met de dood werdt gestraft.

5 *Vraag.* Was 'er reden om den Raadpensionaris van landverraadery of ander grof misdryf te verdenken?

Antw. Hiervan is nooit het allerminste gebleeken: zelfs verklaarde de Prins van Oranje openlyk, geen vermoeden te hebben, dat eenig Regent zig aan verraad of oneerlykheid schuldig gemaakt hadt.

XIII.

De Broeders de Witt vermoord.

1 *Vraag.* Welk was het eerste gevolg van 's Prinsen verheffing?

Antw. Dat de handeling met Frankryk Groot-Britanje aan zyne Hoogheid verbleeven werdt.

2 *Vraag.* Wat volgde 'er verder op?

Antw. De val der Broederen de Witt, die van eene buitengewoone verandering in de Regeering der Steden gevolgd werdt.

3 *Vraag.* Door wie werdt het een en het ander te wege gebragt?

Antw. Door zulken, die voor groote vrienden van het Huis van Oranje gaan wilden, en oordeelden, dat het met 's Lands Regeering niet wel gaan kon, zo zy, die den Prins buiten de hooge waardigheden zyner voorzaaten gehouden hadden, langer in 't bewind bleeven.

4 *Vraag.* Op wat wyze, werdt de val der Broederen de Witt uitgewerkt?

Antw. Na dat men hen, in allerlei Schimpſchriften, vinnig geſmaad hadt, werdt Kornelis de Witt, Ruwaard van Putten, door *Willem Tichelaar*, Chirurgyn te Piershil, beſchuldigd van eenen toeleg op 's Prinſen leeven; waarop hy in hegtenis genomen, en eerlang veroordeeld werdt tot verlies van zyne ampten, en tot ballingſchap uit Holland en Weſtfrieſland.

5 *Vraag.* Waarom werdt hy niet zwaarder geſtraft, zo hy ſchuld hadt?

Antw. Dat zyne ſchuld niet beweezen geweeſt is, blykt uit de Sententie zelve, die geene misdaad meldt. Ook kon een enkel getuige hem niet ſchuldig doen verklaaren. Hy zelf hadt, ſchoon zwaar gepynigd, niets bekend van 't gene hem te laſt gelegd was: waarom de gedagten van veelen niet ongegrond

grond voorkomen, dat hy alleen om Staatkundige redenen veroordeeld geworden is.

10 *Vraag.* Wat volgde op deze Sententie?

Antw. De Raadpensionaris, die, kort na 't vatten van zynen Broeder, zyn Ampt hadt nedergelegd, en door de Staaten bedankt geworden was, begaf zig, terstond na 't uitspreeken der Sententie, op Saturdag den twintigsten Augustus, naar de gevangenpoort, om zynen Broeder af te haalen. Midlerwyl hadt Tichelaar 't graauw tegen de Broeders opgehitst. De Burgers van 's Graavenhaage, die de wagt voor de poort hielden, haalden, eerlang, de Broeders van boven, en schooten en sloegenze dood: waarna de lyken naar 't schavot gesleept, aan de wip gehangen, en jammerlyk mishandeld werden.

XIV.

Verandering der Regeeringe. Inval der Franschen in Holland.

1 *Vraag.* Hoe ging 't hierna met de Regeering in de Steden?

Antw. 't Volk, in de meeste Steden van Holland, opgehitst tegen de Regenten, verwekte merkelyke opschudding; om welke te stillen, ook des noods door 't ontslaan van eenige Regenten, behoudens derzelver goeden naam, de Prins van Oranje gemagtigd werdt, die terstond groote verandering maakte. In Zeeland, viel diergelyke verandering voor, omtrent den zelfden tyd.

2 *Vraag.* Op wat wyze, beschermde men zig ondertusschen, in Holland, tegen de Franschen?

Antw. 't Laage land was alomme onder wa-

water gezet, 't welk den vyand belette door te dringen; doch toen, in 't laatst van 't jaar, de Prins van Oranje met de meeste Ruitery vertrokken was naar Charleroi, welk vrugteloos belegerd werdt, ondernamen de Franschen eenen togt van Utrecht naar Holland, op welken togt de dorpen Zwammerdam en Bodegrave, die van de meeste ingezetenen verlaaten waren, voor 't grootste gedeelte, aan koolen gelegd werden.

3 *Vraag*. Zyn 'er, by deeze gelegenheid, zo veele wreedheden gepleegd, als men in verscheide gedrukte boekjes, en onder andere in de bekende *Fransche Tiranny* verhaald vindt?

Antw. Neen. De Schryvers hebben de dingen, tegen de waarheid, vergroot; om de Franschen nog meer gehaat te maaken. In twee dorpen, die door de ingezetenen genoegzaam verlaaten waren, kon weinig gelegenheid zyn, tot het pleegen van schandelyke wreedheden. Ook trokken de Franschen, terstond na 't in brand steeken der twee dorpen, wederom naar de Steden, daar zy in de winterkwartieren lagen, alzo het dooi-weder hen verhinderde zig langer in Holland op te houden.

XV.

Aftogt der Franschen. Maastricht verlooren.

1 *Vraag*. Hoe stondt het in Gelderland, Overyssel en Drente?

Antw. De meeste magt der Franschen was uit Gelderland getrokken naar 's Hertogenbosch, en voorts naar Wezel. Overyssel bleef

bleef nog in de magt der Keulſchen en Munſterſchen. Doch de Veſting Koeverden in Drente werdt, voor 't einde des jaars, herwonnen.

2 *Vraag*. Wat bewoog de Franſchen tot den aftogt naar Wezel?

Antw. De optogt der Duitſche troepen, ten behoeve der Staaten; die zig onlangs met den Keizer en met den Keurvorſt van Brandenburg verbonden hadden, hoewel de laatſte zig, kort hierna, verdroeg met Frankryk.

3 *Vraag*. Hoe liep de veldtogt des jaars 1673 af?

Antw. De Franſchen veroverden Maaſtricht: de Prins van Oranje herwon Naarden en Bon; welke laatſte overwinſt van zo veel gewigt was, dat de Franſchen beſlooten, de overheerde gedeelten der Vereenigde Provincien te ruimen, gelyk zy in dit en in 't volgende jaar deeden. De Munſterſche verlieten ook eenige Plaatſen. Het deel, welk de Keizer en Spanje namen in den oorlog, was oorzaak, dat het tooneel des krygs buiten de Vereenigde Provincien verplaatſt werdt.

4 *Vraag*. Wat viel 'er, in dit jaar, ter zee voor?

Antw. De Vloot der Staaten onder de Ruiter raakte, tweemaal in Juny, en eens in Auguſtus, ſlaags met de Vereenigde Franſche en Engelſche Vlooten, en behaalde 'er geduuriglyk, en vooral de laatſte reize, groot voordeel op.

XVI.

XVI.

Vrede met Engeland, Keulen en Munster. Hereeniging der drie Provincien.

1 *Vraag.* Hoe ging 't, ondertusschen, met de Vredehandeling?

Antw. Zy was, onder bemiddeling der Kroone van Zweeden, naar Keulen overgebragt. Doch men kon elkanderen niet verstaan. Midlerwyl, waren de Staaten met Karel den II. in byzondere onderhandeling getreden: waaruit de Vrede met Groot Britanje volgde, die den negentienden February des jaars 1674 geslooten werdt. Den tienden December des zelfden jaars, slooten Groot-Britanje en de Staaten ook een Verdrag van Zeevaart, waarby bepaald werdt, welke waaren vryelyk zouden mogen gevoerd worden naar vyandelyke Plaatsen. Voorts werdt 'er de regel van *vry schip vry goed* in vastgesteld; en in 't jaar 1675 nader verklaard, dat, als eene der twee Mogendheden in oorlog was, de andere van de eene vyandelyke haven op de andere zou mogen vaaren. De Vredehandeling te Keulen was, midlerwyl, afgebroken.

2 *Vraag.* Verdroegen zig de Staaten ook niet met den Bisschop van Munster en met den Keurvorst van Keulen?

Antw. Ja. Met den eersten; den twee-entwintigsten April, en met den tweeden den elfden May des jaars 1674.

3 *Vraag.* Werden Gelderland, Utrecht en Overyssel nu niet wederom met de overige Provincien vereenigd?

Antw. Ja.

4 *Vraag.*

4 *Vraag*. Wat viel 'er voor, in den Veldtogt des jaars 1674?

Antw. De Bondgenooten raakten ſlaags met de Franſchen by Senef, op den negenden Auguſtus, daar geene van beide de partyen op de overwinning roemen kon. Daarna veroverde zyne Hoogheid de Stad Graave. In Duitſchland en in Katalonie, diende het Krygsgeluk den Franſchen: en ter zee werdt weinig uitgevoerd.

XVII.

De opperſte magt van Gelderland Willem den III. aangebooden. Zweedſche Oorlog. Willem de III. trouwt.

1 *Vraag*. Op wat wyze zogten ſommigen den Prinſe van Oranje, ten deezen tyde, meerder gezags te doen opdraagen?

Antw. Zy bragten te wege, dat hem, in 't begin des jaars 1675, het Hertogdom Gelder en het Graafſchap Zutfen aangebooden werdt; welke aanbieding hy egter, ziende dat zulks in Holland en Zeeland niet ſmaakte, van de hand wees.

2 *Vraag*. Hoe ging 't in den Veldtogt deezes jaars in de Spaanſche Nederlanden?

Antw. De Franſchen wonnen Limburg; de Bondgenooten Binch.

3 *Vraag*. Wat viel 'er elders voor?

Antw. Zweeden vatte de wapenen op tegen Keur-Brandenburg, die zig op nieuws met de Staaten verbonden hadt: 't welk deezen bewoog, aan Zweeden den oorlog te verklaaren. In Duitſchland, ſneuvelde de Hertog van Turenne, Maarſchalk van Frankryk. In Sicilie, werden verſcheide Plaatſen veroverd

door

door de Franſchen. Doch in 't begin des jaars 1676, werdt de algemeene Vredehandeling, onder bemiddeling van Groot-Britanje, te Nieuwmegen aangevangen.

4 *Vraag*. Hoe ging 't ondertuſſchen met den oorlog?

Antw. De Spaanſche en Staatſche Vlooten ſloegen met nadeel tegen de Franſche voor Palermo. De Ruiter hadt, in een voorig gevegt, eene wonde gekreegen, waaraan hy ſtierf. Te lande behaalden de Franſchen ook eenige voordeelen. Zy wonnen Condé, Bouchain en Aire. De Prins van Oranje belegerde Maaſtricht vergeefs.

5 *Vraag*. Welk een' uitſlag hadt de Veldtogt des jaars 1677?

Antw. De Franſchen veroverden Valenchyn, Kameryk, S. Omer en S. Guilain; en wonnen den Slag by Mont-Kaſſel.

6 *Vraag*. Wat viel 'er, in dit jaar, meer aanmerkelyks voor?

Antw. De Prins van Oranje trouwde de Engelſche Prinſeſſe *Maria*, Dogter der Hertogs van Jork.

7 *Vraag*. Hoe ging 't midlerwyl met de Vredehandeling te Nieuwmegen?

Antw. De Franſchen zogten de Staatſchen te beweegen tot een afzonderlyk Verdrag, waarnaar men eindelyk luiſterde.

XVIII.

Nieuwmeegſche Vrede. Beginſels van nieuwen Oorlog.

1 *Vraag*. Wat viel 'er, in den veldtogt des jaars 1678, byzonders voor?

Antw. De Franſchen wonnen Gend, Ypeῤ-

ren en Leeuwen, en belegerden Bergen in Henegouwen, by welke Stad, den veertienden Augustus, een scherp gevegt voorviel. Doch op den tienden was de Vrede te Nieuwmegen tusschen Frankryk en de Staaten reeds gesllooten. De Staaten werden daarby hersteld in 't bezit van Maastricht, de eenige Stad van belang, die de Franschen van hunne voorige veroveringen op de Staaten behouden hadden. De andere oorloogende Mogendheden verdroegen zig, eerlang, allen ook met elkanderen.

2 *Vraag.* Duurde de Vrede lang in Europa?

Antw. Neen. De Koningen van Frankryk en Groot-Britanje de Staaten vergeefs hebbende aangezogt tot een nieuw Verbond; begon Lodewyk de XIV. nieuwe eischen te doen van Spanje; en toen 'er geen antwoord op kwam, naar zyn genoegen, deedt hy, in 't jaar 1681, Luxemburg blokkeeren.

3 *Vraag.* Wat deeden de Staaten, om zig tegen 't gevaar, welk hunne grenzen dreigde, te verzekeren?

Antw. Zy sloegen den zelfden weg in, dien zy, in 't jaar 1668, waren ingeslaagen. Zy slooten een Verbond met Zweeden, waarin de Keizer, Spanje en andere Mogendheden naderhand traden. Ondertusschen, zogten zy Frankryk en Spanje te beweegen tot verdrag. De blokkeering van Luxemberg werdt, in 't jaar 1682, opgebroken.

4 *Vraag.* Ondernamen de Franschen niets verders in de Spaansche Nederlanden?

Antw. Zy deeden, in 't jaar 1683, eenen inval in Vlaanderen, en bemagtigden verscheide Steden: waarop de Staaten den Koning van

Span-

Spanje, met agtduizend man, onderfteunden.

5 *Vraag.* Wat deedt de Koning van Frankryk, terftond na deezen inval?

Antw. Hy floeg eenige voorwaarden van Vrede voor, die hy verzogt, dat de Staaten Spanje wilden doen aanneemen.

XIX.

Twift over de werving van zeftienduizend man.

1 *Vraag.* Hoe merkte de Prins van Oranje den inval in Vlaanderen aan?

Antw. Hy verftondt, dat de Staat daardoor in groot gevaar gefteld werdt, en deedt een voorflag van eene nieuwe werving van zeftienduizend man.

2 *Vraag.* Befloot men tot deeze werving?

Antw. Sommige Provincien draalden met befluiten. In Holland, ftemde Amfterdam de werving plat af, 't welk veel ongenoegen verwekte tusfchen zyne Hoogheid en deeze Stad.

3 *Vraag.* Wat deedt de Prins om de werving door te zetten?

Antw. Hy deedt 'er, in Holland en in Zeeland, toe befluiten, by meerderheid van ftemmen, 't welk met de gewoonte ftreedt. Doch Friesland en Groningen en Ommelanden ftemden tegen de werving; nogtans waren 'er, naar 't begrip van zyne Hoogheid, ter algemeene Staatsvergaderinge, met de ftemmen van Gelderland, Utrecht en Overysfel, meer ftemmen voor dan tegen de werving.

4 *Vraag.* Hadt de werving dan voortgang?

Antw. Neen. Zy bleef fteeken, ter oorzaake der handelinge over een twintigjaarig Be-

Bestand tusschen de oorloogende Mogendheden, welk, door bewerking der Staaten, den vyftienden Augustus des jaars 1684, getekend werdt.

XX.

Aanleiding tot 's Prinsen togt naar Engeland.

1 *Vraag.* Wat gaf, sedert, gelegenheid tot nieuwen oorlog?

Antw. De voorgevallen verandering in Engeland, alwaar Koning *Jakob de II*, Schoonvader des Prinsen van Oranje, het grootste gedeelte van 't Volk tot misnoegen verwekte, door zynen yver voor den Roomschen Godsdienst, van welken hy openbaare belydenis deedt.

2 *Vraag.* Op wat wyze, gaf deeze verandering aanleiding tot oorlog?

Antw. De Prins van Oranje hieldt de zyde der misnoegden; 't welk Jakob den II. zo ongerust maakte, dat hy, in 't jaar 1686, iemant herwaards zondt om zyne Hoogheid tot andere gedagten te brengen: 't welk egter niet gelukken wilde. De Prins en de Prinsesse zyne Gemaalin deeden, in 't volgende jaar, uit hunnen naam, verklaaren, dat zy 't bevorderen der Roomschgezinden tot voornaame Ampten in Engeland t'eenemaal afkeurden.

3 *Vraag.* Wat volgde op deeze verklaaring?

Antw. De Prins werdt, in 't jaar 1688, sterk aangezogt door de Engelschen, om hen te komen verlossen van eene willekeurige en Roomsche Regeering; waartoe hy, eerlang, besloot.

4 *Vraag.* Wat versterkte hem in dit besluit?

Antw. De tyding dat de Koningin van

Groot-Britanje van eenen Zoon verlost was: 't welk veelen hier hielden verdigt te zyn, om de Prinses van Oranje van haar regt tot de Kroon te versteeken.

5 *Vraag.* Op welken voet bereidde de Prins zig tot den Overtogt naar Engeland, zonder dat het voor eerst gemerkt werdt?

Antw. Een verschil over de verkiezing van eenen Aartsbisschop van Keulen deedt de Staaten, op zynen voorslag, besluiten om eenig Krygsvolk op de grenzen by een te trekken. Ook handelde hy met eenige Duitsche Vorsten, die aannamen den Staat, des noods, eenige troepen by te zetten.

6 *Vraag.* Wat weg sloeg men in, om de Staaten eindelyk te doen besluiten om den Prinse eene Vloot en krygsvolk te verleenen?

Antw. Men vertoonde hun en 't gemeen, hoe groot een gevaar de Protestantsche Godsdienst liep in Engeland. Men sprak zelfs van eene overeenkomst tusschen Lodewyk den XIV, Koning van Frankryk, en Jakob den II, Koning van Groot-Britanje, om de Protestantsche Leer alomme uitterooijen. Men beriep zig, ten bewyze hier van, op de vervolging, die, sedert eenige jaaren, in Frankryk ontstaan was, en veele Gereformeerden herwaards gedreeven hadt. Al het welke zo groot eene gisting verwekte in de gemoederen, dat de Staaten, tegen 't einde van October des jaars 1688, openlyk verklaarden, dat zy besloten hadden den Prins van Oranje te ondersteunen.

XXI.

Willem en Maria worden Koning en Koningin van Engeland. Oorlog met Frankryk.

1 *Vraag.* Wat gevolg hadt 's Prinſen onderneeming?

Antw. De Vloot, op welke hy zig bevondt, landde, na eenige tegenſpoeden, behouden in Torbai. Zo dra was hy niet aan land getreden, of veele aanzienlyke luiden voegden zig by hem. Hy trok voort naar Londen, en maakte het den Koning, eerlang, zo bang, dat hy de wyk nam naar Frankryk, werwaards de Koningin, reeds te vooren, vertrokken was. De Prinſes van Oranje ſedert ook te Londen zynde aangekomen, werden de Prins en Prinſes beide tot Koning en Koningin van Groot-Britanje verheeven, in 't begin des jaars 1689.

2 *Vraag.* Wat invloed hadt deeze verandering op de gemeene ruſt van Europa?

Antw. Frankryk hadt den Staaten den oorlog reeds verklaard, in December des jaars 1688; en de vyandelykheden tegen den Keizer, al te vooren, begonnen. De wederzydſche Oorlogsverklaaringen van Frankryk en Spanje en van Groot-Britanje en Frankryk volgden hierop, en de oorlog ontſtak feller dan te vooren alomme in Europa. In Augustus des jaars 1689, viel 'er een gevegt voor by Walcourt, waarin de Franſchen te kort ſchooten. Rynberk, Ments, Bon en andere Plaatſen aan den Ryn werden door de Bondgenooten veroverd.

3 *Vraag.* Slooten de Staaten, omtrent deezen tyd, ook geene merkwaardige Verbonden?

Antw. Ja. Zy flooten een Verbond met den Keizer, waarin ook andere Mogendheden traden, en welk federt het *groot Verbond* genoemd werdt. Ook flootenze een naauw Verbond met Willem den III, Koning van Groot-Britanje.

4 *Vraag.* Gaf de verheffing van Willem den III. tot Koning den Staaten geene gelegenheid om eenige voordeelen voor den Koophandel te bedingen in Engeland?

Antw. Zy deeden 'er hun beft toe: doch hunne poogingen waren vrugteloos. Koning Willem verklaarde, dat het hem onmogelyk was, de nadeelige Acte van 't Parlement, ten tyde van Kromwel gemaakt, te doen intrekken.

XXII.

Veld- en Zeeflagen van 1690 *en* 1691.

1 *Vraag.* Wat uitflag hadt de Veldtogt in de Spaanfche Nederlanden, in 't jaar 1690?

Antw. De bondgenooten behaalden eerft eenig voordeel op de Franfchen, in 't gevegt by Namen, doch verlooren daarna den Slag by Fleury, die op den eerften July voorviel.

2 *Vraag.* Viel 'er ter Zee niets voor van belang?

Antw. Niets, dan de ongelukkige Slag by Bevefier, op den tienden der zelfde maand, waarin de Franfche Vloot de overwinning behaalde op de Vereenigde Engelfche en Staatfche Vlooten.

3 *Vraag.* Slaagden de Bondgenooten nergens gelukkig?

Antw. Koning Willem won, den elfden July, den Slag aan de Boyne in Ierland, en deedt Koning Jakob, die zig derwaards bege-

ven

ven hadt, naar Frankryk te rug keeren. Koning Willem, Ierland nu genoegzaam aan zig onderworpen hebbende, ſtak, in 't volgende voorjaar, over naar Holland, om den Veldtogt in de Spaanſche Nederlanden by te woonen.

4 *Vraag.* Hoe ging 't in den Veldtogt des jaars 1691?

Antw. De Franſchen veroverden Bergen in Henegouwen, en bombardeerden Luik. Doch Koning Willem kon hen, hoe zeer hy 't zogt, niet brengen tot het waagen van eenen Veldſlag. Na dat hy 't Leger verlaaten hadt, viel 'er een gevegt by Leuze voor, tot nadeel der Bondgenooten.

5 *Vraag.* Gebeurde 'er iets byzonders op zee?

Antw. De Franſchen veroverden en vernielden eenige Hollandſche Haringbuizen. Maar in 't volgende jaar, toen zy Koning Jakob met eene Vloot zogten over te voeren naar Engeland, raakten de Vereenigde Engelſche en Staatſche Vlooten met de Franſche ſlaags, op de hoogte van Kaap la Hougue, en behaalden 'er eene volkomene overwinning op.

XXIII.

Veldtogten van 1692, 1693, 1694 *en* 1695.

1 *Vraag.* Hoe liep de veldtogt des jaars 1692 af?

Antw. De Koning van Frankryk belegerde en veroverde Namen. Ook viel 'er een gevegt voor by Steenkerken, waarin Koning Willem groot gevaar zyns leevens liep, en de

bondgenooten genoodzaakt werden, het Slagveld te ruimen.

2 *Vraag.* Hoe ging 't, in den Veldtogt van 1693?

Antw. De Franſchen namen eenige zwakke Steden in Vlaanderen in. En de Bondgenooten verlooren, op den negen en twintigſten July, den Slag van Landen, waar in de Franſchen egter het meeſte volk kwyt raakten. De Stad Charleroi werdt, kort hierna, veroverd door de Franſchen. In dit en in de drie volgende jaaren, werden eenige Franſche Zeeſteden, door de Engelſche en Staatſche Vlooten, gebombardeerd.

3 *Vraag.* Wat uitſlag hadt de Veldtogt des jaars 1694?

Antw. De Franſchen ontweeken den ſlag, dien de Bondgenooten zogten; zo dat 'er, behalve de verovering van Huy door de laatſten, niets byzonders in verrigt werdt.

4 *Vraag.* Was de Veldtogt van 't jaar 1695 niet merkwaardiger?

Antw. Ja. De Stad en 't Kaſteel van Namen werden 'er in veroverd, door 't Leger der Bondgenooten, welk Koning Willem aan 't hoofd hadt. Doch in 't volgende jaar, kwamen beide de Legers in 't veld, zonder iet tegen elkanderen te onderneemen.

XXIV.

Ryswykſche Vrede. Verdragen van verdeeling der Spaanſche nalaatenſchap.

1 *Vraag.* Begon men eindelyk niet aan 't herſtellen der Vrede te denken?

Antw. Men hadt 'er al eenigen tyd over gehandeld aan 't Zweedſche Hof, onder bemid-

middeling van welk, men eindelyk besloot, in 't begin des jaars 1697, te Ryswyk, niet verre van den Haage, by een te komen.

2 *Vraag*. Werdt de oorlog, midlerwyl, niet voortgezet?

Antw. Ja. De Franschen veroverden Aath in Henegouwen en Barcelona in Spanje.

3 *Vraag*. Werdt de Vrede niet getroffen?

Antw. Frankryk toonde 'er zig genegener toe, dan men gedagt zou hebben. Zy werdt tusschen dit Ryk en de Staaten gesloten, op den twintigsten September: en ten zelfden dage, en wat laater, ook tusschen de andere oorloogende Mogendheden.

4 *Vraag*. Bleef de Vrede lang bestendig?

Antw. Naauwlyks vier jaaren.

5 *Vraag*. Wat gaf gelegenheid, dat zy verbroken werdt?

Antw. De dood van *Karel den II*, Koning van Spanje, op wiens nalaatenschap de Huizen van Bourbon en Oostenryk beide voorwendden regt te hebben.

6 *Vraag*. Was men, voor 't overlyden van Koning Karel, niet bedagt geweest op middelen om den oorlog, dien men by zyn afsterven te gemoet zag, te voorkomen?

Antw. Ja. Op den elfden October des jaars 1698, kwamen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten overeen, dat Spanje, in zulk een geval, aan den Keurprins van Beieren; Napels en Sicilie aan den Daufyn, en Milaan aan den Aartshertoge Karel, tweeden Zoon des Keizers, zouden worden toegelegd.

7 *Vraag*. Waarom hieldt deeze overeenkomst geen stand?

Antw. De Keurprins van Beieren overleedt

op den zesden February 1699: 't welk noodwendig verandering in het geslooten verdrag maaken moest.

8 *Vraag*. Kwam men toen niet tot het sluiten van een nieuw Verdrag?

Antw. Ja. In Maart des jaars 1700, kwamen de zelfde drie Mogendheden overeen, dat Napels en Sicilie aan den Daufyn, de Kroon van Spanje aan den Aartshertoge *Karel* zou worden aanbedeeld.

XXV.

Aanleiding tot den Oorlog om de Spaansche Heerschappy.

1 *Vraag*. Wanneer overleedt de Koning van Spanje?

Antw. Op den eersten November des jaars 1700.

2 *Vraag*. Wat gaf gelegenheid, dat het tweede Verdrag van Verdeelinge geen stand hieldt?

Antw. De Koning van Spanje hadt, kort voor zyn overlyden, alle zyne Staaten by Testament gemaakt aan *Filips*, *Hertog van Anjou*, tweeden Zoon des Daufyns; aan welk Testament men zig in Frankryk hieldt.

3 *Vraag*. Waarmede verdedigde men aldaar de afwyking van het Verdrag van Verdeeling?

Antw. Men zeide „ dat dit Verdrag gesloo-
„ ten was om oorlog te voorkomen; doch
„ dat het, zo Frankryk 'er zig aan houden wil-
„ de, onvermydelyk oorlog veroorzaaken
„ zou; ten deele om dat de Keizer 'er nog
„ niet in bewilligd hadt, en ten deele om dat
„ de Spanjaards niet gedoogen wilden dat de
„ Heer-

„ Heerſchappyen van hunnen overleeden Ko-
„ ning onder verſcheide Mogendheden ver-
„ deeld werden.

4 *Vraag*. Wat deeden de Franſchen om Filips den V. te verzekeren van de Spaanſche Heerſchappyen?

Antw. Zy trokken in 't Hertogdom Milaan, en in de ſterke Plaatſen der Spaanſche Nederlanden, die hun door den Landvoogd, den Keurvorſt van Beieren, geopend werden. De Staatſche manſchap, die, na 't ſluiten der Ryswykſche Vrede, in eenigen deezer Plaatſen gelegd geweeſt was, werdt genoodzaakt dezelven te ruimen.

5 *Vraag*. Wat deeden de Staaten om oorlog te voorkomen?

Antw. Zy zogten 't verſchil tuſſchen de twee magtige huizen te bemiddelen by verdrag; doch toen dit ondoenlyk bleek, ſterkten zy zig, in 't jaar 1701, door verſcheide Verbonden, en bereidden zig ten oorloge: waartoe men, ook in Engeland, na dat Koning Jakob de II. in Frankryk overleeden, en de zogenaamde Prins van Walles, door Lodewyk den XIV. voor Koning erkend geworden was, de vereiſchte toebereidſels maakte.

XXVI.

Willem de III. ſterft. Staat der Regeeringe.

1 *Vraag*. Hadt Koning Willem deel in deezen oorlog?

Antw. Hy beleefde zelfs den eerſten Veldtogt niet; maar overleedt in zyn Paleis te Kenſington, den negentienden Maart des jaars 1702. Zyne Gemaalin, de Koningin Maria, was reeds in 't jaar 1695 overleeden, waarom

hy, in Groot-Britanje, door haare Zuster, de Prinses *Anna*, werdt opgevolgd; hebbende hy nooit kinderen gehad.

2 *Vraag*. Hoe ging het met de waardigheden, welken hy hier te Lande bekleed hadt?

Antw. Vyf Provincien, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel, verkooren, zonder Stadhouder te regeeren. In Friesland en in Groningen en Ommelanden, bleeven de Vorsten uit den Huize van Nassau-Dietz de Stadhouderlyke waardigheid bekleeden.

3 *Vraag*. Ontstonden 'er, ter deezer gelegenheid, niet eenige binnenlandsche beroerten?

Antw. In Gelderland, in Zeeland, in Utrecht en in Overyssel, werdt de gemeente gaande gemaakt tegen de Regenten, die door Koning Willem, als Stadhouder, waren aangesteld. Hieruit ontstonden, in de Steden der gemelde Provincien, geweldige opschuddingen, die in Zeeland, en vooral in Gelderland lang duurden, en byna overal van ongewoone veranderingen in de Regeering gevolgd werden. In sommige Steden, zyn eenigen, die men aan oproerigheid schuldig hieldt, met de dood gestraft geworden.

XXVII.

Krygsbedryven van de jaaren 1702 *en* 1703.

1 *Vraag*. Op wat wyze werdt de oorlog begonnen van der Staaten zyde?

Antw. Zy verklaarden dien de eersten aan Frankryk en Spanje, op den tienden May des jaars 1702.

2 *Vraag*. Hoe liep de Veldtogt van dat jaar af?

Antw. De Franschen zogten, in Juny,

Nieuw-

Nieuwmegen te verrassen; doch hun toeleg mislukte. Maar in Duitschland veroverden zy verscheide Steden. Daarentegen bemagtigden de Bondgenooten Venlo, Stevenswaard, Roermonde en verscheide Steden aan den Rynkant.

3 *Vraag*. Viel 'er niets merkwaardigs ter zee voor?

Antw. De Vereenigde Engelsche en Staatsche Vlooten veroverden en vernielden de Spaansche Zilvervloot in Vigos.

4 *Vraag*. Welk een uitslag hadt de Veldtogt des jaars 1703?

Antw. De Bondgenooten veroverden verscheide Steden in Duitschland. De Franschen behaalden aldaar ook eenige voordeelen. De Hertog van Marlborough, die over 't Leger der Bondgenooten geboodt, maakte zig meester van Bon. Rynberk en Gelder vielen den Pruissischen in handen. In de Spaansche Nederlanden, werden der Franschen Linien in Vlaanderen vermeesterd door de Bondgenooten, die, naderhand, de Linien by Antwerpen zoekende aan te tasten, te Ekeren in een gevegt raakten, welk nadeelig voor hun uitviel. De Aartshertog Karel, voor Koning van Spanje verklaard zynde, was, door de Vereenigde Engelsche en Staatsche Vloot, naar Lisbon geleid, daar hy in 't begin des volgenden jaars aankwam.

XXVIII.

Krygsbedryven van de jaaren 1704, 1705, 1706, 1707 *en* 1708.

1 *Vraag*. Wat viel 'er merkwaardigs voor, in den Veldtogt des jaars 1704?

Antw.

Antw. De kryg werdt toen ſterkſt gevoerd aan den Donauw, daar de Bondgenooten, op den dertienden Auguſtus, den vermaarden Slag by Hochſtet wonnen tegen de Franſchen en Beierſchen: waarna een groot getal van Steden aan hun overging.

2 *Vraag.* Werdt 'er, ter zee, ook iet byzonders verrigt?

Antw. De Vereenigde Engelſche en Staatſche Vlooten onder *Rooke* en *Kallenberg* raakten, op den zelfden dertienden Auguſtus, voor Mallaga met de Franſche Vloot in een gevegt, welk door den nagt geſcheiden werdt.

3 *Vraag.* Hoe liep de Veldtogt des jaars 1705 af?

Antw. In Brabant, werden de Franſche Linien overweldigd: in Spanje, werdt Barcelona gewonnen door de Bondgenooten. Dit was 't voornaamſte, welk dit jaar verrigt werdt.

4 *Vraag.* Wat viel 'er merkwaardigs voor, in den Veldtogt des jaars 1706?

Antw. De Slag by Ramillies in Brabant, op den drie en twintigſten May, in welken de Bondgenooten het Leger der Franſchen geheellyk overwonnen: waarna gantſch Brabant en Vlaanderen zig aan hun onderwierp.

5 *Vraag.* Hoe ging 't in den Veldtogt des jaars 1707?

Antw. In de Spaanſche Nederlanden, viel niets voor.

6 *Vraag.* Werdt 'er ter zee niets ondernomen?

Antw. De Vereenigde Engelſche en Staatſche Vlooten zogten zig van Toulon meeſter te maaken, met hulp des Hertogs van Savoje; doch deeze toeleg mislukte.

7 *Vraag.* Wat gebeurde 'er in den Veldtogt des jaars 1708?

Antw. De Bondgenooten wonnen, den elfden July, den Slag by Oudenaarden, en veroverden daarna Ryssel, Gend, Brugge en andere Plaatsen.

XXIX.

Vredehandeling. Veldtogten der jaaren 1709 *en* 1710.

1 *Vraag.* Dagt men, ondertusschen, niet aan 't herstellen der Vrede?

Antw. Hier toe waren, van de zyde der Franschen, reeds in 't jaar 1705, openingen gedaan, en daarop eene heimelyke onderhandeling begonnen tusschen hen en de Staatschen, die eerst in 't jaar 1709 openlyk werdt voortgezet. De Franschen deeden voordeelige aanbiedingen. Doch de Engelschen en Staatschen vorderden nog meer. In 't jaar 1710, tradt men te Geertruidenberg in gesprek, zonder elkanderen te konnen verstaan, waar op de handeling afgebroken werdt?

2 *Vraag.* Hoe was 't ondertusschen gegaan in den Veldtogt des jaars 1709?

Antw. De Bondgenooten wonnen Doornik en Bergen in Henegouwen; en behielden 't veld, in den bloedigen Slag by Malplaquet, op den elfden September.

3 *Vraag.* Welk eenen uitslag hadt de Veldtogt des jaars 1710?

Antw. Douai, Bethune, S. Venant en Aire werden veroverd door de Bondgenooten. Doch in Spanje liep hun het krygsgeluk tegen. Zy verlooren aldaar den Slag by Villa Viciosa, 't welk Koning Karel een groot getal

tal van Spaansche Steden deedt verliezen, welken allen de zyde koozen van Koning Filips.

XXX.

Verandering in Engeland. Prins Joan Willem Friso verdrinkt.

1 *Vraag*. Wat deedt, behalve deezen slag, den Staat der zaaken sedert ten nadeele der Bondgenooten veranderen?

Antw. Hier toe liepen verscheide dingen samen, en in 't byzonder deezen *twee*. 1. Anna, Koningin van Groot-Britanje, hadt, in 't jaar 1710, eenige nieuwe Staatsdienaars aangesteld, die sterker tot vrede en tot handeling met Frankryk neigden, dan de voorgaanden. 2. Koning Karel werdt, in 't jaar 1711, tot Keizer verheeven: 't welk sommigen der Bondgenooten deedt vermoeden, dat hy veelligt te magtig zou worden, als hy te gelyk de Spaansche heerschappyen bezat: waarom zy zyne party zo sterk niet voorstonden, als zy te vooren gedaan hadden.

2 *Vraag*. Hoe ging 't, ondertusschen, in den Veldtogt des jaars 1711?

Antw. De Bondgenooten veroverden Bouchain. Doch kort te vooren, op den veertienden July, was Prins JOAN WILLEM FRISO, Stadhouder van Friesland, Groningen en Drente, zig uit het Leger willende begeeven naar den Haage, in het overvaaren naar het Stryensche Sas, ongelukkiglyk verdronken. De Prinses zyne Gemaalin, beviel, op den eersten September daarna, van een Zoon, die WILLEM KAREL HENRIK FRISO genaamd werdt, en in 't jaar 1747, Stadhouder

van

van alle de Vereenigde Provincien geworden is.

XXXI.

Veldtogt des jaars 1712. Utrechtse Vrede.

1 *Vraag.* Welk gebruik maakten de Franschen van de verandering, die in Engeland was voorgevallen?

Antw. Zy zogten de nieuwe Staatsdienaars der Koninginne aan tot handeling, door aanbieding van byzondere voordeelen aan de Koninginne en aan 't Ryk, waardoor zy 't, eindelyk, zo ver bragten, dat men in Engeland bewilligde in het Fransch Ontwerp eener algemeene Vrede, over welke men, in 't begin des jaars 1712, openlyk begon te handelen, te Utrecht.

2 *Vraag.* Hoe liep het af, in den Veldtogt des jaars 1712?

Antw. De Koningin van Groot-Britanje hadt den Hertog van Marlborough afgedankt, en 't bewind over haar Leger gegeven aan den Hertoge van Ormond, die, in 't eerst, zwaarigheid maakte, om iet tegen de Franschen te onderneemen, en zig, naderhand, geheellyk afzonderde van de Bondgenooten, die, Quesnoi veroverd hebbende, by Denain geslaagen werden door de Franschen, waarna deezen Douai, Quesnoi, Bouchain en andere Plaatsen herwonnen.

3 *Vraag.* Wat gevolgen hadt het gedrag der Engelschen verder?

Antw. Het maakte dat de Franschen, te Utrecht, te sterker stonden op de voorwaarden der algemeene Vrede, in hun Ontwerp vervat; waarin, na dat de Engelschen dezelven

had-

hadden aangenomen, de Staaten eerlang ook wel bewilligen moesten. De Engelschen bepaalden eindelyk den elfden April des jaars 1713 tot het tekenen der Vrede, en op deezen dag slooten zy, Portugal, Pruissen, Savoje en de Staaten, met den Koning van Frankryk.

4 *Vraag.* Wat bedongen de Staaten by de Utrechtsche Vrede van Frankryk?

Antw. Een voordeelig Verdrag van Koophandel, de opperste magt over een gedeelte van het Overkwartier van Gelderland, en een gedeelte der Spaansche Nederlanden ten behoeve van Keizer Karel den VI, met wien zy, in 't jaar 1715, by het *Tractaat van Barriere* overeenkwamen, wegens het houden van bezetting in eenige sterke Plaatsen dier Nederlanden, welken sedert aan 't Huis van Oostenryk kwamen, en *Oostenrykſche Nederlanden* genoemd werden. In 't jaar 1714, hadt Frankryk zig verdraagen met den Keizer en 't Ryk. Ook slooten de Staaten toen met Filips den V, Koning van Spanje, tusschen wien en den Keizer, tot nog toe, geen Verdrag gesloten was.

XXXII.

Veranderingen in Engeland en Frankryk. Drievoudig Verbond.

1 *Vraag.* Welke verandering viel 'er in 't jaar 1714, in Engeland voor?

Antw. Koningin Anna stierf den twaalfden Augustus, en werdt door *George den I*, Keurvorst van Hanover, opgevolgd; tegen wiens Regeering een opstand verwekt werdt, die de Staaten bewoog om hem, in 't volgende jaar,

jaar zesduizend man ter hulpe toe te zenden. De opſtand werdt, in 't jaar 1716, gelukkiglyk gedempt.

2 *Vraag.* Wat gebeurde 'er merkwaardigs in Frankryk, in 't jaar 1715?

Antw. De Koning, Lodewyk de XIV., overleedt op den eerſten September, en werdt, door zynen Agterkleinzoon, *Lodewyk den XV.* een kind van nog geene zes jaaren, opgevolgd, terwyl de Hertog van Orleans 't Ryk als Regent beſtierde.

3 *Vraag.* Wat invloed hadt de minderjaarigheid des Konings van Frankryk op den ſtaat van Europa?

Antw. De Hertog-Regent, die, zo de Koning zonder mannelyke nakomelingen overleedt, en zo de Koning van Spanje, die van zyn regt tot de Kroon van Frankryk afſtand gedaan hadt, geene nieuwe aanſpraak op dezelve maakte, het naaſte regt tot deeze Kroone hadt, was verpligt, goede vriendſchap te onderhouden met den Koning van Groot-Britanje en met de Staaten der Vereenigde Provincien, waaruit de beſtendigheid der Vrede gehoopt werdt.

4 *Vraag.* Waar uit bleek deeze gezindheid des Hertogs van Orleans allereerſt?

Antw. Uit den voorſlag van een Verbond tuſſchen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, 't welk ſtrekken zou tot handhaavinge der tegenwoordige Regeeringe van de twee Ryken, en der bezittingen van de drie Mogendheden.

5 *Vraag.* Werdt deeze voorſlag omhelsd?

Antw. De Staaten luiſterden 'er naar, en George de I. ſloot, in 't jaar 1716, een Verbond

bond van onderlinge bescherming met den Keizer, 't welk de Regeering van Frankryk bewoog om nog voordeeliger voorslagen te doen dan te vooren.

6 *Vraag.* Wat volgde hier uit ten laatste?

Antw. Het sluiten der *Triple Alliantie* of des drievoudigen Verbonds, tusschen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, op den vierden January des jaars 1717.

7 *Vraag.* Wat hadden de Staaten byzonders bedongen by dit Verbond?

Antw. De handhaaving in hun regt om bezetting te houden in de Oostenrykſche Nederlanden; den titel van *Hoog Mogende Heeren*, dien het Fransche Hof hun tot nog toe niet gegeven hadt, en dat hunne Ambassadeurs, voortaan, in Frankryk, gehandeld werden, op gelyken voet als die van Venetie: 't welk sedert ook geschied is.

XXXIII.

Alberoni's onderneemingen. Viervoudig Verbond.

1 *Vraag.* Bleef de Vrede in Europa lang bestendig?

Antw. Neen. De Kardinaal Alberoni spoorde het Hof van Spanje aan om de wapenen wederom op te vatten tegen den Keizer; en ten zelfden tyde eenen opstand te verwekken en te voeden in Frankryk en in Schotland.

2 *Vraag.* Wat gevolg hadden de onderneemingen der Spanjaarden?

Antw. Zy overmeesterden Sardinie, in 't jaar 1717, en een gedeelte van Sicilie, in 't jaar 1718.

3 *Vraag.*

3 *Vraag*. Wat deedt de Keizer om zig tegen Spanje te ſterken?

Antw. Hy ſloot, den tweeden Auguſtus des jaars 1718, een Verdrag te Londen met Frankryk en Groot-Britanje, waarin ook de Staaten zouden konnen treeden, waarom het ſedert de *Quadruple Alliantie* of het viervoudig Verbond, en ook wel het Verdrag van Londen genoemd werdt.

4 *Vraag*. Welk was het oogmerk van dit Verdrag?

Antw. De voorwaarden van Vrede tuſſchen den Keizer en den Koning van Spanje en tusſchen den Keizer en den Koning van Sicilie, Hertog van Savoje, werden 'er in geregeld, en voorts de middelen beraamd, om die voorwaarden te doen naarkomen.

5 *Vraag*. Welken waren de voornaamſten van deeze voorwaarden?

Antw. Den oudſten Zoon der tegenwoordige Koninginne van Spanje, *Don Carlos*, werdt van de opvolging in Toskane, Parma en Piacenza verzekerd, ten welken einde, men zesduizend Zwitſers in die Hertogdommen leggen zou. De Koning van Sicilie zou Sardinie voor Sicilie, welk aan den Keizer blyven zou, verwiſſelen, en regt van opvolging hebben tot de Kroon van Spanje, zo Filips de V. zonder nakomelingen overleedt.

6 *Vraag*. Traden de Staaten in dit Verbond?

Antw. Neen. Zy ſtelden 't zo lang uit, dat het, door verandering der omſtandigheden, eindelyk, noodeloos werdt.

7 *Vraag*. Waarom namen zy 't niet aan?

Antw. Zy vreesden, dat het oorlog verwekken zou, zo lang Spanje 'er buiten bleeve;

ve; en zy hadden groote reden om schuw van oorlog te zyn, hebbende den laatsten, schoon zeer voorspoedig gevoerd, hun veel gelds en volks gekost, en weinig voordeels aangebragt.

XXXIV

Uitslag der Spaansche onderneemingen.

1 *Vraag.* Hoe liep de toeleg van het Spaansche Hof in Schotland af?

Antw. Geheel vrugteloos, schoon de Spanjaarden aldaar nog eene landing ondernamen, en zulks de Staaten bewoog om Koning George, in 't jaar 1719, wederom eenigen onderstand in manschap en krygsbehoeften toe te zenden.

2 *Vraag.* Hoedanig slaagden de Spanjaarden in Frankryk?

Antw. Hun heimelyk oogmerk werdt aldaar by tyds ontdekt, waarop Frankryk Spanje den oorlog verklaarde, met een Leger in Spanje viel, en verscheide Steden veroverde. De Engelschen, die den Keizer met eene Vloot ondersteunden, behaalden ook eenige voordeelen in Sicilie.

3 *Vraag.* Wat was 't gevolg van deeze krygsbedryven?

Antw. Spanje nam het Verdrag van Londen aan, welk de Koning van Sardinie reeds te vooren aangenomen hadt; waarop eene Byeenkomst te Kameryk vastgesteld werdt, om de geschillen tusschen de oorloogende Mogendheden te vereffenen. Terwyl deeze Byeenkomst duurde, slooten Frankryk en Spanje en Spanje en Groot-Britanje eene byzondere Vrede, in 't jaar 1721: waarby, onder

der anderen, bedongen werdt, dat Spanje zesduizend Spanjaards in Toskane, Parma en Piacenza zou mogen leggen, in de plaats van de zesduizend Zwitsers, waarvan het Verdrag van Londen melding maakte. Doch dit punt werdt geheim gehouden, om den Keizer niet te stooten.

XXXV.

Aktiehandel. Prins Willem Karel Henrik Friso wordt Stadhouder van twee Provincien.

1 *Vraag.* Wat viel 'er midlerwyl voor, in de Vereenigde Provincien?

Antw. De windhandel in Aktien, of aandeelen in Maatschappyen van Koophandel en Scheepvaart, welken men voorgaf te willen opregten, maakte aldaar veel gerugts, in 't jaar 1720; doch verliep in korten tyd t'eenemaal.

2 *Vraag.* Wat verandering kwam 'er in de Regeering van eenige Provincien?

Antw. De jonge Erfstadhouder van Friesland, Prins Willem Karel Henrik Friso, werdt niet alleen, in 't jaar 1718, tot Stadhouder van Groningen en Ommelanden, en in 't jaar 1722, tot Stadhouder van Drente aangesteld: maar de Staaten van Gelderland verkooren zyne Hoogheid, in 't laatstgemelde jaar, ook tot Stadhouder van hunne Provincie, hoewel op zeer bepaalde voorwaarden.

XXVI.

Oostendesche Maatschappy. Weener-Verdrag. van 1725. Byeenkomst te Kameryk.

1 *Vraag.* Wat gebeurde 'er, omtrent deezen tyd, 't welk den Staat byna in eenen nieuwen oorlog inwikkelde?

Antw. De Keizer verleende, op 't einde des jaars 1722, Octroi tot de opregting eener Oostindische Maatschappye te Oostende in Vlaanderen, 't welk de Staaten hielden te stryden met de Munstersche Vrede en andere Verdragen; waarom de Koning van Groot-Britanje en zy alle moeite aanwendden, om dit Octroi wederom te doen intrekken.

2 *Vraag.* Welk een uitslag hadden hunne poogingen?

Antw. Zy scheenen, in 't eerst, geheel vrugteloos te zullen zyn, alzo de Keizer zig, door 't aanzien van Spanje, zogt te doen handhaaven in 't regt om uit de Oostenrykſche Nederlanden te vaaren op Oostindie; ten welken einde hy, in 't jaar 1724, in afzonderlyke onderhandeling tradt met het Spaansche Hof.

3 *Vraag.* Toonde het Spaansche Hof eenige neiging om den Keizer zo veel dienst te doen?

Antw. Het kwam 'er zelfs geheellyk toe; in 't jaar 1725, een Verdrag van Vrede, een Verbond van onderlinge bescherming, en een Verdrag van Koophandel te Weenen sluitende met den Keizer, by welk laatste aan de Oostendesche Maatschappy dezelfde voorregten in de Indien werden toegestaan, die aan de ingezetenen der Vereenigde Provincien, door de Koningen van Spanje, voorheen, waren toegestaan geweest.

4 *Vraag.* Hoe ging het met de Byeenkomst te Kameryk, na het sluiten der Weener Verdragen?

Antw. Zy hadt tot hiertoe geduurd zonder dat 'er iet van belang op verrigt was; doch werdt nu terstondt afgebroken.

XXXVII.

XXXVII.

Verbond van Hanover. Vrede met Algiers.

1 *Vraag*. Wat deedt men, van de zyde van Groot-Britanje en de Staaten, om de nadeelige gevolgen van het Weener-Verdrag van Koophandel te voorkomen?

Antw. George de I. ſloot, den derden September 1725, het Verbond van Hanover, voor den tyd van vyftien jaaren, met Frankryk en Pruiſſen; waarby de drie Mogendheden zig onder anderen verbonden, om elkanders regten en bezittingen, byzonderlyk zulken, die opzigt op den Koophandel, beide in en buiten Europa, hadden, te zullen handhaaven.

2 *Vraag*. Traden de Staaten niet in dit Verbond?

Antw. Ja: doch niet voor den negenden Auguſtus des jaars 1726; by de Akte hunner aanneeminge, uitdrukkelyk bedingende, dat de Ooſtenrykſche Nederlanders van het regt tot de Vaart op de Indien zouden blyven uitgeſlooten.

3 *Vraag*. Gebeurde 'er, in 't zelfde jaar 1726, niet nog iet van belang voor den Staat?

Antw. De Vrede met Algiers werdt, na eenen Oorlog van verſcheide jaaren, geſlooten op den agtſten September.

XXXVIII.

Voorafgaande Vredepunten. Byeenkomſt te Soiſſons. Verdrag van Seville.

1 *Vraag*. Wat gevolgen hadt het ſluiten der Verdragen van Weenen en Hanover, in 't jaar 1727?

 Antw.

Antw. De Bondgenooten van wederzyde begonden zig te wapenen, en handelden, aan verscheide Hoven, om vrienden te winnen. Rusland tradt in 't Weener, en Zweeden in 't Hanoversch Verbond. Alles schikte zig tot eenen algemeenen oorlog, die, van de zyde van Spanje, met het beleg van Gibraltar, welk de Engelschen bezaten, begonnen werdt, toen, door bewerking van den Kardinaal de Fleury, eersten Staatsdienaar des Konings van Frankryk, eenige voorafgaande punten tot de Vrede getekend werden.

2 *Vraag.* Wat werdt in dezelven beraamd, met opzigt op de Oostendesche Maatschappy?

Antw. Dat dezelve zeven jaaren opgeschort zou worden, en dat men, ondertusschen, op eene Byeenkomst, aan eene algemeene bevrediging zou arbeiden.

3 *Vraag.* Waar en wanneer werdt deeze Byeenkomst aangevangen?

Antw. Te Soissons, in 't jaar 1728.

4 *Vraag.* Hoe liep deeze Byeenkomst af?

Antw. Zy duurde, gelyk die van Kameryk, eenen geruimen tyd, zonder dat 'er iet gesloten werdt, en eindigde ten laatsten ook in een byzonder Verdrag, tusschen Frankryk, Spanje en Groot-Britanje, welk, in November des jaars 1729, te Seville getekend werdt. De Staaten traden 'er, kort daarna, in, en bedongen, dat de drie Mogendheden zig verbonden, om de geheele vernietiging der Oostendesche Maatschappye te wege te brengen, waartegen zy beloofden, tot de overvoering der zesduizend Spanjaarden naar Italie, twee Oorlogsschepen en een Bataillon te zullen leveren.

5 *Vraag.*

5 *Vraag*. Geschiedde deeze overvoering spoedig?

Antw. Het Hof van Spanje drong 'er sterk op: doch de Mogendheden, die in 't Verdrag van Seville getreden waren, stelden 't, van tyd tot tyd, uit, bedugt dat het gelegenheid geeven mogt tot eenen oorlog in Italie, alwaar de Keizer, in 't jaar 1730, volk en krygsbehoeften begon te verzamelen.

XXXIX.

Verdrag van Weenen van 't jaar 1731.

1 *Vraag*. Hoe gedroegen zig Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, midlerwyl, aan het Weener-Hof?

Antw. Zy drongen aldaar sterk op bewilliging in 't gene by 't Verdrag van Seville beraamd was. Doch hunne poogingen waren vergeefs, zo lang zy niet goedvonden, de handhaaving der *Pragmatike Sanctie*, zynde de schikking, die de Keizer op de opvolging in zyne Staaten gemaakt hadt, op zig te neemen. *George de II.*, Koning van Groot-Britanje, was de eerste, die zig hiertoe liet overhaalen, en den zestienden Maart des jaars 1731 het Verdrag van Weenen sloot, waarby hy deeze handhaaving, en de Keizer den inhoud van het Verdrag van Seville aannam.

2 *Vraag*. Volgde toen, eindelyk, het overvoeren der Spanjaarden naar Italie?

Antw. Ja. 't Geschiedde in October des gemelden jaars. De Infant Don Carlos werdt, kort hier na, als Hertog van Parma en Piacenza, en als toekomenden Groot Hertog van Toskane, in Italie ontvangen.

3 *Vraag*. Traden de Staaten ook in 't Weener-Verdrag?

Antw. Ja. Doch niet voor den twintigſten February des jaars 1732, alzo 'er nog eenige punten te bedingen waren, over welken men niet eerder eens werdt Met hunne aanneeming van het Weener-Verdrag, werdt de Ooſtendeſche Maatſchappy aangemerkt als vernietigd.

XL.

Oorlog om de Poolſche Kroon. Huwelyk van den Prinſe van Oranje.

1 *Vraag*. Hoe werdt het ſluiten van het Weener-Verdrag aangezien aan de Hoven van Frankryk en Spanje?

Antw. Men nam het zeer kwalyk, om dat 'er de handhaaving der Pragmatike Sanctie by beloofd was. Ook gaf het aanleiding, dat Frankryk zig te eerder ſtak in den oorlog om de Poolſche Kroon, die in 't jaar 1733 ontſtondt, en waarin de Keizer de zyde van Koning *Auguſtus den III*. hieldt, en Frankryk die van Koning *Staniſlaus*.

2 *Vraag*. Staken de Staaten zig ook in deezen oorlog?

Antw. Neen. Zy werden 'er van den Keizer ſterk toe aangezogt: Frankryk vermaande hen, daarentegen, om ſtil te zitten. Zy beſlooten tot het laatſte, mids Frankryk zig verbonde, de Ooſtenrykſche Nederlanden niet aan te taſten. Lodewyk de XV. beloofde dit, by eene overeenkomſt van den vier en twintigſten November des jaars 1733, die in allen deele naargekomen werdt. De Koningen

gen van Spanje en Sardinie ſtaken zig in den oorlog tegen den Keizer.

3 *Vraag*. Wat viel 'er, geduurende deezen oorlog, merkwaardigs voor, betrekkelyk tot deezen Staat?

Antw. Willem Karel Henrik Friſo, Prins van Oranje en Naſſau en Stadhouder van drie Provincien, tradt, den vyf en twintigſten Maart 1734, in 't Huwelyk met Anna, *Kroonprinſeſſe van Groot-Britanje*

XLI.

Vrede tuſſchen den Keizer en Frankryk.

1 *Vraag*. Werdt 'er, midlerwyl, niet gearbeid aan de herſtelling der Vrede?

Antw. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten leverden, ten dien einde, in 't jaar 1735, een ontwerp over, welk den Keizer niet kwalyk behaagde; doch door den Koning van Frankryk en deszelfs Bondgenooten werdt afgekeurd. De Keizer tradt, ſedert, in eene byzondere onderhandeling met het Franſche Hof, en in October des gemelden jaars, werden de voorafgaande punten der Vrede tusſchen den Keizer en Frankryk getekend. Spanje en Sardinie namenze, kort daarna, aan. Doch Groot-Britanje en de Staaten, ſchoon des ernſtelyk verzogt, weigerden dezelven te handhaaven.

2 *Vraag*. Hoe lang liep het aan, eer 'er, tuſſchen den Keizer en Frankryk, een eindelyk Verdrag van Vrede geſlooten werdt?

Antw. Tot den agttienden November des jaars 1738, wanneer het te Weenen werdt getekend.

3 *Vraag*. Welke veranderingen kwamen 'er, door

door dit Verdrag, en door de voorafgaande punten, die reeds ten deele waren uitgevoerd, in den Staat van Europa?

Antw. Don Carlos werdt Koning van Napels en Sicilie, en ſtondt daar tegen Parma en Piacenza af aan den Keizer. Auguſtus de III. bleef Koning van Poolen, en Staniſlaus, die van de Poolſche Kroon afſtondt, bekwam het Hertogdom van Lotharingen, welk, na zynen dood, aan de Kroone van Frankryk komen zou; waartegen *François den III.*, Hertoge van Lotharingen, die met 's Keizers oudſte Dochter gehuwd was, het Groot-Hertogdom Toskane werdt toegelegd. Voorts nam de Koning van Frankryk de handhaaving der Pragmatike Sanctie op zig. De Koningen van Spanje, Sardinie en de beide Sicilien traden, eerlang, in dit Verdrag van Vrede.

XLII.

Oorlog tuſſchen Spanje en Groot-Britanje, Oorlog om de Ooſtenrykſche nalaatenſchap.

1 *Vraag.* Was de ruſt in Europa hiermede volkomenlyk herſteld?

Antw. Het gedrag der Spaanſche Oorlogsſchepen in de Weſtindien hadt eenig misnoegen verwekt in Engeland en hier te Lande, tegen het Spaanſche Hof, welk van dat gevolg was, dat 'er, in 't jaar 1739, een openbaare oorlog uit ontſtondt, tuſſchen Spanje en Groot-Britanje. De Staaten werden van de Engelſchen ſterk aangezogt, om 'er zig in te ſteeken. Doch alzo zy van 't Hof van Spanje eenige voldoening ontvingen, verkooren zy de Vrede, en hielden zig onzydig.

2 *Vraag.* Was deeze onzydigheid niet voordee-

deelig voor hunne Scheepvaart en Koophandel?

Antw. Ongetwyfeld: en te meer, om dat zy het Verdrag van Koophandel met Frankryk, welk in 't jaar 1713 voor vyf en twintig jaaren gesllooten was, op den een en twintigsten December des jaars 1739, wederom voor vyf en twintig jaaren vernieuwd hadden. Doch de Engelschen, gelyk altoos, jaloers over de Scheepvaart hunner nabuuren, belemmerden den handel op Frankryk en Spanje geweldiglyk, zonder zig te houden aan het Verdrag van Zeevaart, welk in 't jaar 1674 geslooten, en sedert dikwils bekragtigd geworden was. Ook bragt de verandering, die in 't volgende jaar voorviel, te wege, dat Frankryk zelf, eerlang, het geslooten Verdrag van Koophandel in meer dan één opzigt bepaalde.

3 *Vraag.* Welke was deeze verandering?

Antw. De dood van Keizer Karel den VI., die op den twintigsten October des jaars 1740 voorviel.

4 *Vraag.* Wat volgde op deezen dood?

Antw. Verscheide Vorsten maakten aanspraak op 's Keizers nalaatenschap, die by de Pragmatike Sanctie geheel aan zyne oudste Dogter, de Aartshertoginne *Maria Theresia*, toegeweezen was.

5 *Vraag.* Welke waren deeze Vorsten?

Antw. De Koningen van Spanje en Sardinie, en de Keurvorsten van Saxen, Beieren en Brandenburg.

6 *Vraag.* Wie bediendé zig 't eerst van de wapenen, om zynen eisch te doen gelden?

Antw. De Koning van Pruissen, als Keurvorst van Brandenburg; die, voorgeevende

ge-

geregtigd te zyn tot een gedeelte van Silezie, in December, in dit Hertogdom viel, en zig van verscheide Steden meester maakte. De oorlog tegen 's Keizers erfdogter, die zig terstond voor Koninginne van Hongarye en Boheeme hadt doen uitroepen, werdt eerlang algemeen. Het Fransche Hof hieldt de zyde der Keurvorsten, en bragt te wege, dat de Keurvorst van Beieren, in 't begin des jaars 1742, onder den naam van *Karel den VII.*, tot Keizer verkooren werdt.

XLIII.

Gedrag der Staaten, in deeze oorlogen.

1 *Vraag.* Hoe gedroegen zig de Staaten?

Antw. Zy zogten de Vrede tusschen de Koningin van Hongarye en den Koning van Pruissen te herstellen. Zy ondersteunden de Koningin met geld, en besslooten tot het aanwerven van meerder Krygsvolk.

2 *Vraag.* Werdt 'er geene Vrede gemaakt, tusschen de Koningin van Hongarye en den Koning van Pruissen?

Antw. Ja: dit gelukte eindelyk na den slag by Czaslau, dien de Koning van Pruissen gewonnen hadt. De Vrede werdt den agt en twintigsten July 1742 te Breslaw getekend. By dezelve werdt het grootste gedeelte van Silezie aan den Koning van Pruissen afgestaan. Met de meeste andere Vorsten, die door Frankryk geholpen werden, bleef de Koningin van Hongarye egter nog in oorlog. Met den Koning van Sardinie, hadt zy zig al vroeger verdraagen.

3 *Vraag.* Werdt 'er, ondertusschen, niet ge-

gewerkt, om de Staaten deel te doen neemen in den kryg?

Antw. Het Engelſche Hof deedt hiertoe zeer zyn beſt. Frankryk boodt, daarentegen, den Staaten een Verdrag van Onzydigheid aan, gelyk de Koning van Groot Britanje ook met opzigt op zyne Duitſche Heerlykheden geſlooten hadt. Doch de meeſte Provincien beſlooten, in 't begin des jaars 1743, zig dieper te ſteeken in den oorlog, en de Koningin van Hongarye met twintig duizend man te onderſteunen.

XLIV.

De Franſchen veroveren verſcheide Plaatſen, door Staatſch Krygsvolk bezet.

1 *Vraag.* Wat gevolg hadt dit hun beſluit?

Antw. Het verwekte veel ongenoegen aan 't Franſche Hof, daar men verſtondt, dat de Staaten niet verpligt waren tot zulk een onderſtand: 't welk eenige Leden van den Staat ook geoordeeld hadden. Ondertuſſchen, hadt de Koningin van Hongarye ook met den Koning van Poolen, Keurvorſt van Saxen, de Vrede weeten te ſluiten. De ſlag van Dettingen, dien zy gewonnen hadt, bragt haare zaaken in zulk een voordeeligen ſtaat, dat zy in Duitſchland haaſt geene vyanden meer ſcheen te zullen hebben. Doch in 't jaar 1744 veranderde dit gunſtig vooruitzigt t'eenemaal.

2 *Vraag.* Wat was hier van de oorzaak?

Antw. Het Franſche Hof, eerſt onder de hand eene onderneeming op Groot-Britanje begunſtigd hebbende, die de Staaten deedt beſluiten om Koning George den II. met Schepen en Volk te onderſteunen, verklaarde daarna

na den oorlog aan Groot-Britanje, en wat laater ook aan de Koninginne van Hongarye.

3 *Vraag*. Wat volgde op deeze Oorlogsverklaaring?

Antw. De Franſchen veroverden eenige Plaatſen in de Ooſtenrykſche Nederlanden, waarin Staatſche bezetting lag, in gevolge van het Verdrag van Barriere van den jaare 1715.

XLV.

De Staaten ſteeken zig meer dan te vooren in den oorlog.

1 *Vraag*. Welk beſluit namen de Staaten op de tyding deezer veroveringen?

Antw. Zy beſlooten de Koningin van Hongarye met nog twintig duizend man te onderſteunen.

2 *Vraag*. Wat deedt het Franſche Hof, in deeze omſtandigheden?

Antw. Het ſloeg den Staaten wederom een Verdrag van Onzydigheid voor, welk wederom van de hand geweezen werdt.

3 *Vraag*. Werden de krygsbedryven der Franſchen, dit jaar, niet verder voortgezet in de Ooſtenrykſche Nederlanden?

Antw. Neen.

4 *Vraag*. Wat was hiervan de reden?

Antw. De togt van het Ooſtenrykſche Leger onder Prins *Karel van Lotharingen* over den Ryn; die de Franſchen noodzaakte, het grootſte gedeelte hunner Krygsmagt uit de Ooſtenrykſche Nederlanden te voeren naar den Rynkant.

5 *Vraag*. Hieldt het Prins Karel lang over den Ryn?

Antw. Neen. De Koning van Pruiſſen, beſloo-

floten hebbende Keizer Karel den VII. met hulptroepen te ondersteunen, deedt hem te rug keeren over den stroom, waarna hy het Pruisfisch Leger verdreef uit Boheeme, en Opper-Silezie herwon.

6 *Vraag.* Wat volgde hier op?

Antw. Het Verbond van Warschauw tusschen de Koninginne van Hongarye, den Koning van Groot-Britanje, den Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, en de Staaten der Vereenigde Provincien, welk den agtsten January des jaars 1745 gesflooten werdt.

7 *Vraag.* Wat meer?

Antw. De Keizer stierf, de Koningin van Hongarye verdroeg zig te Fuessen met zynen Zoon den Keurvorst van Beieren, en haar Gemaal, de Groot-Hertog van Toskane, werdt, onder den naam van *Franciscus den I,* tot Keizer verheeven. De Koning van Groot-Britanje kwam te Hanover met den Koning van Pruissen overeen, wegens de voorwaarden, op welken de laatste zig zou laaten bevredigen met de Koninginne van Hongarye, en met den Keurvorst van Saxen. De voorspoed der Pruissische wapenen noodzaakte de twee laatstgemelde Mogendheden, om in deeze voorwaarden te bewilligen, waaruit de Vrede van Dresden ontstondt, die den vyf en twintigsten December des jaars 1745 getekend werdt.

XLVI.

Krygsbedryven in de Oostenrykschе Nederlanden, in de jaaren 1745 en 1746.

1 *Vraag.* Wat was 'er ondertusschen in de Oostenryksche Nederlanden voorgevallen?

Antw. De Franschen hadden, in April,

Doornik belegerd, welke Stad met het Kasteel, na dat de Bondgenooten den elfden May den Slag by Fontenoi verlooren hadden, aan hun overging. Zy veroverden daarna nog verscheide andere Steden, in Vlaanderen en Henegouwen.

2 *Vraag*. Liep net den Franschen alomme mede?

Antw. Neen. De opstand, dien zy in Groot-Britanje verwekt hadden, werdt, onder anderen met Staatsche hulpe, gelukkiglyk gedempt. Ook wonnen de Engelschen hun het Eiland van Kaap-Breton in Noord-Amerika af.

3 *Vraag*. Welk een uitslag hadt de Veldtogt des jaars 1746?

Antw. De Franschen, Brussel in 't holst van den Winter veroverd hebbende, sloegen den Staaten op nieuws een verdrag van Onzydigheid voor, en maakten zig, toen dit afgeweezen was, van gantsch Oostenrykse Brabant meester. Bergen in Henegouwen, Charleroi en Namen werden ook door hen veroverd. Eindelyk, behielden zy het Slagveld in 't scherp gevegt by Raucoux in Luikerland, welk den tienden October voorviel.

XLVII.

De Franschen vallen in Staatsch Vlaanderen. WILLEM DE IV., Prins van Oranje, wordt Stadhouder van alle de Provincien.

1 *Vraag*. Was men, midlerwyl, niet verdagt geweest op het herstellen der Vrede?

Antw. Op den voorslag van 't Fransche Hof, werdt hierover gehandeld te Breda. Doch deeze handeling liep vrugteloos af.

2 *Vraag*. Op wat wyze werdt de oorlog voortgezet, in 't jaar 1747?

Antw.

Antw. De Koning van Frankryk, nu genoegzaam alle de Oostenrykſche Nederlanden bemagtigd hebbende, verklaarde den Staaten, op den zeventienden April, dat hy hunnen bodem niet langer ontzien zou. Ten zelfden dage, vielen zyne troepen in Staatſch Vlaanderen, en bemagtigden, binnen korten tyd, de meeſte ſterke Plaatſen in het zelve.

3 *Vraag.* Welk eene uitwerking hadt deezen inval, in Zeeland?

Antw. De burgery in verſcheide Steden vorderde dat de Regeering WILLEM KAREL HENRIK FRISO, Prins van Oranje, die reeds Stadhouder van drie Provincien was, ook aanſtelde tot Stadhouder van Zeeland: Ook werdt zyne Hoogheid, den vyf en twintigſten April, te Veere, en daarna in de andere Steden uitgeroepen, en voorts Staatswyze aangeſteld, tot Stadhouder Kapitein-Generaal en Admiraal van Zeeland.

4 *Vraag.* Volgde men het voorbeeld van Zeeland ook in de drie andere Provincien, die geenen Stadhouder hadden?

Antw. Ja: en wel eerſt in Holland. Te Rotterdam, werdt de Prins, den negen en twintigſten April, tot Stadhouder uitgeroepen. Op dien dag en eenige volgenden ook in de andere Steden: waarop de aanſtelling der Staaten, den derden May, volgde. De Staaten van Utrecht en Overyſſel verhieven den Prins tot dezelfde waardigheden, en de Staaten Generaal ſtelden hem aan tot Kapitein- en Admiraal-Generaal over de gantſche Krygsmagt der Vereenigde Provincien. Alle deeze waardigheden werden, wat laater, erfelyk verklaard in 's Prinſen mannelyke, en in een gedeelte zyner vrouwelyke nakomelingſchap,

XLVIII.

Verdere Krygsbedryven van de jaaren 1747 en 1748.

1 *Vraag.* Hoe ging 't, ondertusſchen, met den Veldtogt?

Antw. De Franſchen, den Slag by Lafeld, op den tweeden July, gewonnen hebbende, ſloegen 't beleg voor Bergen op Zoom, welk, agt weeken fel beſchooten en gebombardeerd geweeſt zynde, op den zeſtienden September, by verraſſing, ingenomen werdt.

2 *Vraag.* Wat deeden de Bondgenooten om zig te ſterken tegen de overmagt van Frankryk?

Antw. Groot-Britanje en de Staaten ſlooten, eindelyk, een verdrag met Rusland, waarby dit Ryk zig verbondt tot het leveren van zeven en dertig duizend man hulptroepen, die eerlang optrokken.

3 *Vraag.* Wat gevolg hadt deeze optogt?

Antw. Men kwam overeen om te Aken van vrede te handelen?

4 *Vraag.* Werden de krygsbedryven ondertusſchen niet voortgezet, in 't jaar 1748?

Antw. Ja. De Franſchen ſloegen 't beleg voor Maaſtricht, en namen de Stad in by verdrag, na dat de voorafgaande punten tot de Vrede, op den dertigſten April, getekend waren. Ondertusſchen, hielden alle andere vyandelykheden alomme op, na dat deeze punten waren getroffen.

XLIX.

Geboorte des Graaven van Buuren. Binnenlandſche beroerten. Akenſche Vrede.

1 *Vraag.* Wat was 'er omtrent deezen tyd nog merkwaardigs gebeurd?

Antw.

Antw. De Prinſes van Oranje was, den agtſten Maart, bevallen van eenen Graaf van Buuren, die *Willem* genoemd werdt.

2 *Vraag.* Hadden de Provincien, na 't ophouden der vyandelykheden, ook ruſt van binnen?

Antw. Neen. Het volk was, op veele Plaatſen., al in 't voorleeden jaar, oproerig geweeſt, ongewoone dingen begeerende van de Regenten, en in verſcheiden Provincien, en in de voornaamſte Steden van Holland jammerlyke plonderingen aanregtende; waar door de Regenten, eindelyk, zo wars werden gemaakt van de Regeering, dat zy, in Holland, bewilligden in eene Reſolutie der Staaten, waarby zyne Hoogheid, de Prins-Erf-Stadhouder, gemagtigd werdt, om de Regeering alomme te veranderen, gelyk in dit en in 't volgende jaar geſchiedde. De ontſlaagen Regenten werden egter verklaard, door hun ontſlag, niets in hunne eer en goeden naam geleeden te hebben.

3 *Vraag.* Hoe ſtondt het met de Vredehandelinge?

Antw. De Vrede werdt, den agttienden October des jaars 1748, te Aken getekend. Frankryk ſtondt, by dezelve, af, van alle zyne overwinningen, en de Staaten werden in 't bezit der verlooren Steden en Plaatſen herſteld.

L.

Dood van Prinſe Willem de IV. Zyn Zoon, Prins WILLEM DE V. *volgt hem op.*

1 *Vraag.* Leefde zyne Hoogheid nog lang, na 't ſluiten deezer Vrede?

 Antw.

Antw. Omtrent drie jaaren. Hy was, na eene zwaare ziekte van den Zomer des jaars 1748, zwakker geweeſt dan naar gewoonte. Die zwakheid nam toe in den zomer des jaars 1751; waarom hem geraaden werdt, de wateren te Aken te gebruiken. Doch kort na zyne terugkomſt, verhief zig de ziekte zo ſchielyk en geweldig, dat de Prins op den twee en twintigſten October overleedt, in den ouderdom van veertig jaaren en twee en vyftig dagen. Zyne Hoogheid heeft, behalven eenen Zoon, Prins Willem, eene Dogter, de Prinſes *Carolina*, nagelaaten, die den agt en twintigſten February des jaars 1743 ter weereld gekomen was.

2 *Vraag.* Wie is zyne Hoogheid in de waardigheden van Stadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal opgevolgd?

Antw. Zyn Zoon Prins WILLEM DE V, onder de Voogdyſchap van deszelfs Vrouwe Moeder, haare Koningklyke Hoogheid Anna, Prinſeſſe Gouvernante.

3 *Vraag.* Heeft de Staat, na de Akenſche Vrede, op nieuws deel genomen in den oorlog, die ſedert tuſſchen verſcheide Mogendheden ontſtoken is?

Antw. Neen. Tot op den tyd dat wy dit ſchryven, heeft de Staat vrede met alle de nabuuren, die wy wenſchen dat lang ongeſtoord blyven mag.

* * *
* *
*

De VADERLANDSCHE HISTORIE, waar van dit Boekje een KORT BEGRIP is; vervat de Geſchiedeniſſen der Vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegſte Tyden af; uit de Geloofwaardigſte Schryvers en egte Gedenkſtukken ſamengeſteld. Met veele Konſtplaaten, Landkaarten en keurlyke Portraiten van de Doorlugtigſte Mannen in het Vaderland opgehelderd. In groot 8vo. 20 Deelen. Waar van egter, by het uitgeven van dit *Kort Begrip*, het 20e Deel nog op de Pers was.

Het I. Deel	begint met de Aankomſt der BATAVIEREN hier te Lande, en gaat tot Keizer KAREL DEN GROOTEN, in 't jaar	800
II. —	tot de Dood van WILLEM II.	— 1256
III. —	tot op Hertog FILIPS	— 1442
IV. —	tot de Kamerykſche Vrede,	— 1529
V. —	tot de Overdr. aan FILIPS II.	— 1555
VI. —	tot het Ontzet van Leiden	— 1574
VII. —	tot de Dood van Pr. WILL. I.	— 1584
VIII. —	tot de Overdr. aan *Izabella*	— 1598
IX. —	tot het 12 jaarig Beſtand	— 1609
X. —	tot de Dood van Pr. MAURITS	— 1625
XI. —	tot op de Munſterſche Vrede	— 1648
XII. —	tot de Vrede in 't Noorden	— 1660
XIII. —	tot de Verh. van Pr. WILL. III.	— 1672
XIV. —	tot de Nieuwmeegſche Vrede	— 1678
XV. —	tot de Verheff. van WILLEM III. tot Kon. van Groot Britannie	— 1689
XVI. —	tot de Ryswykſche Vrede	— 1697
XVII. —	tot de Utrechtſche Vrede	— 1713
XVIII. —	tot het Verdrag van Seville	— 1729
XIX. —	tot de Vrede van Dresden	— 1745
XX. —	. . . .	—